

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1933.

Andra kammaren.

Nr 5.

Torsdagen den 19 januari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Fortsattes den från gårdagens sammanträde uppskjutna debatten rörande Kungl. Maj:ts proposition, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov; och lämnades därvid enligt förut skedd anteckning ordet till

*Vid remiss
av statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr **Brädefors**: Herr talman! Herr Anderson i Norrköping konstaterade i går kväll, att det här i kammaren fanns en skiljelinje, med de borgerliga och socialdemokraterna å ena sidan och kommunisterna å andra sidan, och han ifrågasatte, huruvida icke vi kommunister, som stå på den ena sidan av skiljelinjen, borde avvisas från kammaren.

Emellertid konstaterade herr statsrådet Wigforss, att vi kommunister voro som andra vanliga svenska medborgare, och som sådana hoppas jag, att vi åtminstone än så länge åtnjuta samma rättigheter som kammarens övriga ledamöter.

Den politiska skiljelinjen, som herr Anderson talar om, den finns och den kan man bäst konstatera genom att studera den socialdemokratiska regeringens statsverksproposition, som också har fått så varmt erkännande från de borgerliga och i synnerhet från herr Andersons sida. Man skulle för att ytterligare konstatera, var skiljelinjen från de borgerliga och socialdemokraterna går, kunna citera vad den tyska socialdemokratins gamle hövding August Bebel yttrade på partikongressen i Jena år 1905. Han sade följande:

»Vill ni vinna ett dylikt inflytande (på regeringen), stoppa då ert program i fickan, lämna edra principer i sticket, sysselsätt eder bara med rent praktiska ting, och vi skola bli mer än välkomnade som borgarklassens allierade. Och jag säger er, att de bästa ibland oss kunna bli överregeringsråd om inte mera. Paris är värt en mäsas, och att vinna socialdemokratin är värt ett par ministerstolar...»

Där ligger denna skiljelinje. Vi stoppa inte vårt program i fickan eller lämna våra principer i sticket, utan vi ha dessa som rättesnöre för vårt arbete.

Herr statsministern sade, att »det är regeringens avsikt, att alla skola hjälpas. Regeringen favoriserar inte i detta fall någon samhällsgrupp eller klass.» Detsamma ha även de borgerliga regeringarna tidigare sagt, men hjälpen åt arbetarna har alltid blivit det minimala.

Årets statsverksproposition avviker inte, till sitt huvudsakliga innehåll, från de tidigare årens statsverkspropositioner. Det är kapitalismens budget, som endast syftar till att befästa det kapitalistiska samhällssystemet i Sverige. Den regering, som överlämnar årets statsverksproposition, kallar sig för arbetarregering, men i statsverkspropositionen har den avslöjat sig inför hela Sveriges arbetarklass såsom goda förvaltare av kapitalismens samhälle.

Förslagen om anslag till de olika huvudtitlarna visa, att regeringen tagit all nödig hänsyn till borgarklassens intressen — hovet, militärväsendet, poli-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

sen och kyrkan få sitt. Naturligtvis skulle högerns män i riksdagen önska, att anslagen till dessa institutioner vore ännu större, det ligger ju fullständigt i linje med deras åskådning. Går man ut från de vallöften, som de nuvarande regeringsledamöterna och deras partivänner strödde omkring sig under valrörelsen, löften, som gävo deras parti över en miljon röster, så måste man fastslå, att dessa löften inte alls finna sitt uttryck i vare sig statsverkspropositionen eller regeringens hittillsvarande handlingar.

I en situation, då kapitalismens kris för alla, som vilja se, uppenbarat hela vanvettet i den nuvarande kapitalistiska samhällsordningen, då hundratusen- den äro arbetslösa och sakna mat för dagen, då lönerna sänkas oavbrutet, då landsbygdens fattiga digna under skatte- och räntebördor — i en sådan situation ha utan tvivel arbetarväljarna, som trodde på socialdemokratiens vallöften, väntat andra signaler och åtgärder än vad statsverkspropositionen ger uttryck åt.

Jag skall här inte gå in på hela detta komplex av frågor för att belysa nödtillståndet bland de arbetande massorna. Det torde inte heller vara nödvändigt, ty den bittra nöd, som råder bland dessa massor, är ett faktum, som inte ens borgarklassen vågar sig på att bestrida. Även regeringen medger detta faktum, men de åtgärder, som vidtagas från det hållet, syfta till att konsolidera och stabilisera det kapitalistiska systemet på arbetarklassens bekostnad. Norrbotten torde vara för närvarande ett av de mest nödställda områden i landet. Detta har även upptäckts av vissa privatkapitalistiska företag, vilka göra affärsreklam under välgörenhetens mask.

Länsstyrelsen i Norrbottens län, vilken icke kan beskylas för att utan anledning begära statsmakternas ingripande för lindrandet av nöden i länet, har hemställt om ett anslag av 100,000 kronor som tillfällig hjälpåtgärd för lindrandet av nöden i Norrbottens län. Herr statsrådet Möller anser emellertid, i likhet med hans företrädare, att hjälpåtgärder i sådan form inte böra förekomma, utan bör man genom andra åtgärder försöka få i gång produktionen. Herr statsrådet åsyftar härmed förmodligen sådana åtgärder som att staten skall investera kapital till privatkapitalistiska företag för att därigenom förbereda arbete åt de arbetslösa. Föregående års riksdag var på samma väg, när den beviljade 30 miljoner kronor till L. K. A. B. Vi veta emellertid av erfarenhet, hur denna svenska statens gåva verkade i arbetslöshetshänseende. Sedan dess ha flera hundra man avskedats vid L. K. A. B:s gruvor, och de kvarvarande arbetarna arbeta med inskränkt arbetstid, 9 $\frac{1}{2}$ skift per månad. Vi kommunister anse sådana hjälpåtgärder vara endast hjälpåtgärder åt de kapitalistiska profitörerna men ingalunda några hjälpåtgärder för de svältande arbetarna. Men hur kan denna herr statsrådets mening förverkligas i sådana områden, där ingen industri finnes? Vi ha i Norrbotten sådana områden, t. ex. i Tornedalen.

Den finsktalande befolkningsgruppen i Tornedalen, uppgående till cirka 30,000 människor, har alltid levat under ekonomiskt förtryck från de makt-havandes sida. Där saknas industri fullständigt, och skogarna ha till största delen blivit skövade av trävarubolagen. Denna nationella minoritet inom Sverige består huvudsakligast av småbrukare, vilka omöjligt kunna leva av den avkastning, som deras små jordbruk lämna utan hjälpåtgärder från statens sida. Den s. k. hjälpåtgärden för småbrukarna, som föregående riksdagen beviljade i form av stödlån och ackordslån, var ingen hjälpåtgärd för fattiga och skuldsatta småbönder utan endast i bästa fall en kort galgenfrist. Däremot var det en hjälpåtgärd för bankerna, som därmed kunde inkassera sina osäkra fordringar, och skattemyndigheterna, som med skatten kunde öka småböndernas skuldbörda.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Vägarbeten, som i dessa trakter äro den arbetande befolkningens snart sagt enda inkomstkälla, och vilka arbeten i ödebygden vore synnerligen behövliga, torde inte komma till utförande i större utsträckning än föregående budgetår, enär regeringens förslag till vägbyggnader upptager ungefär samma summa som under föregående år.

Detta tillsammans med det kulturella förtrycket mot den finsktalande folkminoriteten i form av tvångsförsvenskningen i skolorna etc. gör, att Tornedalens folk känner sig som i alla avseenden tillbakasatta främlingar i Sverige. De nationella folkminoriteternas ekonomiska och kulturella befrielse har genomförts endast i ett land, i Sovjetunionen, och jag vet, att ekonomisk och kulturell frigörelse för den finsktalande nationella minoriteten här i Sverige endast kan genomföras genom den proletära revolutionen. Men man hade kunnat vänta av en socialdemokratisk regering, att den åtminstone hade så pass förståelse för de nödlidande i Norrbotten, att denna lilla otillräckliga summa, som länsstyrelsen i Norrbottens län har begärt, hade blivit framförd i statsverkspropositionen. Jag skall i detta sammanhang inte närmare gå in på de frågor, som sammanhånga med nationalitetsfrågan i Norrbotten, utan endast slå fast, att till och med terrorregimen i Vitfinland ännu inte hunnit så långt i minoritetsförtryck som den så kallade demokratin Sverige. Det är klart, att de arbetande massorna måste gemensamt, oavsett nationalitet, bekämpa allt sådant förtryck och sträva till ekonomisk frigörelse ur det kapitalistiska slaveriet.

En annan fråga, som också berör Norrbotten, men som även har intresse för de lägre statstjänarna vid statens järnvägar, vill jag i detta sammanhang peka på. Behovet av en ny malmupplagsplats vid Svartön har sedan länge varit aktuellt. På grund av den minskade skeppningen och den därmed följande arbetslösheten upptogs frågan till behandling förlidet år. Järnvägsstyrelsen hemställde om att få detta arbete utfört som beredskapsarbete, och den dåvarande regeringen beslöt också anslå 26,000 kronor för arbetets utförande. Banarbetarna sågo i detta beslut en möjlighet att få arbete, och man beräknade bland arbetarna själva, att ungefär 150 man bland banarbetarna skulle beredas arbete under en tid av 5 å 6 månader. Vederbörande järnvägsbefäl tog emellertid snart nog arbetarna ur dessa illusioner, i det de utlämnade arbetet på entreprenad till en Stockholmsfirma och därmed åsidosatte banarbetarnas intressen. Järnvägsbefälet avvisade alla framställningar från arbetarna och motiverade sina åtgärder med att L. K. A. B. krävt, att arbetet skulle vara färdigt till den 1 november för att därigenom förhindra ytterligare avskedanden och inskränkningar i arbetstiden vid malmfälten. I och för sig var detta argument nog så viktigt, framför allt med hänsyn till att riksdagen ju anslagit 30 miljoner kronor till bolaget för att hjälpa bolaget ur de svårigheter, som krisen medfört, och därmed ålagt bolaget skyldighet att sörja för arbetarna. Emellertid visar sig järnvägsbefälets argument vara fullkomligt ohållbart, ty när arbetet med upplagsplatsen bedrivits omkring halvannan månad avskedade bolaget i Kiruna 200 man och inskränkte arbetstiden till 9½ skift i månaden.

Dessa åtgärder belysa på ett utomordentligt sätt, hur de statliga hjälpåtgärderna utnyttjas i privatkapitalismens syfte. Vid banavdelningen är nämligen arbetslösheten synnerligen stor, men ingen av befälet har förflyttats eller avskedats. Vidare har man inom femte distriktet överskott på lokpersonal samt lokomotiv och vagnar, varför alla tekniska resurser utan tvekel skulle finnas för att detta arbete skulle kunna utföras och därmed arbetslösa banarbetare sättas i arbete.

Från befälshåll påstod man sig vara tvingad att driva det så billigt som

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

möjligt och att därför arbetet utlämnades på entreprenad. Man glömmer emellertid, att frågan om de arbetslösa vid järnvägen i Luleå därmed är olöst, och att det trots allt åligger i detta fall staten att sörja för dessa arbetslösa. En möjlighet att sysselsätta dessa arbetslösa banarbetare stod öppen genom igångsättandet av beredskapsarbete i ifrågavarande fall. Detta uraktlät man emellertid, och i stället gav man ett privatkapitalistiskt företag möjlighet att dra profit ur detta arbete.

På grund av arbetslösheten bland banarbetarna valdes en deputation, som uppvaktade kommunikationsministern herr Leo dagarna före jul. Därvid påtalades denna sak, och det visade sig, att herr statsrådet Leo var överens med de åtgärder, som järnvägsbefälet vidtagit, i det han förklarar (enligt deputationens rapport): »Industrin tillverkar massor av moderna arbetsmaskiner, och om dessa icke tagas i bruk, uppstår givetvis arbetslöshet även bland dess arbetsstam. Man måste därför ha förståelse för järnvägsstyrelsens handlande i detta fall.»

Därmed kungjorde även den socialdemokratiska kommunikationsministern som sin uppfattning, att arbetet icke skulle utföras av de arbetslösa banarbetarna utan utlämnas till en privatkapitalistisk entreprenör. Man behöver inte använda så värst många ord för att karakterisera en sådan ståndpunkt. Den bevisar, att staten i första hand ser till att hjälpa kapitalisterna och inte bryr sig så mycket om de synpunkter, som i detta fall banarbetarna förde fram.

I övrigt kan man konstatera, att när det gäller indragningar och lönesänkningar vid statliga eller kommunala verk, så är det i första hand de sämst anställda, som man har i åtanke. Det högre befälet slår man vakt om, till dessa utbetalas väldiga löner, under det att de lägre statstjänarna, vars löner knappast räcka till det nödvändiga, få vidkännas lönesänkningar och i många fall avskedas, utan att någon tänker på deras försörjning.

Vad jag här har anfört är endast några få exempel på den politik, som de maktägande genomföra, och som går ut på att vältra över krisens bördor på de arbetande massornas skuldror. En sådan politik är typisk i ett samhälle, där ett fåtal besitter den ekonomiska makten. Den socialdemokratiska regeringen har liksom tidigare även nu genom sina handlingar visat sig vara det borgerliga samhällets samvetsgranna förvaltare och genomför en politik, som saknar varje spår av socialism. Emellertid komma de arbetande massorna på grund av de oerhörda förhållanden, som i dag råda, den nöd och den svält, som finns i tiotusentals arbetarhem, att en dag göra räfst och rättarting med alla dem, som upprätthålla ett sådant tillstånd. Mer och mer komma de arbetande massorna till insikt om att den enda tänkbara utvägen ur krisen är kampen för störtandet av kapitalismen. Mer och mer övertygas de arbetande massorna om att den väg, som Sovjetunionens arbetande folk har gått, är den väg, som betyder frigörelse ur kapitalistiskt slaveri och upprättandet av socialismens samhälle. Kapitalismens system har gjort bankrutt, den nöd och svält, som i dag existerar bland hundratusenden, skola de arbetande massorna i stad och på land likvidera genom att likvidera dess orsak, kapitalismen.

Vidare anförde:

Herr **Österström**: Herr talman! Den siste talarens förekomst på denna plats ger mig anledning att fullgöra en representationsplikt, som kan åligger åtskilliga av partierna här, och jag förutsätter, att regeringen på intet sätt uppfattar det som någon avsiktlig oartighet, om jag nu blir ceremonimästare vid denna lilla högtidlighet, innan jag ger mitt lilla bidrag till den sakdebatt, som föres

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

här. Det är nämligen så, att sedan riksdagen sist var samlad har i den stora mellanpartifamiljen, till vilken, om jag uppfattade hans excellens herr statsministern rätt i går, även han numera räknar sig och sitt stora parti, inträffat en glädjande tilldragelse. Herr Brädefors i dag och herr Hagberg i går, de äro ju bevis för att till denna mellanpartifamilj har slutit sig en ny telning, nämligen Kilbomskommunisterna. Det är icke fråga om annat än att det är en livlig krabat, något vårdslöst uttryckt. Jag skulle dock till denna nya telning vilja säga, att tack vare storebrors d. v. s. regeringspartiets fruktansvärda aptit och behov av utrymme är det nog en smula trångt och det är dessutom smått om maten i mellanpartifamiljen. Men herr Kilbom och hans närmaste äro ju icke vana vid stora slakter, och vi kunna väl därför på goda grunder hälsa dem välkomna på »reaktionens» sida.

Det har alltså hänt åtskilligt, det måste sägas. Det upptäckte nog också den socialdemokratiska verkstadsklubbssordförande på Söder, när han i morse öppnade sin »Kraten». Där kunde han konstatera i väldiga rubriker, att det hänt något — icke mycket, ty han är van vid väldiga segrar — men i alla fall fick han en rapport från slagfältet här i riksdagen i går, som var ägnad att stärka eller i varje fall upprätthålla hans naturliga självkänsla. Det konstateras nämligen i denna krigsrapport, att »regeringen söndersmulade den borgerliga kritiken» i gårdagsdebatten.

Det händer någonting på andra håll också. Djupt inne på Östermalm har högerfamiljen, som är rättroende, både i går eftermiddag och i dag fått liknande underrättelser, ägnade att stärka deras uppfattning om att de äro på rätt väg, när de tro, att högern är bärrare av framtidens politik i detta land. Där har man för sin inre syn i dag på morgonen sett, huru det borgerliga blocket är sammansvetsat, man har också för denna inre blick skådat herr Lindman som generalissimus för denna borgerliga armé.

Jag skulle tro, herr talman, att det kan vara skäl i att, innan legendbildningen alltför länge pågår och sprider sig och gör ofog, en liten smula korrigera dessa uppfattningar och göra några randanteckningar i kanten till rapporterna. För egen del har jag nog också en viss uppfattning om vad som förekom i remissdebatten i går, och skulle jag använda mig av krigsrapporternas lakoniska språk kunde jag närmast vilja säga, att mörkret skilde de stridande åt och omöjliggjorde ett verkligt avgörande av drabbningen. När jag säger mörkret, menar jag, att kritiken, de facto, hela tiden måste röra sig i vissa avseenden och i mycket väsentliga avseenden med gissningar. Det var inga fasta och i varje fall icke några absolut grundmurade hållpunkter för bedömande av statsverkspropositionen och regeringens förslag rörande arbetslöshetspolitiken i detalj, och detta av det enkla skälet, att några konkret utformade förslag icke ännu av herr socialministern hava hunnit för riksdagen presenteras. När man saknar denna verkliga utgångspunkt, som allenast kan ligga till grund för ett slutligt omdöme om regeringens politik, är det givetvis omöjligt, att vad som uttalades i går kan vara slutgiltigt. Alla papper måste alltså ligga på bordet, innan man kommer till den fulla klarheten.

Men i ett avseende förmodar jag att gårdagen gav klarhet. Jag skulle tänka mig, att regeringen ensam är den part, som i detta ögonblick verkligen vet, huru läget är. Regeringen vet vad dess egen uppfattning är om det förslag, som här skall komma. Det veta vi vanliga dödliga däremot icke. Och regeringen har dessutom fått en mycket värdefull upplysning om oppositionens ställning. Regeringen har fått klart för sig, att om man får utgå ifrån att vad som gissats vara regeringens avsikter är riktigt, och om det är regeringens avsikt att på grundval alltså av detta, som man förmodar den ämnar komma fram med, rikta ett ultimatum till oppositionen, så betyder det utan

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

varje tvivel strid och kamp, en kamp, vars fortsatta utveckling jag naturligtvis icke har någon anledning att i detta sammanhang komma in på. Så till vida har också regeringen haft en given fördel av gårdagsdebatten, att i den mån regeringen verkligen är redobogen för ett samarbete med oppositionen, så är vad som sagts från olika håll i går i sakligt avseende avgjort vägledande och bör av regeringen — utan att det kan tolkas som självuppgivelse och utan att det säkerligen från oppositionens sida har varit ämnat att tvinga den till något nesligt nederlag — användas vid utformandet av det blivande förslaget.

Det är nämligen icke så, som den socialdemokratiska verkstadsklubbordföranden föreställer sig, sedan han tagit del av krigsrapporten, att den borgerliga kritiken är på alla punkter söndersmulad genom vad som från regeringshåll yttrades i går i kamrarna. Sanningen är väl närmast den, att herr statsministern höll ett i stort sett synnerligen intressant anförande — därvidlag är han som regeringschef på intet sätt annorlunda än som ledare för oppositionen på sin tid. Det var ett i vissa avseenden också mycket tungt vägande inlägg. Sanningen är vidare, att herr finansministern höll ett dialektiskt utomordentligt lysande och skickligt lagt anförande. Men sanningen är för det tredje, att varken den enes tyngd eller den andres mera lätta flykt har kunnat häva de farhågor, som i betydlig omfattning och utsträckning hysas på borgerligt håll, att man med hänsyn till vad regeringen ämnar komma med i sin arbetslöshetspolitik rör sig på en farlig eller i varje fall gungande mark. Och jag vill säga det, att kritiken är så långt ifrån söndersmulad, att den nog tills vidare i väsentliga avseenden står oemotsagd. Det kan delvis bero på, och det är jag medveten om och den förste att erkänna, att herr socialministern icke haft någon anledning att gå in på en diskussion om detaljer, som han ännu icke varit i tillfälle att i regeringspropositionsform lägga fram. Jag finner detta hans avböjande vara ganska naturligt och rimligt. Men i den mån som det varit tillfälle för regeringen att taga upp till detaljgranskning några av oppositionens yppade farhågor, kan jag för min del icke säga, att de uttalade betänkligheterna av regeringen hava kunnat tillbakavisas. Och jag delar dess värre, jag säger det uppriktigt, icke herr Andersons i Råstock uppfattning, att när man i lugn och ro från oppositionens sida får tillfälle att läsa vad ministrarna sade i går, skall saken vara fullkomligt klar och acceptabel för oss alla. Jag vill tillägga, att ingen kan bli gladare än jag, och jag förmodar, att ingen i denna kammare skulle bli ledsen, om det vore så, att regeringens bevisföring är logiskt och sakligt fullkomligt bindande, och vi på det sättet kunna bli övertygade.

Men jag skulle i detta sammanhang också vilja säga till högerfamiljen på Östermalm och dess vänner här, att man på den kanten också gör klokt i att icke draga alltför förhastade slutsatser av den långa uppmuntrande rapport, som högerorganen i dag lämna över det inträffade. Det är nämligen så, att herr Lindman, enligt min mening, icke är generalissimus för något borgerligt sammansvetsat block. För egen del har jag den meningen, att i detta fall som i så många andra är det en mycket, mycket lång väg till Tipperary, och jag skulle icke tro, att det för ögonblicket finns anledning att föreställa sig, att man så snart kommer fram dit och det är många av oss, som hoppas och tro, att *dit* komma vi icke. Nu är det sant, att ingen skall dömas ohörd, och det skall icke högern heller, utan är det så, att på högernsida är till finnandes en verklig sinnesändring i mångt och mycket, så äro vi naturligtvis glada och tacksamma därför. Har man på högerkanten, efter allt vad som passerat under det sista halvåret, kommit under fund med, att läget fordrar en omprövning av ståndpunkter, då skola vi tacksamt erkänna detta. Men vi nödgas nog säga, att tills vidare äro de erfarenheter vi hava om högern i spetsen för borgerlig politik ingalunda gynnsamma, förhoppningsfulla eller uppmuntran-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

de. Jag skall gärna och villigt vidgå, att den borgerliga vänstern i närvarande situation har det ganska bekymmersamt och att det följaktligen på goda grunder kan sägas, att vi icke skola taga för stora ord i munnen. Det är heller icke något uttryck för övermod, om jag konstaterar till högern, att varje som helst försök att lägga den borgerliga politikens försvarslinje mot socialismen ett enda streck till höger om den linje, som den borgerliga vänstern har dragit upp, är ett fullkomligt hopplöst företag och absolut dömt att misslyckas.

Nu har ju, herr talman, under gårdagen två representanter för mitt parti tagit till orda och i väsentliga avseenden ingått på den detaljgranskning av propositionen, som i detta läge är möjlig och rimlig; och det säger sig självt att jag icke skall fördjupa mig i dessa punkter och göra mig skyldig till alltför många upprepningar. Jag instämmer i väsentliga avseenden i vad herr Hamrin i går sagt, och när det gäller herr Andersson i Rasjön, måste jag erinra om att han som siste talare i går slutade med ett uttalande, som var mycket intressant det också. Han sade till herr finansministern, att man nog skulle kunna till honom säga som Herren säger till Kain i »Guds gröna ängar», sedan Kain slagit ihjäl Abel: »Jag kan icke påstå, att du gjort rätt, och jag kan icke heller säga, att du gjort absolut orätt». Men jag ber herr finansministern observera en sak: det är nämligen så, som herr finansministern torde erinra sig, om herr finansministern sett »Guds gröna ängar», att Herren i fortsättningen säger: »Min gosse försvinn nu, så fort du kan». Men detta citerade icke herr Andersson i Rasjön, och det kan ju vara en nyantering, som kan vara till någon lugnad för herr finansministern och för hela regeringen. Med den livliga fantasi jag själv har, tycker jag, att däri låg ett mycket, mycket betydelsefullt politiskt uttalande.

Jag tror icke, att jag misstar mig, om jag utgår ifrån, att under tjugu år, allt sedan det s. k. demokratiska genombrottets dagar, har en svensk parti-regering icke befunnit sig i ett så utomordentligt starkt utgångsläge, när det gällt att göra betydande insatser på olika områden, som det, vilket erbjuder sig för den regering, vi här möta. Det är många omständigheter, som medverka till att göra detta utgångsläge så ypperligt för regeringen. Jag är icke blind för att det betyder oerhört mycket, att regeringen bakom sig i riksdagen har en så till antalet utomordentligt stark grupp. Jag vill icke heller alldeles bortse ifrån vad herr statsministern var inne på i går, att det naturligtvis icke är betydelselöst, att här hava de borgerliga för första gången, kanske icke bara i Sverige utan i hela världen, stannat i minoritet efter en valstrid. Det kan man ju icke bortse ifrån. Men det finns också en tredje omständighet, som gör, att regeringens utgångsläge är betydligt stärkt, nämligen hela det nödläge och den nuvarande situationen i ekonomiskt avseende i övrigt, varom man hela dagen i går talade. Det tjänar heller ingenting till att förneka, att det verkligen förhåller sig på det sättet, att oppositionen, som herr statsministern sade, är så nyanterad, att man på goda grunder kan påstå, att den är splittrad. Det vet regeringen lika bra som vi. Och det vore bara att sticka huvudet i busken att förneka detta faktum. När det gäller nödläget som utgångspunkt för regeringens politik, tycker jag nog, att vad herr Hamrin sade om lättheten att få människor med sig, i fall man är i tillfälle att bjuda dem fördelar eller ställa i utsikt att de få komma till ett stort politiskt gästabud, — kan icke bestridas. Det är nämligen så, och det veta vi av erfarenheten, att det är lättare att locka med fördelar och bjuda fördelar än att gå till människorna och säga, att det icke finns så värst mycket att hoppas på i detta fall. Utan allt tvivel är det så, att den socialistiska valsegern står i direkt sammanhang med löftespolitiken. Men jag skall erkänna, att diskussionen kanske icke är slutförd med att konstatera detta. Jag är villig att gå herr stats-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ministern till mötes och säga det, att när löftespolitiken brutit så kraftigt igenom, måste det bero på att bakom densamma ligger en fruktansvärd realitet, nämligen det faktiska nödläge, i vilket massor av svenska medborgare för närvarande befinna sig.

När regeringen har fått dessa människor med sig i så hög grad, som i valet skett, beror det utan tvivel därpå, att man har haft den föreställningen, att regeringen har möjligheter att föra oss mot bättre tider. Det kan vara en förhoppning, som är oresonlig, ja, den kan vara primitiv, och den kanske på intet sätt kommer att bli uppfylld, men jag menar, att man inte kan bestrida själva faktum, att människorna vänta sig krafttag ifrån riksdagens sida.

Nu har det sagts så mycket om denna kris från håll, som äro oändligt mycket mera kompetenta att yttra sig om saken än jag är, att det givetvis icke kan bli tal om att jag skulle försöka mig på att lämna ett bidrag till en analys av denna kris. Men när man hört några debatter i riksdagen under de sista åren, kan man väl ändå vara berättigad att konstatera, att det sätt, på vilket vi ställt in oss till krisen, det sätt, varpå vi benat upp det hela, och det sätt, på vilket vi se orsakssammanhanget, faktiskt för varje dag, som går, blivit allt osäkrare. Vi måste på alla håll erkänna, att vår inställning till krisen blivit allt oklarare och mera trevande. Framtiden är höljd i dunkel. Detta är icke bara ett lyriskt uttryck, utan det är så. Om det nu förhåller sig så, som den brittiska konservatismens ledare häromdagen sade, att den man eller kvinna, som nu påstår sig kunna se in i framtiden, är en charlatan, då måste jag säga, att vi på alla håll böra erkänna, att det kan vara skäl att uppträda med litet mindre tvärsäkerhet. Det är ett faktum, att krisen är särpräglad åtminstone i ett avseende, att nu sättes trycket in på alla linjer, som aldrig förr. Det är en förtroendekris, en teknisk och rationaliseringskris, som vi genomlida. Det är vidare en prisernas kris och slutligen icke minst en politisk kris. Man kan säga, att aldrig har strupgreppet mot oss alla varit så utomordentligt farligt som i detta nu och ovissheten har aldrig varit så stor som i denna stund.

Detta sista, som jag nu talat om, det understrykes också mycket starkt av samstämmiga uttalanden från olika håll i Amerika, England och Frankrike. Där säger man nämligen på sakkunnigt håll, att förmodligen komma vi aldrig, i den mening vi hittills inlagt i våra resonemang, ut ur arbetslösheten. I England har en kungl. kommission i dagarna konstaterat, att man bör räkna med en normal arbetslöshet på 3 miljoner människor. Det har likaledes sagts, att om den amerikanska produktionsvolymen kommer till samma omfattning som 1929, d. v. s. före den tid, då den egentliga krisen satte in, måste man i U. S. A. räkna med, att det är omöjligt att sysselsätta eller placera 45 % av den f. n. arbetslösa massan. Om denna pessimism är något annat än de vildaste fantasier, så tycker jag nog, att det finnes skäl att, som jag nyss antydde, taga en smula mindre självsäkert på det hela och det från alla håll. Vi måste stämma ned tonen en smula och söka nå fram till samarbete.

Det är, menar jag, icke socialdemokratisk politik, som i närvarande stund är det angelägna, icke heller högerpolitik, ja, icke heller frisinnad politik. Herr statsministern förstår nog vad jag vill komma till. Jag tror, att det är en alldeles ny politik, som man måste åstadkomma, jag vill kalla den för *resultatpolitik*. Det är en sådan politik, som det är nödvändigt att nu gå in för. Den nuvarande situationen har ingen motsvarighet, såvitt man vet, i tidigare förhållanden. Men skulle man ändå tillåta sig att ingå på något så vanskligt som en jämförelse med föregående kriser, kommer man knappast till annat resultat, än att tiden i dag påminner oerhört om läget under de ty-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

piska krigsåren. Det är ett krig, som nu pågår, ett fruktansvärt krig. Om det är sant, att krig alltid kräver en anspänning av folkets alla resurser och att folkets goda vilja sättes in på en punkt, då måste det ske även i detta krig med hänsyn till den situation svenska folket befinner sig i. Vi måste mobilisera alla våra resurser och all den redliga vilja, som vi ha, och det är detta, som regeringen kan göra anspråk på att riksdagen går in för att åstadkomma och i sin mån pressa fram. Man kan säga detta på många sätt. Jag skulle vilja uttrycka det enkelt: Ett samarbete på möjligast breda front är i detta läge ofrånkomligt. Industrien, jordbruket och hantverket pressas i detta läge alldeles fruktansvärt. Sanningen är naturligtvis den — jag antar, att finansministern medger det — att det, om krisen fortsätter, icke är så förfärligt mycket annat att välja på än att sänka levnadsstandarden för oss samtliga. Finansministern talade om utomordentliga åtgärder, som vi måste mobilisera nästa år, om ingen bättring inträder. Han har inte sagt vad han syftar på. Jag tror dock, att de utomordentliga åtgärderna bli, att vi måste sänka vår levnadsstandard. Klara vi oss ut ur krisen, är det gott och väl, men för ögonblicket är det skäl att se sanningen i vitögat och erkänna, att förhoppningarna på den punkten äro ganska löst grundade. Här fordras resultatpolitik.

Ja, men vi vilja icke föra någon annan politik, säger regeringen. Allt vad vi gjort under hösten och fram till dessa dagar, allt vad vi sagt och gått in för, allt vad vi velat och handlat har tagit sikte på att verkligen åstadkomma något. Ja, jag tror visst detta, jag hyser icke det ringaste tvivel om regeringens avsikter därvidlag. Medan jag talar vackra ord om regeringen, vill jag citera de berömda orden, att »allt på jorden tillhör de mäktige utom vinden, som blåser vart den vill». Det är så också med de stämningar, som röra sig i folksjälens djup. När jag säger detta, menar jag, att det är icke alldeles betydelselöst, att vi i spetsen för landets styrelse ha en skara män, som äro redobogna att med friskt mod gripa sig an med verket. Jag underskattar icke optimismens betydelse i det närvarande läget. Mycket beror utan tvivel på de föresatser, som man kan gjuta in hos svenska folket i detta läge. Den saken har sin stora betydelse, och härpå beror i hög grad vad som skall kunna uträttas, det vill jag på intet sätt förneka.

Så långt är regeringen stark och mycket stark. Dess utgångsläge är, såvitt jag förstår, i många avseenden helt enkelt avundsvärt. Nu har oppositionen under gårdagen försett regeringens framställningar med en hel serie av randanmärkningar, men jag föreställer mig, att regeringen måste ha det allra starkaste intryck av att kritiken från alla håll varit mycket saklig och tagit sikte på att åstadkomma vad jag kallar resultatpolitik. Det synes mig, som om regeringen på mycket, mycket goda grunder hade anledning att taga emot det erbjudande, som här från olika håll framställts till densamma, om samarbete för problemens lösning. Ja, jag skulle kunna gå ett stycke längre och säga, att jag nog tycker, att det är regeringens *skyldighet* att, när det gäller att knäcka dessa frågor, med alla sina krafter och med hela sin förmåga medverka till att i riksdagen skapa en majoritet, som är mycket stark och som helst omfattar oss alla. Vad detaljerna beträffar, så få vi ju, som jag tidigare nämnde, tala om dem i annat sammanhang, då det kan vara rimligt att göra det. Nu är det ingen anledning att gå in på sådant. Jag förmodar dock, att herr statsministern kan medgiva, att hela det politiska läget är labilt, och att den omständigheten i mycket hög grad pochar på samarbete med riksdagen, även om saken ses ur regeringens synpunkt. Det är samförstånd, som bör åstadkommas, och samförstånd vinnes ju aldrig genom diktat, grundat på ett ultimatum. På det sättet är samförstånd icke heller i detta fallet

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

möjligt att uppnå. Det är klart, att regeringen å sin sida därvidlag kan göra anspråk på redobogenhet från riksdagens sida för att komma till ett resultat. Och då kan jag tänka mig, att mycket, som vi hålla kärt på borgerligt håll, det kunna vi nödgas giva upp. Huvudsaken är, att regeringen icke låser fast sig vid omtvistliga detaljer, ty då blir det hela omöjligt. Regeringen måste gå riksdagsoppositionen till mötes i stora och väsentliga avseenden och sedan räkna på reciprocitet.

Herr Hamrin citerade i det sammanhanget ett anförande av den danske statsministern Stauning. Jag skulle vilja knyta an till detta och säga, att den politiska situationen i Danmark ger oss åtskilliga möjligheter till ett bedömande av hur man skall gå tillväga för att komma till ett resultat. Det är nämligen så, att visserligen är krisens tryck på Danmark kanske starkare än vad det är i Sverige, men det är ganska märkligt att iakttaga, att denna danska radikalsocialistiska regering, som legat i en förbittrad kamp med oppositionen, en kamp, som till sist löste ut sig i ett val, där regeringsmajoriteten bibehölls, det är ganska märkligt, säger jag, att denna regering just i dessa dagar är inne på en linje, som i många avseenden är föredömlig och förebildlig för vad vi borde åstadkomma. Regeringen har nämligen ansträngt sig för och även lyckats att få oppositionen på sin sida i ett verkligt försök att åstadkomma en allmän krisförlikning. Den danska regeringen resonerar som så: Vi kunna eventuellt slå igenom våra förslag i riksdagen, men det vilja vi icke utan att vara tvingade, vi anse, att det skulle vara till stor skada, om vi skulle slå igenom krisförslagen. Oppositionen å sin sida säger: Det är nödvändigt att komma fram till en verklig resultatpolitik, och det är en fördel att vi få vara med om att utarbete den politik, som skall bli Danmarks krispolitik under de närmaste månaderna. Så sätter sig denna regering samt oppositionen och dess talesmän ned vid ett bord och arbetar för brinnande livet för att komma till ett samlande och enhetligt resultat. Detta är den väg, som jag för min del tycker anvisar sig själv i det läge, vari alla de nordiska länderna, i varje fall Sverige och Danmark, befinna sig. Den vädjan, som herr Hamrin riktade till regeringen, bör därför icke få förklinga ohörd. Det är, herr statsminister, så oerhört stora värden, som stå på spel, att det är såväl regeringens som oppositionens skyldighet att undersöka förutsättningarna för en verkligt samlande krispolitik, byggd på det samarbete, som jag här sökt att i allmänna ordalag ge en anvisning om.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga, att ordet politik dessvärre har en dålig klang i vida kretsar. Man rycker på många håll på axlarna åt våra trevande försök i riksdagen, och det finnes en för varje dag växande, fastän kanske ännu icke så betydelsefull, grupp, som intar en rent antipolitisk inställning och snobbar därmed. Men mot denna axelryckning åt det politiska vrövel och de politiska ansträngningarna tror jag för min del och på goda grunder, att man i dessa dagar skulle kunna sätta ett verkligt starkt ord av den store tyske statsmannen Stresemann, ett ord uttalat i en polemik med en annan framstående tysk politiker, som också nu är bortgången och som hade klagat att »ekonomin är vårt öde». Vid ett tillfälle, då molnen lågo tjocka och svarta över Tyskland och landet ekonomiskt var tvingat på knä, sade Stresemann: »Nej, ekonomin har ännu aldrig varit ett folks öde. Ett folks öde», fortsatte han, »beror av dess politik i bästa mening, av dess förmåga till samling om sina politiska ideal.» Stresemanns optimism segrade. Mot den antipolitiska inställning, som gör sig gällande i vissa kretsar även i vårt land, kan den svenska regeringen och hela den svenska riksdagen med sin redobogenhet att åstadkomma ett gott resultat, med sin ärliga föresats att tjäna folket, stolt säga, att ekonomin får icke bli vårt öde, vi ha ännu för-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

måga till samling kring en politisk gärning och politiska ideal. Stresemanns ord, det är ett ord, som gäller för alla folk i våra dagar, som kämpa under knapphetens stjärna.

Herr **Lundstedt**: Herr talman! Mina damer och herrar! Jag ämnar i allra största korthet söka belysa statsverkspropositionen ur en viss principiell synpunkt. För syftet med mitt anförande är det fullkomligt överflödigt att gå in på några detaljer.

Herr Lindman började sitt anförande i gårdagens debatt med att mot det framlagda budgetförslaget, i vilket uttryckssätt jag innesluter också de nya principerna för lösandet av arbetslöshetsproblemen, framställa den invändningen, att detsamma vilade på en oriktig tanke, nämligen den tanken, att staten genom sina ingripanden skulle kunna till det bättre påverka konjunkturförloppet. Den invändningen har upprepats flerfaldiga gånger och framför allt i pressen. Man har där t. o. m. åberopat sig på de senaste årens händelser såsom erfarenhetsmässigt stöd för den uppfattningen, att den offentliga hushållningen icke på detta sätt kunde betraktas såsom en bestämmande faktor i utvecklingen. Detta resonemang kan i sin allmänhet icke vara hållbart. Det påvisades ju också mycket klart av finansministern i dennes gårdagsyttrande. Apropå detta tillåter jag mig parentetiskt säga, att, när den ärade föregående talaren karakteriserade finansministerns ifrågavarande anförande genom att tala om dess lätta flykt, synes det mig, att en dylik karakteristik är särdeles vilseledande. Den omständigheten, att en finansminister framför ett formellt glänsande anförande, får dock icke hindra, att man erkänner, att det samtidigt var sakligt lika tungt vägande.

Emellertid är det nu enligt min mening av vikt, att vissa allmänna synpunkter här vinna beaktande. Just de senaste årens händelser torde ådagalägga nödvändigheten att frånga det gamla traditionsbundna systemet, och vill man ha drastiska exempel på den statliga hushållningens betydelse för konjunkturutvecklingen, så behöver ju endast nämnas, att både franska och ryska revolutionerna skulle ha förebyggts, om i tid en statshushållning hade åvägabragts, varigenom förhoppningar kunnat uppstå för ett svältande proletariat att komma ut ur eländet, om i tid en statshushållning hade åvägabragts, menar jag, varigenom människovärdet vunnit större beaktande.

Visar oss sålunda erfarenheten från både mera avlägsna och närvarande tider, att statshushållningen kan ha betydelse till förekommande av de väldigaste revolutioner, så måste den väl också eljest kunna influera på konjunkturutvecklingen. Faktiskt synas de senaste årens händelser i sådant avseende innefatta oförtydbara maningar till varje land att se om och revidera sina ordningar för statshushållningen, detta ord taget i vidsträcktaste mening, såsom innefattande hela samhällsmekanismen i dess såväl inomstatliga som internationella funktioner. Varför icke låta just de senaste årens händelser passera revy för vår blick?

Vi hade 1914—1918 ett krig, om vars fasor och förödelser ingen dödlig kunde ha en aning, när det släpptes löst. Efter detta krig ha slag i slag händelser inträffat, ägnade att kullkasta alla hittillsvarande tankar om stabiliteten i de mänskliga samhällena. Se på den ryska revolutionen och dess egenartade utveckling! Eller betrakta den mer än tioåriga utsugningspolitiken i Tyskland, förödande för hela världsekonomin! Falska rättsföreställningar ingå i komplexet av orsaker till alla dessa olyckor. Och vilka nya ödesdigra ting ha icke dessa olyckor burit i sitt sköte! Från Tyskland hava alltsedan världskrigets slut titt och tätt inlupit underrättelser, fyllda av oro för ett sammanbrott, med därur härflytande konsekvenser av oöverskådlig räckvidd för hela

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

det västerländska Europa. De största statsmän i världens mäktigaste länder ha samlats till konferenser; proklamationer och kommunikéer ha utfärdats. Dock allt till ingen nytta. Man har det intrycket, att dessa statsmän blott upptäcka och söka hela vissa direkt påtagliga brister i statsmaskinerien, men att de förgäves söka efter de djupare liggande felen. Lavinartat har arbetslösheten utbredd sig i hela världen. I stället för en dränering av eländesträsket oeh sanerande åtgärder i världshushållningens tecken, vidtagas de mest hänsynslösa spärrningar mellan länderna, spärrningar verkande som en förkalkning av världssamfundningens ådersystem. Dessa ekonomiska murar mellan staterna vore icke möjliga, om man icke besjälades av den falska föreställningen, att varje stat hade sin *suveräna rättighet* att förfoga över sig själv och sina tillgångar, *oavsett* om hela världen toge skada därav. Konflikten Kina—Japan utvisar, att vi under det sista året stått inför faran av en ny världsbrand, som avvärjdes endast därigenom, att Nationernas förbund avstod från tillämpningen av sina eljest högljutt förkunnade rättsprinciper. Vilket oroväckande kaos i de internationella förbindelserna, när själva de *härskande grundsatserna avsiktligt måste uppgivas*, när deras tillämpning obönhörligen leder till olyckor. Och så ha vi till sist Kreugersvindeln. En enda enskild människa har under årtal kunnat utöva bedrägerier i så svindlande dimensioner, att flera länders affärsliv berördes därav och hans eget hemland syntes stå inför en ekonomisk katastrof.

Alla dessa och liknande händelser låta oss förmoda, att vi stå inför en radikal omvälvning i fråga om människornas och folkens liv med varandra. Samhällena synas plötsligt vara kastade i stöpsleven. Något *måste* ju vara på tok i själva den sociala mekanismen, det vill säga i rättsmekanismen, när sådant kan ske, som jag nyss givit exempel på. Saken är nu också faktiskt den, att våra grundläggande rättsbegrepp äro desamma, som våra förfäder hade långt före landskapslagarna och romarna många hundra år före Kristi födelse, icke så lång tid efter det att Moses förde Israels barn genom öknen. Vilka föreställningar man nu än har angående rätten i ett samhälle, borde man sålunda kunna förstå, av vad jag nu nämnt, att *rättsbegreppen* i varje fall äro *fullkomligt antikverade*. I själva verket ha de alltid varit bemängda med vidskeplighet, men de ha förr i tiden kunnat ackommoderas efter rådande faktiska förhållanden. De *faktiska förhållandena* ha emellertid i nutiden råkat i en dessförinnan okänd och uppenbarligen olöslig konflikt med de gamla rättsbegreppen, de gamla sociala fördomarna. Tiderna äro nu icke sådana, som de voro förr. *På den tiden*, då världen ännu icke var organiserad i de två stora kategorierna arbetsgivare och kroppsarbetare, *på den tiden*, då en långt gående okunnighet hindrade kroppsarbetaren att hävda sin betydelse för samhället, *på den tiden*, då ännu icke ångan, elektriciteten, motorismen och det därmed sammanhängande kommunikationsväsendet hade fullkomligt omvälvit produktionsförhållandena, varmed åter sammanhänger lantjordens avfolkning till förmån för städerna, *på den tiden*, då luftens förstörelseverktyg saknades och krigsmaskinerna till lands och vatten voro leksaker i jämförelse med våra dagars, *på den tiden* slutligen då folkmängden icke förorsakade denna trängsel om utkomstmöjligheterna — *på den tiden* kunde en i det hela lugn samhällsutveckling fortgå i trots av en falsk social grundåskådning. Samhällsinstitutionerna kunde då anpassas, så att de skenbart och nödortfigt anslöto sig till såväl de falska rättsföreställningarna som de faktiska förhållandena. Men en sådan jämkning är *i nutiden* omöjlig. Det är detta, som det enligt min mening gäller att komma till insikt om. De skådespel på världsarenan, som vi bevittnat och alltjämt bevittna, äro enligt min mening de samhälleliga *realiteternas* våldsamma kamp för att befria sig ur de

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

sociala, det vill säga de rättsliga *fördomarnas* tvångströjor. Att uråldriga motsättningar i samhällslivet mellan fakta och vidskepelser ha på detta skarpa sätt aktualiserats, beror visserligen på de orsaker som jag nyss skildrat, på skillnaden mellan vissa faktiska förhållanden förr och nu. Men att aktualiseringen i fråga just i dessa tider framträder så starkt, har dessutom sin grund i världskriget. Världskriget blev nämligen till en skakning, varigenom vissa faktorer väcktes till liv ur den dvala, i vilken de insöpts av rättschismarens suggestiva makt över sinnena.

Att världskriget verkligen har skakat den sociala mekanismen ur sina traditionsbundna gängor torde vara för envar begripligt. Men viktigt är nu att förstå, att det icke *går* att vrida den rätt igen, d. v. s. att vrida den tillbaka. När herr Lindman såsom någonting självfallet, som han ansåg sig stante pede, utan att förebringa någon utredning i saken, kunna uttala till kammaren påstod, att det viktigaste av allt vore att »påskynda ett återgående till normala förhållanden», så var ett sådant yttrande sannerligen föga statsmannamässigt. Det är helt enkelt ogörligt att återgå till normala förhållanden, d. v. s. till de gamla förhållandena. Det är ogörligt av den anledningen, att de *gamla gängorna icke längre passa efter omskakningen*. De ha blivit fullständigt odugliga genom den skakning, som världskriget åstadkommit. *Nya* gängor *måste* tillverkas. Det är just detta, som till viss del sker, såvitt jag kan förstå, genom en sådan budget som den föreliggande. Detta budgetförslag respekterar icke utan går radikalare än hittills fram över vissa fördomar angående t. ex. rätt till arv och äganderätt till förmögenhet. Å andra sidan har detta budgetförslag på ett sätt, som hittills varit okänt icke blott i vårt land utan, såvitt jag vet, i varje annat land, tagit fasta på den rättsmaximen, att samhället är till för oss alla och att det gäller att till det yttersta värna om möjligheten för varje ärligt arbetande människa att erhålla sin utkomst. Redan därför att detta budgetförslag vilar på erkännandet av denna rättsmaxim, är det enligt min mening att hälsa med bifall, som stegras därigenom, att förslaget måste betraktas såsom ett kraftigt grepp i den ekonomiska ordningen, ett grepp utfört med realistisk blick för vad som kräves, på det att icke de ekonomiska förhållandena skola urarta så, att fäderneslandet för miljontals människor småningom blir sämre än ett uselt fattighus.

Klart är emellertid, att kunskapen om behovet av nya gängor för samhällsmaskineriet icke endast måste influera budgetförslaget, utan att hela samhällsmekanismen successivt måste beröras därav. Sant är, att själva budgeten i närvarande tider är det framför allt annat aktuella, och jag menar ingalunda, att regeringen på denna korta tid skulle ha kunnat hinna ådagalägga någon reformvänlighet av större betydelse utöver sitt storartade budgetförslag. När jag nu likväl tillåter mig komma med kritik, enligt min mening en mycket allvarlig sådan, även om densamma icke möter något mera betydande gehör i kammaren, så sker det därför, att regeringen på en väsentlig punkt har visat, att den är klart besluten, utan att vara därtill på något sätt nödgad, att låta maskineriet fortgå i gamla utslitna gängor.

Vad betyder väl en än så förnuftig och stark budget för vårt eget lands ekonomi, om hela världspolitiken fortsätter i de hittillsvarande fördärvbringande spåren? Om den nuvarande världspolitiken icke leder till en fullständig katastrof, så beror det sannerligen icke på att densamma har något av förnuft i sig. Räddas Europa från en ny världsbrand, mera förfärande än den gamla, så sker detta *i trots av* den, internationella olyckor utmanande, politik, som nu föres. Deras excellenser skulle kanske härtill vilja säga: Vad kan väl vårt lilla obetydliga land göra åt sådant? Hur kunna vi inverka på världspolitiken? Jag svarar med en motfråga: Skola vi i denna tid av ekonomisk nöd kasta

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ut mellan sex och sjuhundratusen kronor om året icke blott till ingen nytta utan för att stödja en internationell politik, som skulle leda *icke blott oss utan folken* ut i det rena fördärvet, om den icke städse i kritiska ögonblick uppgåve sina egna principer? När nu Sverige för dessa bortåt 650,000 kronor har säte och stämma i Genève, vore det då icke rimligt, att dess representanter tillhölles att föra ett förnuftigt tal och upphöra att köra med dessa befängda idéer om att hävda folkförbundets rättsprinciper gentemot Japan? Vad innebure väl detta hävdande av rätten, därest det verkligen realiserades? Jo, det innebure ett förhindrande av krigets isolering till Ostasien, det innebure kanske ett förnyat utarmande av Europas befolkning, om det icke rentav måhända innefattade igångsättandet av en ny världsbrand. De händelser, som inträffat, sedan jag för bortåt två år sedan väckte en motion i kammaren om Sveriges initiativ till avskaffande av folkförbundets för folken livsfarliga s. k. sanktionsplikter, dessa händelser tala dock sitt tydliga språk. Mången, som då vägrade mig sitt understöd, har sedermera medgivit sitt misstag. Den s. k. rätten är i dessa förhållanden icke annat än ett tomt men likväl ödesdigert ord, som idealisterna eller de tillfälliga intressenterna klamra sig fast vid. Vad dessa falska rättsföreställningar betytt och betyda till människornas och folkens fördärv, har jag vid skilda tillfällen utvecklat här i kammaren. Då mina framställningar därom icke blivit i sak bemötta, kan jag nu icke behöva upptaga tiden med en detaljutredning. Men på det att man må något förstå, hur opraktisk den svenska Genèvepolitiken just i förevarande avseende ter sig, vill jag allmänt antyda, hur det enligt förhållandenas egen natur ställer sig för dessa stormakter, av vilka man nu från småstaternas sida kräver, att de skola gå in för rättens hävdande emot Japan. Vi kunna ju taga England som exempel. För Englands del skulle detta rättens hävdande först och främst betyda avstängandet av all handel med Japan. Då en sådan åtgärd uppenbarligen icke skulle kunna leda till att Japan inställde fientligheterna mot Kina, så måste i perspektivet även de militära sanktionerna medtagas. Men vad riskerar icke det numera fattiga England redan genom förlusten av handeln på Japan? Och kunde det över huvud bära de ruinerande följderna av ett sjökrig med Japan? Men vidare, vore det så säkert, att andra stormakter i Europa, t. ex. Frankrike, associerade sig med England som Japans fiende? Varom icke, så kunde ju Englands intressen råka i konflikt med de ifrågavarande stormakternas, och en omedelbar europeisk katastrof stode för dörren. Antag återigen, att Frankrike förenade sig med England, kunde då icke tillfälle givas för Tyskland att, möjligen med Italiens och Rysslands bistånd, taga revansch för Versaillesfreden och utsagningspolitiken, allt i sin tur återverkande också på det engelska imperiet och dess ekonomi? Vad jag vill säga är endast, om vi alltjämt begränsa oss blott till Englands hållning inför kravet på detta lands deltagande i hävdandet av rätten mot Japan, att detta krav skulle innebära, att landet blott för den s. k. rättens skull skulle riskera att draga armod och fördärv över sitt eget folk, att få sitt imperium slaget i spillror, ja, att genom sin eftergivenhet för detta krav bidra till hela Europas ödeläggande.

Praktiska överväganden av sådant slag som de nu nämnda synas för ett land som England vara ofrånkomliga. Jag beder den ärade kammaren lägga märke till, att jag ingalunda menar, att risker och konsekvenser för England vore exakt detsamma, som jag här antytt. Dylikt vore ju att söka förutsäga linjerna för utvecklingen av faktiska förhållanden av mest omfattande och komplicerade natur. Jag har endast velat helt *allmänt* karakterisera *arten* av de intressen, som här kunna stå på spel. Nåväl, hur ställer det sig nu *rättsligen*? England skulle vara rättsligen förpliktat att, med förakt för de ödesdigra konsekvenserna för sitt folk och sitt imperium, sälla sig till Japans öppna

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

fiender. Varpå grundade sig då denna rättspflicht? Jo, England har ju tydligt och klart gått in i Nationernas förbund och utfäst sig till ett sådant handlingssätt i förbundsakten. Men denna utfästelse måste ju själv hämta sin rättskraft från Englands suveränitet. Denna åter betyder detsamma som Englands *rätt att leva*, att *hävda* sitt imperium, att *bevaka* sitt folks livsintressen. Men fullgörandet av utfästelsen, dess ifrågavarande plikt, skulle, såsom jag nyss påvisade, innebära, att England *riskerade* sitt imperium och sitt folks livsintressen. Man finner således redan av detta korta resonemang, att antagandet av rättspflichten till sanktioner står i ofrånkomlig motsättning till det som skall vara grunden för denna rättspflicht, nämligen suveräniteten. Så förhåller det sig med den rättsliga sidan av saken. Talet om rätten beror här helt enkelt på ett tankefel.

Men, säger man, England har dock gjort den ifrågavarande utfästelsen. Man borde alltså kunna anlägga moraliska synpunkter, och anse, att England stode under en moralisk press till sanktioner mot Japan. Är det då inte fint, att vårt land i Genève bidrager till detta moraliska tryck på England? Är det icke ohederligt att bryta ett kontrakt och vägra fullgöra en utfästelse? Det föreligger en *fruktansvärd tanklöshet*, när man utan vidare överför det moraliska fördömandet av ett *privat* kontraktsbrott på brytandet av en överenskommelse mellan *stater*. Den enskilda kontrahenten i ett vanligt avtal riskerar ju vid dess fullgörande endast sina egna intressen. Men styrelsen för ett stort välde svarar för miljoners och åter miljoners framtida ekonomiska och moraliska välfärd i otaliga generationer framåt. Om en sådan styrelse under alla omständigheter skulle känna sig moraliskt bunden av en överenskommelse, skulle detta i själva verket innebära, att den just *saknade* moralisk ansvarskänsla. Just landsstyrelsens känsla av moraliskt ansvar måste leda densamma — när så kräves av hänsyn till medborgarnas (de levandes såväl som efterföljande generationers) lycka — till brytandet av ingångna överenskommelser. Och det är endast den egoistiska skenheligheten, som i sådana situationer, då det gäller välfärden för många miljoner människor och deras efterkommande för oöverskådliga tider, tager sig före att bryta staven över det land, som icke håller fördraget. Den statsledning, som av hänsyn till just välfärden för sitt eget folk vägrar fullgöra den s. k. sanktionsplikten, skall i stället framstå som både detta och andra folks välgörare.

Såsom exempel har jag nu anført England. Liknande synpunkter göra sig givetvis gällande i fråga om andra stormakter. I sådana fall som det föreliggande kommer det därför alltid att te sig tvivelaktigt, huruvida ett land kommer att gå in för hävdandet av rätten eller icke. Det kan tänkas, att *en* stormakt går med på »energisk aktion», att en *annan* finner sina livsintressen vara på det »brottsliga» landets sida, att en *tredje* helt drager sig undan, att en *fjärde* skenbart sällar sig till sanktionssidan för att vid första lägliga tillfälle avslöja en helt annan politik o. s. v. Om allt sådant kan nu Japan ej vara okunnigt, och därför kommer detta land att fortsätta att hävda sina intressen på Asiens fastland, vilka proklamationer och sanktionsbeslut, som än avgåves i Genève. Helt enkelt därför, att det å ena sidan är fråga om Japans livsintressen, och å andra sidan dessa likaväl kunna befrämjas som skadas av det kaos, som bleve följden av en aktion från Nationernas förbunds sida.

Men låt oss nu till sist för fullständighetens skull antaga, att *mot all förmodan* ett *enigt* folkförbund verkligen småningom låte sanktionerna spela mot Japan, vilket kanske slutligen skulle betyda landets besegrande. Dock är det mycket tvivelaktigt, om så bleve fallet. Ty det lär vara förbundet med stora risker att angripa Japan från sjösidan. Och det vore nog lättare sagt än gjort för Europa att föra ett segerrikt lantkrig därborta i östern. Men antag

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

likväl att sanktionerna enhälligt komme att spela mot Japan, vilket ju teoretiskt är tänkbart, och att landet till sist bleve besegrat. Är det säkert, att ett sådant resultat verkligen vore önskvärt? Har man verkligen betänkt vilka konsekvenser, som därur kunde härflyta? Det har upprepade gånger av personer, förtrogna med orientens förhållanden påpekats, att bolsjevismen har en utomordentlig jordmån i Kina och att Japan skyddas däremot just genom sin stormaktsställning, liksom att denna stormaktsställning vore en hållhake även på bolsjevismen i Kina. Krossades nu Japans stormaktsställning, så kunde detta tänkas betyda inledningen till hela Asiens bolsjevisering. Det skulle kanske sedan icke dröja länge, förrän under Rysslands ledning hela den västerländska kulturen ihjältrampats och den vita rasen, åtminstone i Europa, fått dödsstöten. Vi ha dessutom i Tyskland ett närliggande exempel på, vilka oväntade ödesdigra konsekvenser, som kunna uppstå genom krossandet av en stormakt, både för det slagna landet och för världen i övrigt.

Vad jag med allt detta vill ha påvisat, det är, att *hävandet av den s. k. rätten i internationella förhållanden är farligare än att leka med elden, så snart stormakters livsintressen komma med i spelet*. Det finnes inga garantier för att man icke med en sådan politik, därest den verkligen genomfördes, skulle draga in folken i nytt elände och nya olyckor. Jag säger ej att det eller det ovillkorligen kommer att inträffa. Jag försöker alls icke att i sådant avseende förutsäga något. Men *det* vill jag säga, att man icke *vet*, vart det bär hän. Man *vet* faktiskt icke, varthän en sådan politik slutligen leder. Och det torde vara obestriddligt, att den *kan* leda till ett verkligt ragnarök för hela världen.

I konflikten Kina—Japan var nu situationen i Genève direkt upplagd för ett påvisande av det fullkomligt orimliga i folkförbundets sanktionsprinciper. Att i realiteten situationen är sanktionsmässig enligt förbundsakten, är obestriddligt. Men de, som ha avgörandet, stormakterna, ha uppenbarligen icke varit benägna att följa förbundsaktens paragrafer och igångsätta några sanktioner. Tillfället var sålunda upplagt för att föra fram sådana synpunkter, som, därest de äro riktiga, ådagalägga behovet av sanktionsbestämmelsernas upphävande. Vad gör nu den svenska representanten i Genève av situationen? I stället för att söka göra en effektiv framstöt och begagna tillfället att förmå förbundsmedlemmarna till insikt om att förbundet seglar med lik i lasten och förr eller senare måste kapsejsa, om icke liket, d. v. s. sanktionsprinciperna med deras tillbehör, kastas över bord, så giver den svenska representanten, såsom en del av den svenska pressen med förtjusning uttrycker det, ett »manligt besked» och »tar bladet från munnen», krävande, att rätten varder hävdad av förbundets medlemmar. Det är icke nog med att Sverige här spelat den ståndaktiga tennsoldatens roll, utan dessutom har även *dels* spoliérats ett utomordentligt tillfälle att begagna vår stämma i Genève till att göra någon nytta, och *dels* en fullkomligt onödig utmaning skett emot Japan. Med detta land ha vi dock handelsförbindelser, som det i nuvarande tider icke kan finnas någon anledning att irritera.

Det duger här icke att säga, att vi äro ett litet land, som därför endast måste följa med strömmen. Det är här icke fråga om en kraftmätning i *vapenmakt* utan i *argument*. Och det är icke fråga om ett argumenterande i egna utan i folkens livsintressen. *Såvitt* argumentation här överhuvud har någon betydelse, så betyder här en röst från det lilla landet lika mycket som från den väldigaste stormakt. Därför måste det enligt min mening beklagas, att vår för landet dyrbara stämma i Genève låtit sig ledas av vad jag tillåter mig beteckna såsom irrationella rättskänslor istället för att framföra gagneliga synpunkter.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Herr talman! Jag vill ogärna lämna talarstolen utan att slutligen säga några ord i anledning av herrar kommunisters framträdande i denna remissdebatt. Det kunde visserligen synas överflödigt att taga någon notis om dessa kommunister, särskilt numera, då andra kammaren under den närmaste framtiden tycks få njuta muntrationen av hur den ena kommunisten söker göra kål på den andra. Detta oaktat kan jag icke underlåta att giva uttryck åt min besvikelse över deras prestationer vid detta tillfälle. Efter erfarenheten av de kommunistiska tongångarna från slutet av förra riksdagen och från höstens valrörelse, med vilken jag gjort intim bekantskap i Uppsala län, hade man väntat sig etwas noch nie da gewesen, med andra ord, att den kommunistiska desperationen skulle ha nått kokpunkten. Den kommunistiska hätskheten mot socialdemokratien har ju vanligen stegrat sig i proportion till socialdemokratiens strävanden för småfolket i landet. Man hade därför kunnat förmoda, att årets statsverksproposition skulle ha kommit de kommunistiska talarna att bokstavligen krevera av ilska. I stället synes den framlagda budgeten ha gjort dem blyga och försagda. Försök att misskreditera regeringens omsorger om småfolket ha väl icke sagnats, men de ha varit skäligen matta. Herr Kilbom syntes alldeles ha tappat de vanliga koncepterna, åtminstone då jag åhörde honom. Och Sillénaren Hagberg visade sig i går, såsom finansministern också anmärkte, vara en högst ordinär medborgare; också därutinnan, skulle jag vilja tillägga, att han var helt okunnig angående socialism och kapitalism, ehuru han ideligen slog omkring sig med dessa begrepp. Den föreliggande statsverkspropositionen betecknade han som en *kapitalistisk* aktion! Den kan väl näppeligen betecknas såsom vare sig socialistisk eller kapitalistisk. Vidare skulle statsverkspropositionens hållning ifråga om försvarsutgifterna ådaga lägga en upprörande *kapitalistisk* åskådning! Känner man till det verkliga läget, så faller även den saken fullständigt utanför frågan: socialism eller kapitalism? Skall man ur herr Hagbergs anförande kunna finna någon konsekvens i hans föreställning om socialism, så måste det vara den, att endast sådant är socialistiskt, som icke har utsikter att kunna realiseras, och som man oansvarigt kan hojta om så mycket som helst. Dock vill jag medgiva, att herr Hagberg också hade ett par förnuftiga uttalanden, t. ex. att krisen icke var blott ekonomisk utan fordrade en verklig omläggning av systemet. Vad dagens Sillénare yttrade, kunde jag icke uppfatta på grund av sorlet i kammaren.

Emellertid måste nu den kommunistiska agitationen alldeles icke bedömas efter vad som mera salongsmässigt presterats i denna remissdebatt, utan den kommunistiska agitationen måste bedömas efter de metoder, som dagligen praktiseras på offentliga möten — jag tänker ej på valstriden utan på vanliga möten — och i den kommunistiska pressen. Här florera både hos Kilbomare och Sillénare alla slags utgjutelser och deklamationer, späckade med tvetydiga och osannfärdiga påståenden, jämte ideliga hugg i ryggen på socialdemokratien. En agitation med sådana metoder kan dock omöjligen föra något gott i skölden. Och har den alls någon effekt, så är det endast till skada för arbetarrörelsen. Man har svårt att finna ett försonande drag hos s. k. partier, som å ena sidan vädja till arbetarna, men å andra sidan göra allt vad de kunna för att hindra arbetarnas fortsatta sociala framryckning, göra allt vad de kunna för att skada arbetarrörelsen. Emellertid tror jag, att det paradoxala i hela kommunismen måste förklaras genom fanatismen, vilken förklarar så många andra underliga företeelser i världen. Det har ju av kommunisterna ofta öppet proklamerats, att deras väg går fram över de borgerligas lik, varpå sedan proletariats makt skulle grundas. Vi ha ett stöd därför också i herr Hagbergs uttalande under gårdagen, när han, mycket jesuitiskt för övrigt,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

citerade det kommunistiska manifestet. Tro kommunisterna nu verkligen på den proletära revolutionen såsom det enda gagneliga medlet, då kan man förstå tillvägagångssättet, nämligen att å ena sidan vädja till arbetarna och å andra sidan motarbeta deras strävanden. Meningen är då tydligen att söka slå ned livsmodet hos arbetarna. Meningen är, att arbetarna skola pinas under generationer, till dess att desperationen blir så omfattande och djup, att arbetarna resa sig och i en blodig revolution söka förgöra borgarklassen. Utan en idol av detta slag blir faktiskt den kommunistiska rörelsen ofattlig. Denna rörelse är tydligen rent destruktiv, d. v. s. den kan omedelbart blott syfta till att förgöra kultur och människor. Men den kan aldrig bygga upp, aldrig åstadkomma något gagn. Kommunisterna tro kanske verkligen, att de gagna ett vackrare mål, som hägrar för dem. Men då förmå de icke genomskåda, att den s. k. proletariats makt endast är en falsk benämning för en ny byråkrati, liksom alla uppkomlingar mera egoistiskt både grym och despotisk än den gamla.

Vi ha ju kommunisternas förlovade land att gå till. Det finns så mycket mera anledning att i detta sammanhang beröra det landet, som herr Hagberg i går förklarade, att Sovjetunionens system är det enda, som kan föra arbetarsaken fram till seger. Herr talman! Jag frågar: vad är det väl, som vunnits i Ryssland genom dessa fruktansvärda blodbad och grymheter? Intet annat än att den gamla bourgeoisien blivit dödad, bortkörd eller bragt till tiggarskåven. På ruinerna har byggts upp en ny byråkrati, lika förfärande hemsk som dess föregångare. Faktiskt blev också hela landet omedelbart fattigare än förut, en följd av att man helt naturligt förlorade greppet om dess ekonomiska hjälpkällor, greppet om hela produktions- och omsättningsmaskineriet. Det är sant, att en återuppbyggnadsprocess ur det ekonomiska eländet försiggår sedan några år. Men denna sker — väl att märka — blott *såvitt* kommunismen av trycket från de svältande massorna tvungits *uppgiva* sina s. k. principer och gå tillbaka till icke blott rent kapitalistiska maximer utan — rysansvärt att säga — till antikens slaveekonomi. Glömmen icke kulakmiljonerna! Huru de kommenderades upp till skogarna i nordnorden att förgås under tvångsarbetet! Utsvettningen, hungern och slutligen döden blev den lön, som de sålunda tvångskommenderade skördade för sitt arbete. Men ytterligare en sak är att märka. Under antikens slaveekonomi frodades dock den *andliga* kulturen; och denna har städse varit omhulad av det kapitalistiska systemet. Men, herrar kommunister, den nutida ryska kapitalismen och den nutida ryska slaveekonomin äro förenade med en extra-ordinär princip, nämligen att all *andlig* kultur skall förgöras, skall bannlysas. Det tolereras ingen annan kultur än den materiella i den mest extrema och krassa meningen. Ty detta ligger inneslutet i den statsinkvisitoriska kontrollen på pressen och litteraturen, på tankar och idéer, på religion, vetenskap och konst.

Antag för övrigt, att ryska folket, trots allt, vore nöjt med sitt öde och icke önskade ha det annorlunda. Det är möjligt. Låt oss, som sagt, göra det antagandet. Vad skulle väl detta betyda? Ryssland var ju före den s. k. kommunismen en despoti över livegna, d. v. s. slavar. Knutpiskan var den stora massans uppfostrare och läromästare. Att dessa trälar underordnat sig kommunismen, säger ju rakt ingenting, eftersom deras ställning svårligen kunde bli sämre än den var förut. Man torde därför tryggt kunna förlita sig på, att den stora massan av våra svenska arbetare med sitt djupaste förakt skall fortsätta att reagera mot denna fanatiska och fantastiska propaganda, denna kommunistiska agitation, vars syfte här i landet icke kan vara något annat än att söka på de stolta vikingarnas ättlingar pracka en regim, som icke kan tolereras av andra än dem, som i århundraden slavats under knutpiskan.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Herr statsrådet **Undén**: Herr talman! Jag har tillåtit mig att begära ordet för att göra några få randanmärkningar i anledning av den kritik, som min ärade Uppsalakollega framfört och som tycktes mig vara direkt riktad mot mig och den hållning, som jag såsom svensk delegat vid sista december-mötet i Genève hade att intaga. Min ärade kollega anknöt till budgeten på det sättet, att han ifrågasatte, om en post på över 600,000 kronor inom tredje huvudtiteln kunde vara motiverad. Han syftade uppenbarligen på vår årsavgift till Nationernas förbund. Han intog sålunda i denna fråga en helt annan hållning än för några år sedan, då han gav uttryck åt den uppfattningen, att tillkomsten av Nationernas förbund var den enda ljuspunkten i det internationella läget. Emellertid, då han kritiserade den hållning, som Sveriges representant intog i den mandsjuriska konflikten vid senaste församlingsmötet i Genève, hade han två invändningar att framföra, en rörande delegatens positiva hållning och en rörande hans underlåtenhet.

Vad gäller min positiva hållning vid sammanträdet, ansåg han, att i stället för de uttalanden, som ha gjorts där nere, borde man från svensk sida ha uppfört sig på sådant sätt, att man icke givit anledning till någon irritation vare sig hos Japan eller hos de andra stormakterna. Nationernas förbund borde enligt hans ståndpunkt sålunda stillatigande åse, att Japan fortsätter att annektera stora kinesiska områden. Hans anförande i avseende å min underlåtenhet gick ut därpå, att jag försummat ett utomordentligt tillfälle att i Genève framföra gagneliga synpunkter på Nationernas förbund. Han åsyftar tydligen, att jag försummat detta tillfälle att göra propaganda för hans egna åsikter i avseende å Nationernas förbund och den internationella politiken och rätten.

Jag måste erkänna, att jag icke i något avseende kan anse kritiken vara berättigad. Jag tror, att min ärade kollega utgår från överkliga utgångspunkter. Han har alldeles förbisett, att hävdandet av rättsprinciper i denna situation är liktydigt med hävdandet av fredens intresse. Det förhåller sig otvivelaktigt så, att om Nationernas förbunds medlemmar vilja uppträda enhälligt och med en viss beslutsamhet mot den japanska politiken i östern, behöver detta alls icke leda till några mera vittgående sanktionsåtgärder mot Japan för att den japanska regeringen skall finna sig för sin del böra retirera från den ställning den intagit. Jag erinrar om att vi icke äro utan erfarenhet om den japanska politiken mot Kina. År 1915, i början av världskriget, då särskilt stormakterna voro upptagna var och en av egna bekymmer, gjorde Japan en framstöt mot Kina med sin bekanta tjuguen punkter i ultimatumform, som gällde i hög grad det japanska inflytandet i Mandsjuriet. Det lyckades för tillfället. Kina var maktlöst och nödgades inför hotet draga sig tillbaka och acceptera de japanska kraven. Men det dröjde blott till år 1922, tills de övriga makterna enat sig vid konferensen i Washington, för att Japan skulle nödgas att i väsentlig mån släppa sitt grepp kring Kina.

Jag är övertygad om att detta skulle bli händelsen, om medlemmarna i Nationernas förbund hölle ihop och intoge en lika beslutsam ståndpunkt, som makterna gjorde 1922, så mycket hellre som för en sådan politik från förbundsmedlemmarnas sida kunde påräknas även stöd från Amerikas Förenta Stater.

Jag skall icke diskutera med herr Lundstedt hans sympatier för Japans aktion mot Kinas folk. Han anförde, att genom Japans politik skyddas världen mot bolsjevismen. Det är samma argument, som framförts i Genève av den japanske delegaten Matsuoka. Jag har en helt annan inställning till den japanska politiken. Jag för min del anser, att det är lika rättsvidrigt som orimligt, att Japan försöker annektera Mandsjuriet med en befolkning av 28

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

miljoner av kinesisk härkomst och omkring 300,000 av japansk härkomst. Jag tror, att anledningen till denna konflikt är närmast den, att det i Japan råder en starkt nationalistisk, man kan säga feodal regim och att denna regim har sökt driva fram en aggressiv politik med stöd av tillfälliga nationalistiska stämningar i landet. Jag är övertygad om att om makterna i Genève hölle tillhoppa och enhälligt slöte upp på den linje, som rekommenderats från svensk sida och från en rad andra småstaters sida, skulle det icke dröja länge, förrän man finge se återverkningarna på Japan, även om Japan tillfälligt skulle draga sig tillbaka från Genève, något som vore naturligt, därest Japan icke uppfyller sina förpliktelser enligt förbundsakten. Det skulle icke dröja länge, förrän opinionen i Japan reagerade och politiken mot Kina toge en helt annan och mera fredlig inriktning, och det är denna utveckling, som eftersträfvats hela tiden från de mindre staternas sida i Genève.

Herr Carleson: Herr talman! I det anförande, som herr finansministern hade i går kväll, reagerade han rätt starkt mot några konstateranden av att i budgeten och tilläggsbudgeten ha disponerats engångsinkomster och fonder i avsevärd omfattning. I dessa konstateranden låg icke, efter vad jag kunde förstå, något klander, och för min del är jag också på det klara med att i den situation, som herr finansministern befunnit sig, har han med rätta tillgripit vad i förevarande avseende funnits lämpligt att tillgripa. Men man får dock icke förundra sig över att, när man vid studium av propositionen om budgeten 1933—1934 märker, hur man sannolikt måste räkna med nödvändigheten att även för 1934—1935 gå lånevägen, för balansering av budgeten, närmast med avseende å arbetslöshetshjälpen, tankarna också inriktas på sistnämnda budget, som skall antagas av riksdagen 1934, och huru densamma skall finansieras. Regeringen har ju själv förklarat, att den anser, att depressionen icke kommer att undergå någon nämnvärd förändring under det närmaste budgetåret, och man kan väl utgå ifrån, att med en sådan inställning regeringen räknar med i varje fall mindre goda tider även vid ingången av det budgetår, som börjar den 1 juli 1934.

Nu har herr finansministern visserligen genom dispositionen av anslaget för arbetslöshetshjälpen tänkt sig möjligheten att stimulera företagsamheten och köpkraften inom landet och på sådant sätt kunna vinna en viss återhämtning. Men herr finansministern räknar naturligtvis icke med att detta på långt när skall kunna motverka den allmänna depressionen.

Herr finansministern har beträffande engångsinkomsterna framhållit, att finansministrarna i regel äro så uppfinningsrika, att man även nästa år torde finna nya engångsinkomster att disponera för budgeten 1934—1935, och då den nuvarande finansministern sitter inne med den bästa överblicken på det området, är jag övertygad, att han har rätt. Men för den budget och tilläggsbudget, som lagts fram i år, ha dock fonder tagits i anspråk i så stor omfattning, att någon motsvarande disposition nästa år icke torde vara möjlig. Redan detta och vad förut anförts gör sitt till, att man kan bliva något betänksam beträffande möjligheten att finansiera budgeten nästkommande år.

Beträffande skatterna har herr finansministern givit till synes goda skäl för sina beräkningar av både sprit- och tobaksskatten. Vad beträffar arvsskatten, vill det förefalla mig såsom litet egendomligt, att man i vargatider, då man söker med ljus och lykta efter skatteobjekt och då det är klart, att man får göra detsamma även nästa år, skär bort hela den skatteskala, som gäller för arv efter tariff I i nu gällande arvsskatteförordning, d. v. s. för arv under 20,000 kronor. Detta hade varit naturligare, om det gällt mera kännbara börador och om man på denna punkt hört några klagomål. Denna befrielse från

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

arvsskatten på lotter intill 20,000 kronor gör, att man icke får räkna med att den höjning på arvsskatteområdet, som nu föreslagits, stannar vid skillnaden mellan 15 miljoner, vartill stämpelskattemedel av ifrågavarande slag, efter nu tillämpade grunder, beräknas uppgå, och 40 miljoner kronor, som upptagits i förevarande budgetförslag. Skatten på arv, som understiga 20,000 kronor, utgör nämligen sammanlagt bortåt 3 miljoner kronor. Då nu dessa bliva skattefria, innebär finansministerns förslag till omläggning av arvsskatten och till ny kvarlåtenhetsskapsskatt en höjning av skattebördan från 12 till 40 miljoner kronor eller mer än tre gånger så mycket som nu. Det är i varje fall ett så djärvt och osedvanligt hopp i utvecklingen, att man redan på grund därav står tveksam om lämpligheten av skatteförhöjningen och möjligheten att nå det beräknade resultatet, helst de större stärbhus som skulle drabbas av skatten också hava i särskilt hög grad tillgångar, som äro underkastade starka värdefluktuationer, nämligen värdepapper.

Nu har man att nästa år, såsom jag började med, även enligt regeringens egen antydan räkna med en fortsatt depression, i varje fall fortsatt lågkonjunktur. I en sådan situation kan man vara ganska säker på, att det nästa år behövs nya och förhöjda skatter, men jag skulle tro, att dessa nya och förhöjda skatter behövas redan för att ersätta den minskning i övriga inkomsttitlar, som man måste räkna med under en fortsatt depression. Herr statsministern har hänvisat till lånevägen. Mot det förhållandet att i år lån upptagas för arbetslöshetshjälpen och att man nästa år behöver räkna med nya lån reagerar man icke, men man står tvekande inför spörsmålet om man kan taga upp nya stora lån på för staten acceptabla villkor nästa år. Jag skulle vilja framhålla, att redan det förhållandet, att man säger ifrån — vilket kanske varit alldeles nödvändigt — att man troligen måste fortsätta med upplåningen nästa år, redan det är en tråkig sak, då man tänker på den känsliga lånemarknaden.

Villkoren för statens upplåning äro i hög grad beroende på den statliga budgeten. Inger den statliga budgeten förtroende, kommer därav också helt naturligt större möjlighet att få pengar. Men disponerar man medlen så, att det icke kan anses inge fullt förtroende, riskerar man dels svårigheter att få pengar och dels att få betala räntor, som man eljest skulle finna vara oacceptabla. Herr finansministern ser icke sådana svårigheter. Jag skulle vilja fråga: var icke resultatet av decemberkonverteringen av statslånet sådant, att man kunde betrakta utfallet såsom ett mindre gott varsel för framtiden? Det var ju så, att i samband med konverteringen allmänheten inbjöds att teckna nya statsobligationer och resultatet var icke i och för sig uppmuntrande, trots det att, såsom finansministern framhöll, i riksbanken inestod utan ränta ett belopp av cirka 100 miljoner kronor. Jag vill i det sammanhanget dock framhålla gentemot herr finansministern, att dessa 100 miljoner kronor icke insatts av enskilda personer. De kommo från bankerna, där de enskilda personerna ha sina pengar och få en viss ränta. Men finansministern kanske anser, att man eventuellt kan gå en annan väg än att vända sig till allmänheten, om så skulle fordras, d. v. s. anlita riksbanken. Därmed vore man inne på inflationens något oberäkneliga väg.

Jag nämnde, att en stats kredit är beroende på det förtroende, man har till dess budget. På den punkten kanske man kunde taga exempel även från länder, som ha lika gott ekonomiskt anseende som Sverige, och där man måst bromsa i den politik, som förts. I förevarande budgetförslag har lånebehovet för 1933—1934 upptagits till 240 miljoner. Därifrån skulle, såsom finansministern framhållit, avgå 40 miljoner kronor, som beräknats inflyta under året i form av förhöjd arvsskatt och kvarlåtenhetsskapsskatt. Jag vill dock framhålla, att den erfarenheten att man hittills i mycket ringa omfattning begagnat

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

sig av den i författningen medgivna amorteringsrätten beträffande arvsskatten icke torde få tolkas så, att icke denna amorteringsrätt kommer att tagas i anspråk, när man går till så starka skattesatser, som herr finansministern föreslagit. Därför är jag långt ifrån säker på att 40 miljoner kronor komma att inflyta under nästkommande år, även om i övrigt herr finansministerns beräkningar i avseende på skatter hålla streck. Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på — och det har herr finansministern naturligtvis alldeles klart för sig — att i den mån som finansministern föreslår disposition av fonder och dessa förslag till disposition icke äro rent bokföringsmässiga, kunna icke pengar erhållas från dessa fonder utan att en upplåning äger rum. Riksgäldskontoret torde disponera åtminstone stora belopp av dessa fonder och har därigenom också kunnat nedbringa den eljest erforderliga upplåningen för statens räkning. I varje fall blir det riksgäldskontoret, som får tillhandahålla medel från dessa fonder i den mån medel från dessa fonder erfordras. Riksgäldskontoret har då ingen annan utväg än att taga i anspråk den riksgäldskontoret redan medgivna upplåningsrätten. Det blir sålunda säkerligen stora belopp, som skola upplånas redan detta år, och då står man frågande, huru det skall ställa sig nästa år, och om det blir möjligt att på rimliga eller acceptabla villkor göra den upplåning, som då eventuellt måste göras för budgetens balansering. Man får icke taga kritiken på denna punkt till intäkt för en beskyllning, att man skulle ogilla själva upplåningen, ty att upplåning måste äga rum är tydligt. Man kan emellertid ha olika meningar om i vad mån dispositionen av upplånade medel ger förtroende eller icke hos en allmänhet, som man väntar skall hjälpa till med att teckna dessa lån, och där är det som tyngdpunkten ligger.

I propositionen är föreslaget, att man skall fortsätta med kontanthjälpen till arbetslösa, och för sådant ändamål har begärts ett anslag av 25 miljoner kronor, ett belopp, som uppenbarligen, skulle jag vilja säga, icke kan räcka till med hänsyn till den arbetslöshet, som nu råder, och som sorgligt nog kan väntas komma att i icke ringa mån råda under året. Reservarbetena skola avvecklas, och därtill åtgå 10 miljoner kronor. Tyngdpunkten i fråga om arbetslöshetsanslagen ligger emellertid vid de offentliga arbetena. Beträffande dessa kan ju för närvarande icke givas någon annan karakteristik, än att de icke bliva reservarbeten. Arbeten av denna typ hava kasserats. Då man väntar en särskild proposition om dessa offentliga arbeten och vad därtill hör, skall jag nu allenast i detta sammanhang beröra något vad herr statsministern yttrade i går rörande reservarbetena. De utföras ju i arbetslöshetskommissionens regi och utföras till löner, som ligga under den öppna marknadens löner, och lönerna sättas i viss relation till grovarbetarlönerna. Bland annat avvisade statsministern tanken på reservarbetena därför att enligt de direktiv, som följas, skulle icke till reservarbeten kunna hänföras arbeten, som eljest skulle utföras inom den närmaste tiden och andra arbeten för ifrågavarande ändamål vore svåra att uppdriva, efter vad man kunde förstå. En viss belysning av denna mening fick man, när man hörde en del rätt så ampra uttalanden mot arbetslöshetskommissionen och detta även från herr finansministerns sida. Ty det är klart, att intet hinder möter för regeringen att söka få en ändring av direktiven till stånd. Önskade regeringen fortfarande ha reservarbeten och för sådant ändamål påfordrade utsträckning i direktiven för arbetslöshetskommissionen, mötte väl antagligen ej något hinder från riksdagens sida.

Det föreligger, förefaller det mig, en motvilja mot arbetslöshetskommissionen. Denna kommission är naturligtvis icke ofelbar — ty det äro varken enskilda eller institutioner — men jag skulle vilja säga att arbetslöshetskommissionen torde i stort sett ha förvärvat ett allmänt förtroende. Att den icke

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

har det inom vissa kretsar närmast på fackföreningshåll, det känner man till. Men jag skulle för övrigt vilja fråga, om arbetslöshetskommissionen någonsin arbetat utan att ledningen på ett eller annat sätt varit rätt så nära lierad med det socialdemokratiska partiet.

Herr statsministern anförde vidare, att de borgerliga skulle ha ställt hela arbetslöshetsfrågan i ett mycket sämre läge genom tillstramningen av direktiven. Till detta skulle man kunna svara, att under borgerliga regeringar arbetslöshetsanslagen utsträckts och beredskapsarbeten tillkommit.

Till slut skulle jag vilja i likhet med herr Österström framhålla, att det i dessa bittra tider är av den allra största betydelse, att man i samförstånd söker få en lösning av frågan om arbetslöshetsanslagen och villkoren för arbetslöshetshjälpen. Från majoritetens sida i denna kammare — antager jag — kräves alltså, att man söker använda de medel, som anslås till de arbetslösas hjälp på sådant sätt, att så många som möjligt få arbete. I dessa tider kan man dessvärre troligen ändå ordna det så, att folket kan få leva på sin gamla levnadsstandard. Man måste fördela de medel, som finnas tillgängliga på så många händer som möjligt. De 160 miljoner kronor, som äro påtänkta för offentliga arbeten och dylikt, skulle icke kunna förslå långt bland de stora massor arbetslösa, om man allmänligen vid disposition av medlen tillämpade lönerna i den öppna marknaden. En avvikelse i huvudsak från den linje, som följes beträffande reservarbetena kan få vissa mindre goda följder för staten. Jag medger gärna, att man möjligen kan vara med om en jämkning, men om man slopar de hittillsvarande principerna, befarar jag, att man får räkna med ett bristande förtroende inom kamrarna och ett bristande förtroende utanför kamrarna för budgeten, och att detta eventuellt resulterar däri, att, om man nästa år skulle behöva beträda lånevägen för att balansera budgeten, svårigheter komma att möta, som kanske tvinga den svenska regeringen och den svenska staten att vända om i fråga om arbetslöshetspolitiken. Och då kanske den sista villan blir värre än den nuvarande.

Under detta anförande hade herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Ström: Herr talman! Innan jag ingår på frågan om statsverkspropositionen, skulle jag vilja ägna några ord åt statsministerns svar på den interpellation, som här avgivits av herr Flyg. Det är ju på det sättet, det torde ingen vilja förneka, att stora delar av landets arbetare ansågo, att amnesti borde beviljas Ådalstragediens offer. De stödjade denna sin uppfattning på ungefär samma skäl som uttalats i de resolutioner, som antogos efter Ådalstragedien på de stora arbetaremöten, som förekommo landet runt. Det uttalades bl. a. på dessa möten: »arbetsgivarna ha genom långt drivna lönereduceringskrav och genom att använda ett yrkesmässigt strejkbrytarband för ytterligare nedpressning av en redan förut sällsynt låg lönestandard framkallat den spänning, som slutligen utlöste sig i den hemska tragedien. De våldshandlingar, som begingos av arbetarna under onsdagen, måste ses mot denna bakgrund och ehuru beklagliga i och för sig kunna de icke rättfärdiga myndigheternas huvudlösa åtgärder att genom tillkallande av militär ytterligare öka spänningen.» Det framgår av dessa uttalanden, att man lägger huvudvikten just vid arbetsgivarnas import av strejkbrytare, och all historisk erfarenhet säger oss, att det är mycket svårt att upprätthålla ordningen vid sådana tillfällen. Man kan erinra sig Halmstad 1931, Möllevångskravallerna 1923, Kalmar, Luleå m. fl. ställen, för att icke tala om tidigare sådana uppträden i Stockholm, Göteborg, Malmö, Lysekil m. fl. ställen. Det är så-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ledes klart, att man äventyrat ordningen i mycket stor utsträckning från arbetsgivarnas sida genom att uppträda på ett sådant sätt. Detta var vad arbetarna ansågo, att man gjort och följden är också, att de ansett, att den provokation, som förekommit däruppe, legat i mycket stor utsträckning på arbetsgivarnas sida. Med hänsyn härtill har det framförts av många på arbetaremöten och av fackföreningarna — framför allt fackföreningarna i den del av landet, som jag representerar — enhälligt, kravet på amnesti för dessa offer. Jag vill villigt erkänna, att Sillénarna sedan gjort allt vad de kunnat för att förstöra denna stämning till förmån för offren däruppe. Det är otvivelaktigt på det sättet, att deras verksamhet i stället för att stärka kraven på amnesti gått i rakt motsatt riktning. Jag vill nu icke tala om Sillénare av den typ, som uppträtt under remissdebatten nämligen herr Hagberg i Luleå, som verkligen höll en riktig söndagsskolepredikan, utan jag talar om typer av det mera robusta slaget, som man får göra med ute på arbetsplatserna. Jag är också övertygad om, att om herr Hagberg hade tagit den skiva, som han brukade ta på möten med gruvarbetarna i Kiruna eller med småbrukarna i Pajala eller den, som kommunisterna bruka dra för arbetslösa sjömän, exempelvis i Göteborg, då hade den varit mindre salongsmässig än den, som presterades här. Det är också denna verksamhet ute i landet, som Sillénarna ha bedrivit, som gjort, att man icke så synnerligen mycket tror på deras motstånd mot individuella våldsåtgärder. Jag kan erinra om en sådan omständighet som exempelvis överfallet på sjöfolksförbundets expedition i Göteborg. Icke vittnar detta om att man på det hållet tager avstånd från individuella våldsåtgärder utan det vittnar tvärtom därom, att man uppmuntrar, ja, till och med organiserar dylika. Men trots detta — det är icke skäl i att de oskyldiga skola lida för de skyldiga — tror jag, att det är en mycket allmän stämning ute bland arbetarna, att dessa Adalstragediens offer böra beviljas amnesti.

Från detta skall jag övergå till statsverkspropositionen. I den diskussion, som förts i kammaren, och i den allmänna diskussion, som förts i pressen, har frågan om hjälp åt de arbetslösa skjutits i förgrunden. Det är rätt naturligt, då det råder ett sådant tidsläge som det nuvarande. Man har på vissa håll ansett, att den hjälp, som i statsverkspropositionen begäres, omkring 200 miljoner kronor, är tagen i överkant och tilltagen med prutmån. Jag vågar påstå, att med hänsyn till den utveckling av krisen, som skett, och med hänsyn till den snabba utökning av de arbetslösa som nu sker, finns ingen prutmån på dessa anslag. Jag tror också, att den är lagd på ett sådant sätt, att man skall kunna räkna med att den med hjälp från borgerligt håll skall kunna genomföras och det är väl tydligt, att till och med de borgerliga böra inse, att i ett sådant läge krävas åtgärder av en sådan omfattning. Arbetslöshetens omfattning motiverar för övrigt ännu kraftigare åtgärder, och vore icke det politiska läget och stämningen i kamrarna sådana de äro, så borde man kunna inse, att detta är taget så lågt i underkant som det överhuvud taget kan vara möjligt, när det rapporteras 160,000 arbetslösa, som äro anmälda hjälpbehövande den 31 december 1932, och när man av erfarenhet vet, att en stor del av de arbetslösa icke anmält sig, och därför icke rapporterats, enär de icke ha några utsikter att få understöd. Om vi taga siffran från Göteborg exempelvis, angående antalet rapporterade arbetslösa i år i förhållande till sådana som icke rapporterats, är det ungefär hälften av varadera. Om man tillämpar denna proportion för hela landet, skulle man komma upp till ett antal arbetslösa av närmare 300,000 arbetare. Man förstår, att i ett sådant tidsläge krävas mycket omfattande åtgärder. Det är icke endast de arbetande och de arbetslösa, som anse, att det nu är nödvändigt att vid-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

taga omfattande åtgärder, utan även kommunerna anse detsamma — kommuner, som stå vid ruinens brant, och där de borgerliga kommunalmännen anse, att det är nödvändigt för statsmakterna att inskrida och bära en del av den börda, som kommunen hittills i så stor utsträckning fått bära. Under sådana förhållanden är det klart och tydligt, att allt bör göras för att genomföra detta program om hjälp åt de arbetslösa, och att det icke är tilltaget med någon prutmån.

Jag tror, att det var herr Lindman, som funderade något över om detta regeringsprogram för hjälp åt de arbetslösa kunde verka såsom ett konjunkturstimulerande medel. Ja, man kan naturligtvis vara mycket tveksam, om det räcker med dylika åtgärder för att åstadkomma något sådant. För den kapitalistiska produktionsordning, som nu håller på att ramla ihop, är det icke säkert, att det ens hjälper med den allra kraftigaste patentmedicin. Det är ju så, att det finns tillgångar av alla slag i landet. Det finns råvaror, det finns arbetskraft, det finns maskiner, det finns fabriker, det finns allt, som erfordras, för produktionen i vårt land liksom i de allra flesta andra länder, men trots detta kan man icke få igång en produktiv verksamhet. Trots detta går det icke att sammanföra alla dessa krafter för att tillverka de förnödenheter, som erfordras för människornas uppehälle och nödtorft. När alltså de enskilda släppt taget, när de icke längre vilja fortsätta att bedriva sin verksamhet utan överlämna företagen, såsom på senare tid skett, till verkliga rovriddare, som uppträda på detta område, då är det klart och tydligt, att här föreligga starka skäl för samhället att fortsätta, där de enskilda slutat. Jag tror icke, att det räcker med dylika åtgärder om hjälp åt de arbetslösa, utan vad som erfordras är, att man målmedvetet går in för en politik, som leder fram till en socialistiskt organiserad hushållning. Det är nog så sant, att det icke hjälper med dessa åtgärder som regeringen föreslagit för att stimulera produktionen i det nuvarande kapitalistiska samhället.

Den misshushållning med de arbetslösa, som förekommer i vårt land liksom i alla andra länder, är klar för var och en. Det är på det sättet, att de hundratusen, som skulle kunna tillverka förnödenheter, gå arbetslösa och kunna därför icke efterfråga de förnödenheter, som jordbruket tillverkar. Det talas om jordbrukskrisen och det talas om att bönderna icke kunna finna avsättning för sina produkter. Tidigare, när det varit nödläge inom jordbruket, berodde detta på missväxt eller andra omständigheter. Nu beror det på att bönderna icke kunna få avsättning för sina produkter. Men huru skulle de kunna få det, när stora delar av industriarbetarna, som skola köpa dessa produkter, icke ha något att köpa för och därför icke kunna konsumera dessa produkter. Det är ju klart, att under sådana förhållanden bönderna icke kunna få den avsättning, som de skulle kunna få, om det fanns en köpkraftig industriarbetarkår och en köpkraftig befolkning i städerna. Det är icke endast arbetarna som ha förlorat en stor del av sin köpkraft, utan också medelklassen, och under sådana förhållanden är det klart och tydligt, att utvecklingen måste gå i den riktning, som den nu går.

Beträffande sedan formerna för hjälpen till de arbetslösa är det utan tvivel så, att det kan anses vara riktigt, att man försöker ge arbete åt de arbetslösa i första hand. Arbete är ju något som varje människa i samhället borde ha rätt att kunna fordra, så att man skulle ha möjlighet att kunna försörja sig. Under sådana förhållanden bör det heller icke verka så synnerligen skrämmande på de borgerliga, att man nu gått in för arbetslinjen i sådan utsträckning, som man gjort. Det som verkar skrämmande är givetvis, att man skulle komma ifrån de löner, som arbetslöshetskommissionen tillämpar. Ja, den saken kan man icke diskutera nu, därför att man känner ju icke till

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

de löner, som eventuellt skola tillämpas, men jag är säkert på att även på den punkten torde svårigheterna icke bli oöverstigliga. I varje fall kan det icke vara bättre med ett system med låga löner, där kommunerna få bidraga med tillskott för att de, som arbeta i arbetslöshetskommissionens arbeten, överhuvud taget skola kunna uppehålla livet.

En annan åtgärd, som skulle kunna tänkas för att lindra arbetslösheten, vore, att man exempelvis vidtog åtgärder för en utvidgad folkpensionering. Vi ha här i vårt land en ungdomsarbetslöshet, som är av en skrämmande karaktär. Den generation, som nu växer upp och börjar på att uppnå 25-års-åldern, har, i en betydande utsträckning, aldrig varit i arbete och har inga utsikter att under den närmaste tiden komma i arbete. Jag vet familjer, där fadern, som är 65 å 70 år gammal, står i arbete och får försörja sina två eller tre hemmavarande söner, som tillhöra denna grupp av arbetslösa, som icke kunna komma i något arbete. Därför vore det riktigt och rimligt, att man genomförde en ordning, så att den äldre arbetskraften avkopplades vid, låt oss säga, 60 års ålder, så att det kunde beredas tillfälle för den yngre arbetskraften att komma in i det ekonomiska livet. Detta är en sak, som är av synnerligen stor vikt, när det gäller att diskutera åtgärderna för avhjälpande av arbetslösheten och i varje fall den arbetslöshet, som verkar mest nedbrytande, nämligen arbetslösheten bland de unga, och då bör man taga under övervägande, om icke detta vore en framkomlig linje och en linje, som är riktig.

Det är också en annan tanke, som jag haft, och som jag anser, att man bör pröva. I min hemstad, som är en handels- och sjöfartsstad, ha vi cirka 3,000 arbetslösa sjömän, varav flertalet icke ha något hem i staden utan äro hemmahörande på andra ställen i landet. Dessa arbetslösa sjömans kraft går till spillo, medan fartygen äro underbemannade både kvantitativt och kvalitativt. Därför borde det vara på tiden, att man undersökte, huruvida icke den rationalisering, som bedrives inom industrien och på andra områden genom besparingar av arbetskraft, är av sådan karaktär, att den är till skada i stället för till nytta. Här sysselsätter sig en skicklig tekniker med frågan, huru han skall uppfinna en maskin, som sparar in en och annan minut i arbetsprocessen. Här har man från redarehåll dragit in den ena mannen efter den andra, tagit bort den kvalificerade, utbildade arbetskraften och satt dit ny oerfaren sådan, som går för ett billigare pris. Vidare har man ersatt manlig arbetskraft med kvinnlig, billigare arbetskraft. Resultatet har givetvis blivit, för dessa enskilda företag, att deras ekonomi förbättrats, men finns det någon anledning för landet överhuvud taget att spara på en del arbetskraft inom de enskilda företagen, för att samhället sedan skall få taga hand om hela denna överflödiga arbetskraft. Ja, det vore skäl i att undersöka detta. Beträffande sjöfarten är det på det sättet, att den underbemanning, som nu förekommer, utgör en allvarlig fara för fartygens säkerhet. Här får detta sjöfolk kämpa på fartyg, som äro underbemannade, och som i en kinkig situation icke kunna klara sig, medan en stor del av den lediga arbetskraften går i hamnstäderna och icke utför något produktivt arbete. Jag vill hemställa till regeringen, att den omedelbart ville undersöka, om man icke skulle kunna få fram ett förslag till bemanningslag, så att man kunde komma ifrån dessa avita förhållanden. Vi behandlade denna fråga här i kammaren — jag tror det var förra året — och kammaren biföll då ett förslag om utredning angående detta, medan första kammaren som bekant bemanningslag och frågan om en pensionering av den äldre arbetskraften för att på det sättet få de yngre i arbete.

När man sysslar med frågan om åtgärder för arbetslöshetens bekämpande

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

och hjälpåtgärder för de arbetslösa, bör man även taga under allvarligt övervägande, om man icke vid sidan av de krav, som rests beträffande arbete och understöd åt de arbetslösa, också bör undersöka, huruvida detta icke är framkomliga vägar.

Det har sagts i denna debatt av herr Anderson i Norrköping, att det icke råder några delade meningar hos socialdemokraterna och de borgerliga därom, att de arbetslösa skola hjälpas. Ja, det är ju möjligt, att så är förhållandet. Det är möjligt, att även högern anser, att det skall lämnas hjälp åt de arbetslösa, men frågan är icke denna, utan frågan är, om de skola ha en sådan hjälp, att de kunna existera på den. Det är klart och tydligt, att de flesta kommuner lämna dem hjälp, när de komma i sådant läge, att de överhuvud taget icke kunna existera, men det är icke en sådan hjälp, som man anser, att de äro förtjänta av, utan de böra få en sådan hjälp att den kan anses utgöra vad som erfordras till livets uppehälle och nödtorft. Jag skall nämna ett par exempel, som illustrera högerns och de borgerligas sätt att hjälpa i en kommun, där de ha bestämmanderätten. Här är icke principen bruten, utan de lämna en viss hjälp, men jag hemställer till kammarens ledamöter, om de kunna anse, att denna hjälp är av den beskaffenhet, att dessa arbetslösa kunna existera på den. Vi ha en bondesocken strax utanför Göteborg, som heter Björlanda, där man icke har mer än 5 eller 6 arbetslösa. Det är således icke oförmågan hos kommunen att hjälpa, som gör, att man lämnar dem en så dålig hjälp. Den ena familjen har sex den andra sju medlemmar. Dessa familjer få 15 kronor i veckan att livnära sig på. Man förstår, att en sådan hjälp är ingen hjälp alls. Samma är förhållandet med en annan kommun, Säve, som ligger på Hisingen strax utanför Göteborg. Där få de, som äro berättigade till understöd från fattigvården, dikningsarbete hos jordbrukarna och kommunen lämnar bidrag till dessa arbeten men de arbetslösa få själva göra upp med jordbrukaren beträffande priset för sitt arbete. Här är således former för hjälp till de arbetslösa, som jag anser, att till och med de borgerliga borde på det bestämdaste reagera mot. Förtjänsten är här ungefär liknande, 10 à 15 kronor i veckan, således en förtjänst, som man överhuvud taget icke kan anse, att den arbetslöse kan existera på.

I det förslag till hjälparbeten, som framlagts, har det påpekats, att man skulle understödja bostadsbyggandet. Detta är av behovet påkallat, därför att bostadsförhållandena i de större städerna fortfarande äro synnerligen svåra. Trots det att arbetareklassens löner försämrats, trots det att deras inkomster sjunkit så, som skett under de senaste åren, ha dock hyresutgifterna hållit sig på precis samma nivå. Det är uppjobbade fastighetsvärden, som dessa nödlidande arbetare fortfarande skola förränta med sin hyra. Det är ju så, att så länge det är brist på bostäder eller i varje fall icke större överskott på sådana, blir förhållandet sådant. Detta är således ett behov, som är mycket stort, och det vore angeläget, att man såge till att fylla detta. Behövs hjälp från staten, bör den också lämnas. Det finns ingen anledning, att arbetarklassen i det nuvarande nödläget skall betala dessa uppjobbade hyrespris, utan det borde vidtagas åtgärder från statens sida, som jag tidigare tryckt på flera gånger, och som skulle hindra en sådan utsugning, där till och med de arbetslösa, som få leva på understöd från stat och kommun, få betala dessa uppjobbade hyror. Följden blir ju då, att detta understöd, som utbetalas, går i rätt stor utsträckning till fastighetsägare, som driva upp hyrorna och fastighetsvärdena på detta sätt.

Om man bedömer denna statsverksproposition och då endast håller sig till förslaget om hjälp åt de arbetslösa, är det på det sättet, att man från borgerligt håll sagt ifrån, att det är tilltaget med prutmån, att här måste prutas

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

och måste skäras ned än på den ena punkten och än på den andra. Skall det lämnas en effektiv hjälp åt de arbetslösa — och det är väl meningen och det kan man ha rätt att fordra — så finns det ingen prutmån utan då får man genomföra åtgärderna i sin helhet. De minimifordringar, som uppställts, tycker man också, att den borgerliga majoriteten under den nuvarande krisen och nödläget skulle vara beredd att gå med på. Endast en sådan åtgärd kan skapa den ro i samhället, som man talat om. Man har talat om samförstånd i fråga om åtgärderna. Nåväl, det beror på vilken vilja att hjälpa som finns på den borgerliga sidan. Är det så, att man där visar denna vilja, torde nog arbetareklassen icke vara ovillig att diskutera denna sak, men då får man också se till, att de minimifordringar, som man ställt upp, uppfyllas. Och detta är minimifordringar, för såvitt icke kommunerna i fortsättningen, såsom hittills, skola bära större delen av arbetslöshetens tunga. Detta kan icke ur några synpunkter anses vara riktigt, och de orka icke heller i längden bära dessa bördor.

Herr Flyg: Herr talman! Huvudanledningen till att jag tar till orda i denna remissdebatt är det svar, som herr statsministern i går gav på den interpellation, som jag för några dagar sedan ställde till honom i amnestifrågan. I detta svar, som har den förtjänsten att det i varje fall var befriat från det slags brännvinsadvokatur, som från socialdemokratiskt håll använts ute i landet under den senaste tiden, då man velat försvara sitt partis förändrade ståndpunkt i denna fråga, i detta svar upplyses kammaren om att regeringens redan intagna ståndpunkt i frågan vidhålls, att man måste beträffande Ådalsarbetarna fortfarande avböja kravet om amnesti men ställer nådevägen öppen. Och därutöver säger man att »vi äro beredda att sedan domstolsförfarandet är avslutat låta det komma till en fri prövning i respektive fall inom regeringen». Dessutom säger herr Hansson, under instämmande av spontana — förmodar jag — bravorop från sina partivänner i kammaren, att provokatörer, oansvariga provokatoriska element skola icke inbilla sig, att de komma att få orera i detta land hur som helst, utan de skola få lida konsekvenserna av sina gärningar. Det är i huvudsak svarets innehåll. Jag tror, att vi hava anledning att vara tacksamma för detta svar, ty i all sin korthet säger det oss likväl en hel del. Jag har i ett tidigare sammanhang tillåtit mig, och även i interpellationen för övrigt, peka på skillnaden i herr Hanssons, statsministerns, uppfattning i den fråga, det här gäller, nu, då han sitter på regeringsbänken och har ansvaret för ordningens upprätthållande, som det heter, och då han befann sig i en annan position, i oppositionsställning, då han stod för några månader sedan, den 1 juni på kvällen, på Östermalmstorg såsom talare för det stora socialdemokratiska oppositionspartiet gentemot den då sittande ekmanska regeringen.

Vad hade herr Hansson då att säga i denna fråga? Jag vet icke, huruvida kammarens ledamöter äro insatta i det märkliga tal, som vid det tillfället hölls, och som icke bara handlade om amnesti utan också handlade om rätt och domstolar överhuvud taget inom det kapitalistiska samhället. Är det så, att kammarens ledamöter äro fullkomligt insatta i detta tal av den nuvarande regeringschefen, ber jag ändå att litet få syssla med detta anförande, ty det har ett sådant historiskt värde, att det bör få gå in i kammarens protokoll och bevaras åt eftervärlden. Den tjänsten är jag beredd att göra regeringschefen. Han säger: »Rättvisan har ofta låtit utnyttja sig i den härskande klassens hand och massornas tvivel på rättsskipningens upphöjdhed är djupt rotad på grund av bittra erfarenheter. När arbetarklassen började sin frigörelsekamp, fick den i rikt mått erfara, att den och dess män aldrig hade några vinst-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

chanser i rättvisans lotteri.» Han säger i talets fortsättning: »För oss socialister är det egentligen icke något oväntat, att även rättsväsendet i klasstaten» — det är herr Per Albin Hansson som talar — »utnyttjas i de härskandes intresse.» »Den sociala miljön», säger han vidare, »utövar sitt inflytande även på lagstiftare och domare.» — Utmärkta saker, båda två, utmärkt både tänkt och sagt! Men, säger han, »medvetandet härom kommer icke att försona oss med ett sådant tillstånd» — det böra vi erinra oss i dag — »utan är en ständigt maning till oss att oförtrutet arbeta på en bättre rättsordning». — Sedan anknyter han till Ådalsmålet och säger: »Det är orimligt att bortse från den stora påverkan på känslor och omdömen som dödsskotten utövade.» — Det är självklart, att han i detta fall tänkt sig de domar, som vi hava att göra med i samband med denna händelse. Han säger emellertid i fortsättningen: »Skall den andan tolereras måste vi räkna med en skärpning av den sociala kampen.» — Och han säger: »Vi resa ett krav på att demokratins anda skall få råda inom rättsskipningen.» Det är alltjämt från Östermalmstorg den 1 juni på kvällen. Han säger vidare, att han icke vet, huruvida den dåvarande redaktören Arthur Engberg — nuvarande statsråd och chef för ecklesiastikdepartementet — ämnade överklaga domen, som fallit över honom såsom ansvarig utgivare av Social-Demokraten på grund av de artiklar, som den haft om Mesterton. Han säger: »Vi veta icke, om Arthur Engberg tänker överklaga domen — han, som vi andra, har fått tilltron till vår rättsskipning till den grad rubbad, att han anser det icke vara lönt mödan — men regeringen kan genom en allmän amnesti åt alla i samband med Ådalstragedin visa, att det är slut på förföljelserna. Vi kräva nämligen ett slut på denna förföljelse och dessa överklassorättvisor.» — Det är alltjämt herr Hansson, Per Albin, på Östermalmstorg den 1 juni. — Till sist sade han: »Jag vill höja ett *alldeles speciellt krav*, och det riktar sig till regeringen som en bestämd uppfordran att genom en *allmän amnesti äntligen bringa Ådalstragedin* — så långt det nu är möjligt — *ur världen*, samt se, att vi slippa sådant för framtiden.»

Herrarna kanske erinra sig, vad den då sittande reaktionära borgerliga regeringen svarade. Den svarade med att dagen efter — för att visa, att den var opåverkad av herr Hanssons krafttal på Östermalmstorg och snabb i handling — giva de ansvariga utgivarna för olika arbetartidningar, bland annat herr Engberg, befrielse från de straff, till vilka de dömts på grund av artiklar i samband med Ådalstragedin.

Vad skrev då den socialdemokratiska pressen? Jag skulle kunna säga, som herr Bengtsson i Kullen sade i en debatt för något år sedan, att jag har fickorna fulla med komprometterande papper; men det är icke nödvändigt. Jag skal bara citera partiets huvudorgan i Stockholm. Om herr partichefen och statsministern vill jäva organet och säga, att det är en rätt misstänkt tidning, skall jag be att få citera den tidning, där han var politiskt ansvarig. I Social-Demokraten säger man: »Ekmanregeringens beslut är en halvmesyr», och i tidningen Ny Tid förklarar man, att det är en halvhet och att man uttalar den bestämda förhoppningen, att man från denna halvhet snarast också skall gå att befria de övriga, som drabbats av fängelse och tukthusstraff med anledning av Ådalshändelserna. Det var ständpunkten då. Jag hoppas, att herrarna icke bestrida riktigheten av vår framställning, då jag påstår, att det föreligger en rätt märklig skillnad mellan svaret av i går här från kammarens talarstol från statsministern Per Albin Hansson och vad samme man sade i juni i fjol från talarstolen på Östermalmstorg.

Den gamle Thorsson anses ju vara en mycket stor auktoritet. Och för all del: hatten av för den gamle veteranen och all den mänskliga visdom, som han lyckades förvärva under årens lopp, utan att jag därmed vill ha sagt, att jag

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

går i god för allt vad han sade. Men vid ett tillfälle sade han något, som passer alldeles utomordentligt bra just nu. Han sade: man måste lära sig, att man ser förhållandena annorlunda från toppen än vad man gjorde, då man gick där nere i dalen. Om man nu ändrar på det och säger: man ser på amnestifrågan helt annorlunda från regeringstaburetten än vad man gjorde för ett halvår sedan på Östermalstorg, tror jag, att vi använda Thorssons kloka ord på ett riktigt sätt och fått statsministerns inställning av i dag i dess utomordentliga och klara belysning.

Här talades inledningsvis, som herrarna hörde, om rättsväsendet o. s. v. Vad säger herr Hansson av i dag? Jo, han säger, att beträffande de fall, som här nämnts, Klemensnäs och Sandarne, skola vi låta rättvisan hava sin gång. Dessa domstolar, som han förklarade vara klassdomstolar och organ för klassrättvisan, skola hava sin gång, innan den nuvarande regeringen ingriper. Det är en inkonsekvens, som jag kan peka på.

Men låtom oss komma fram till talet om provokatörer! Det är ett fult ord. Jag vet icke någon i denna kammare, som väl har någon lust att gå upp och draga en lans till försvar för frihet åt provokatörer. Men vem är det, som skall avgöra i detta fall? Vem är det, som är auktoritet, som fäller utslag i dessa fall för herr Per Albin Hansson, för statsministern, för regeringen? Jo, han avser att avvakta utslaget från den där klassrättvisans domstolar och vänta på utlåtandena från dessa myndigheter, som han för ett halvår sedan så hårt och oförsonligt dömd ut och som herr Engberg — chefen för ecklesiastikdepartementet — till den grad tvivlade på, att han icke ens ämnade överklaga domen. Återigen en ganska tydlig inkonsekvens, som vi icke gärna kunna komma ifrån!

Jag skulle vilja säga, att då vi här börja på att tala om provokatörer, herr Hansson, så få vi nog lov att se även detta begrepp och denna benämning, framför allt denna allvarliga anklagelse mot människor, som sitta i fängelse, mot bakgrunden av förhållandena, av de strider, som det gäller; och att vi hava att mot den bakgrunden och från den utgångspunkten bedöma det och icke att lita till de vittnen eller de domstolsutslag eller de handlingar, som man i detta fall tydligen ämnar använda sig av.

Jag anser för mitt vidkommande, att vi gjorde klokast i att här i denna stund diskutera denna amnestifråga utan att tala om Ådalen, Klemensnäs och Sandarne, men utgående från, att vi krävde av den nuvarande regeringen och sade rent ut, att det är dess ofrånkomliga plikt att giva friheten åt alla arbetare, som i denna stund sitta inspärrade i fängelse med hjälp av åkarpslagar eller andra dylika lagar, som herr Hansson själv så utomordentligt har värdesatt. Och varför anser jag det? Jo, jag anser, att det vore den riktiga och den givna repliken från en regerings sida, en regering, som kallar sig för arbetarregering, en regering, vars chef i går stod här och stödde sig på en arbetar-majoritet och ville giva sitt handlande och sin politik en socialistisk karaktär, det vore en naturlig handling från den regeringens sida efter det krigshovrätten talat i Ådalsmålet.

Vi kunna icke komma ifrån att se sammanhanget mellan å ena sidan de dömda och inspärrade arbetarna, som delvis nu avtjänat sitt straff, och å andra sidan domstolsförhandlingarna mot och domen, som varit förut och domen, som nu är över ordningens upprätthållare i samma tragedi. Kom sedan och tala om en objektiv rättvisa i landet, mina herrar, och kom sedan och tala om, att det är skadegörelse mot regeringen och regeringspartiet, då man kräver amnesti. Hade man förstått sin plikt vid det tillfälle, då krigshovrätten talat, hade det varit att öppna fängelseportarna för varje inspärrad arbetare. Det finnes fall på detta område, som äro minst och lindrigast sagt upprörande. Jag har

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

från ett håll, som jag tror icke alls har någon sympati för vårt parti eller arbetarrörelsen överhuvud, fått relaterat ett fall, gällande tre arbetare på en annan plats i landet, där vederbörande informatör, som själv är polisman, innerst inne är upprörd av de domar, som fällts och som i ett fall drabbat en arbetare, som är halvblind och som absolut icke kan vara skyldig till det, för vilket han dömts. Sådan är verkligheten. Det är det reella tillståndet. I en sådan situation, när vi fått denna breda arbetarmajoritet under arbetarpartiets beteckning med en sillénskä särfalang vid sidan därom, i en sådan situation kommer denna arbetarregerings statsminister och främste chef, med detta testamente från i somras, och talar på detta sätt. Ni sitter här i kammaren och ropar bravo åt ett dylikt tal. Tag honom i kragen i stället! Det hade varit mera på sin plats.

Det var en röst, herr talman, som, när herr Hansson i går talade, ropade Noske uppe från läktaren. Herr Hansson replikerade ögonblickligen, att det var också en bra karl. Det visar ju, att en av statsministerns egenskaper ofrånkomligt är självkänedom och självkänsla. Han vet, att han är en »bra karl». Förmodligen kände han sig just i det ögonblicket som en mycket bra karl. Jag skall icke diskutera den saken i dag, men jag vill säga, att det där inpasset är felaktigt och oriktigt, ty Noske var en av Tysklands socialdemokrater, som direkt tog ledningen av kampen mot arbetarna för att slå ned deras revolutionära resning. Herr Hansson kommer maskerad. Han kommer med ordvändningar och han säger, att vi skola vänta och se tills den slutliga domen fallit, innan vi göra något. Han talar om provokatörer o. s. v. Och har man den skylten eller skölden: provokatörer framför sig, kan man snart sagt göra vad som helst mot de kämpande arbetarna. Jag tror, att vi skola förstå, att detta tal om provokatörer är farligt. Vi skola finna, att det en dag användes mot socialdemokratiskt organiserade arbetare, som på grund av en förtvivlad situation drivits ut i en kamp mot sina motståndare på ungefär liknande sätt som vi upplevat under senare tid i Ådalen m. fl. platser. Dylika strider framkallas icke av provokatörer, de komma av sig själva på grund av omständigheternas skärpning och motsatsernas allt klarare framträdande oförsonlighet.

Ja, herr talman, det var vad jag hade att säga statsministern i denna fråga. Jag hoppas, att jag får tillfälle att tala med honom mera i den frågan och andra frågor i fortsättningen. Han själv visar ju sitt lysande intresse för saken genom att vara frånvarande.

Jag skall emellertid, eftersom jag nu har ordet, be att få säga några ord till herr Lundstedt. Jag vet icke, om jag skall gratulera socialdemokratin eller beklaga den till att hava denne lärde herre från Uppsala som sin medlem. Efter dagens anförande skulle jag tro, att en del av herrarna inom partiet känner det ganska obehagligt, ty i dag har herr Lundstedt överträffat de allra högst spända förhoppningar från reaktionärt håll. Jag för mitt vidkommande har aldrig hört ett så reaktionärt och ett så storimperialistiskt tal i denna kammare som det, som hölls av denne socialdemokratiska ledamot, professor Lundstedt från Uppsala.

Men först en liten replik i ett annat sammanhang för att vi icke skola glömma bort den. Herr Lundstedt sade, att vi kommunister skulle hava uppträtt salongsfärdigt här i kammaren i går. Det tyckte han var ledsamt. Han hade ett annat intryck från valkampen i Uppsala. Där fick han taga sina duster med bryggeriarbetaren Agaton Blom. Det var litet obehagligt. Ilskan gick kanske igen i kammaren. Men till herr Lundstedt vill jag säga, att man skall icke kasta sten, när man sitter i glashus. Jag har givit ett prov på, hur socialdemokraternas främste ledare talat på torget och här i kammaren samt från taburett. Jag skulle kunna säga, att herr Lundstedts tal på Upplands-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

bygden var något annat än i kammaren. Hade han varit ute och hållit ett försvarstal för den japanska imperialismen till Upplands lantarbetare och småfolk, hade han icke suttit i kammaren i dag — jo, möjligen i stället för sin bänkkamrat landshövdingen men icke som representant för socialdemokratin.

Herr Lundstedt angrep regeringens ståndpunktstagande till denna fråga i Nationernas förbund och speicellt den svenske representanten Undén för dennes anförande helt nyligen vid folkförbundets behandling av konflikten Kina—Japan. Jag skall icke lägga mig i den träta, som pågår. Bägge äro professorer och lärda herrar. Jag är en enkel människa och kan icke blanda mig i Nationernas förbunds-debatten på ett så »högt» plan som de hålla den. Men vi behöva icke stå så frågande inför detta. Vi kunna se dessa två partivänner stå på olika basis och olika grundval. Professor Undén säger, att Nationernas förbunds uppgift är att hävda fredens idé. Jag såg riktigt, hur den vita fredsängeln svävade genom kammaren just då de orden fälldes, med två mycket medfarna palmblad i nävarna och försvann någonstades på åhörarläktaren. Nationernas förbunds uppgift är att hävda fredens idé, det är det officiella talesättet, som representerades av herr Undén. Men vad professor Lundstedt, partivännen på Upplandsbänken, som är den reelle talesmannen för Nationernas förbund, gav uttryck åt här i dag, det är uttrycket för det verkliga Nationernas förbund, d. v. s. stormakternas intresseorganisation. När han inför kammaren säger, att här skall icke Sverige komma och prata om rättens idé och något dylikt, som herr Undén gjorde, utan förstå, att Nationernas förbunds uppgift nu icke är att ingripa mot Japan utan att lugnt sitta med armarna i kors och låta stormakten Japan växa sig stark, ty stormakterna ha vi behov av, enär bolsjevismen breder ut sig i Asien, då uttalade han icke bara vad Japan och den japanska imperialismen tänker utan vad stormakterna i Nationernas förbund också i realiteten tänka. Herr Undén sade, att om stormakterna vore eniga, skulle de få Amerika med sig på en aktion mot Japan. Det tror jag också, Amerika skulle nog, om det icke hade så trassligt ställt inombords, gärna göra en aktion mot Japan, och jag tror, att det har länge kastat sina ögon på de länder och folk, de miljoner människor, som Japan nu vill rangera in i sin maktsfär. Jag tror, att Amerika skulle ha intresse av att Nationernas förbund ville övertaga uppgiften att hålla Japan i schack. Vi ha fått en utomordentlig inblick i vad denna fredsorganisation är, och jag hoppas, herr talman, att jag icke gör mig skyldig till något som helst överskridande av god parlamentarisk ordning, då jag säger, att aldrig har humbugen hos Nationernas förbund framträtt tydligare än vid handläggning av konflikten mellan Kina och Japan, och herr Lundstedt har gjort oss en stor tjänst, då han i sitt anförande fäst vår uppmärksamhet vid den reella innebörden, den reella andan i Nationernas förbund.

Sedan skall jag be att få säga några ord till herr Lundstedt med anledning av slutet av hans anförande. Han ställde frågan: vad är det som vunnits genom blodbadet och terrorn i sovjetunionen? Och han målade i svärtade färger och starkare ord, än jag någonsin hört, tillståndet där borta. Miljoner kulaker har man exporterat till de stora skogarna och låtit dem gå under av svält och umbäranden. Detta sade den gode professorn från Uppsala, och det skall väl gå ut vidare genom T. T. Då borde väl Stalin känna sig trygg, ty det kan icke vara så mycket kulaker kvar, sedan miljoner förintats där uppe i skogarna. Herr Lundstedt säger, att det måste bli slut på propagandan för Sovjetunionen, ty avsikten kan endast vara att pracka på oss, »de stolta vikingarnas ättlingar», en slavuppfattning. Det är ett folk där borta, förkunnar han, som, endast på grund av att det i århundraden levat under knutpiskan, kan finna sig i och tolerera den nuvarande terrorn och det nuvarande förtrycket. Jag har aldrig

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

hört så mycken okunnighet och dumhet, men man måste kanske vara professor för att komma dithän. Jag kan icke hjälpa, att jag måste säga, att när man uppträder här i kammaren och håller ett tal, däri man visserligen riktar sig emot en politisk riktning, som man bekämpar, men däri man dock rör sig med exempel och argumentation, som direkt rör en stat och ett land, med vilket detta land, för vilket denna kammare utgör en representation, har vänskapliga förbindelser, då borde man ändå ha någon aning om vad man talar om och icke komma med dylika utsvävningar.

Jag ämnar icke hålla något som helst försvars- eller lovtal för Sovjetunionen i denna församling. Jag finner, att det är överflödigt, därför att jag tillåter mig tro, att det stora flertalet av herrarna icke ha en fullt lika förvrängd uppfattning i denna fråga, som den socialdemokratiska representanten herr Lundstedt i dag låtit komma till uttryck. Men jag måste säga, att när vi i dag hålla på med remissdebatten för året, som helt står i krisens och massfattigdomens tecken, som helt är ett uttryck för nedgång och ökade svårigheter i kapitalismens värld, då borde vi förstå, att vi icke längre skola taga munnen alltför full, då det gäller verket och gärningen där borta i öster. Än hava de många svårigheter där att övervinna. Än brottas de även med fattigdom, men de där slaverna, som herr Lundstedt talade om, som bara på grund av att de voro vana att gå under knutpiskan kunde tolerera eländet av i dag, de slaverna, det är miljoner människor, det är en växande armé av folk, som lyfter pannan uppåt och vet, att de ha svårigheterna bakom sig, och vet, att de genom kollektiv- och gemensam verksamhet för varje dag komma allt längre framåt och uppåt ur svårigheterna. Om ni icke tro, vad som i detta avseende sägs från vårt håll, så skulle jag vilja fästa uppmärksamheten vid att många, som nu i senare tider sett på förhållandena både i vår del av världen, kapitalismens värld, och förhållandena där ute, män och kvinnor med en utpräglad och fast borgerlig uppfattning, inse och erkänna, att den väg, på vilken man där slagit in, den centraliserade planhushållningens väg, det planmässiga uppbyggandet, är den väg, som världen måste vandra för att komma ur nuets svårigheter. Eder lyckas det aldrig, mina herrar på regeringsbanken, med eder underbara statsbudget av år 1933 att lösa den uppgiften. Det kommer en dag om ett år, då vi kunna konstatera, att vi ha anledning, vi som äro de stolta vikingarnas ättlingar, att lära av herr Lundstedts slavar, hur vi ha att gå till väga för att för vårt vidkommande lösa de problem, som vi brottas med, nämligen att hjälpa folket ur dess fattigdom och nöd.

Till sist skall jag, herr talman, be att få påtala en angelägenhet, som alls intet sammanhang har med vad jag nu berört. Det tillsattes för någon tid sedan en kommitté med en viss bestämd uppgift. Det sker ofta, att det tillsättes kungl. kommittéer, i regel med en viss bestämd uppgift. Beträffande denna kommittés sammansättning vore det ytterst intressant att få ett litet besked. Det har varit föremål för en viss diskussion i pressen. Man har nämligen kallat hem såsom en representant i denna kommitté en nyligen utnämnd diplomat, som placerats så långt som ned till Turkiet. När jag tittat i de handlingar, som stå till förfogande, finner jag, att den posten anses vara mycket värdefull just nu, då man till och med ämnar draga in och lägga ytterligare arbetsbörda på den mannen. Det är mycket mystiskt med detta, varför denne man skulle tagas hem från Turkiet strax efter utnämningen. Jag är övertygad om att diplomaten i fråga icke haft tid att placera ut sina möbler i bostaden där nere, förrän han fick order att resa hem och deltaga i en utredning, som icke har med utrikespolitik att skaffa. Det vore rätt intressant, att i detta fall få ett besked om vad som här kan vara förklaringen. Jag försäkrar herrarna, att det är icke bara jag, som vill ha besked i detta fall. Det skulle nog också

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

behövas besked om mycket av vad som händer inom departementens slutna dörrar, men jag förstår, att det är alldeles orättmätigt att begära något sådant. Men i denna speciella fråga, herr talman, skulle jag likväl vilja uttala önskemålet om att få ett svar från vederbörande, som är sakkunnig på området.

Får jag till sist, herr talman, säga ett par ord om debatten i dess helhet. Jag måste säga, att sedan jag hörde herr Hamrin i går, anser jag, att all eventuell befintlig ångest hos herrarna på borgerligt håll för att det skall bli någon obehaglig skräll vid denna riksdag kunna vi nog avskriva. Herr Hamrin sträckte, under moraliskt filosoferande kritik, ut handen, och sade, att han var beredd att samverka med den nuvarande regeringen på basen av vad hans värderade medarbetare, nuvarande statsrådet Nothin sagt i två hänseenden och på basen av vad nuvarande socialminister Möller sagt i ett avseende. Då ha vi tre pelare färdiga, på vilka fundamentet för samverkan med regeringen kan byggas. Nog tror jag, att man kan leta fram också den fjärde. Den kanske redan finnes, minst lika stabil. Jag tror, vi kunna säga, att debatten beträffande den stora fråga eller det skrämmande hot, som herr Möller varit ute med i landet, att om man icke rättar sig efter vad regeringen vill, så kan man upplösa riksdagen och det blir nyval, den debatten och det hotet i denna fråga kunna vi alldeles avskriva i och med att de frisinnades nuvarande ledare hade ordet i går. Allt är som förr. Det är bara den skillnaden mot förr, att då var det en stor tumme, som styrde den svenska politiken, i dag är det en något mindre.

Herr Holmgren: Herr talman! Den siste talaren slutade med att framhålla herr Hamrins benägenhet att vilja samverka med regeringen. Jag får då säga, att många med mig ute i landet också haft en känsla av att vi i dessa nödtider skulle i samhällssolidaritetsens namn gärna vilja räcka handen till regeringen för att hjälpa regeringen att hela de sår, som nödtiden slagit på samhällskroppen. Vi ha emellertid föreställt oss, att alla partier skulle samlas i en enig samverkan för att utan politiska biavsikter försöka att reda ut den tilltrasslade ekonomiska härvan. Den ytliga granskning, som jag under de få gångna dagarna gjort av statsverkspropositionen, och de gjorda uttalandena i övrigt ha emellertid givit mig ett intryck av att man här har velat utnyttja situationen till att realisera en hel del rent socialdemokratiska programpunkter. Dess bättre framgick det ju av statsministerns anförande under gårdagen, att regeringen ansåg sig vid sitt budgetarbete uteslutande ha stött sig på sakliga grunder. Men det kan ju vara möjligt, att vad regeringen kan anse vara rent sakligt av oss kan uppfattas som rent partitaktiskt.

Den oerhörda skärpningen av arvslagen, som regeringen här har föreslagit, synes mig närma sig ren kapitalkonfiskation. Det är ett betänkligt stort steg, som man här tydligen vill taga ut i det ovissa. Har man undersökt verkningarna av en sådan lag? Är man verkligen beredd att taga alla de risker, som givetvis måste vara förenade med en så pass radikal reform i ett tag? Svensken är som bekant av naturen alls icke sparsam, men *den* sparsamhet, som i alla tider kommit till synes hos den svenska medelklassen, har varit av den allra största betydelse för vårt lands ekonomi. I denna samhällsklass har funnits och finns allt fortfarande i vida kretsar en stark känsla av förpliktelse att så sörja för de sina och sig själv, att familjen aldrig skall behöva komma att ligga det allmänna till last. En ganska allmänt förekommande uppfattning är den, att man även med synnerligen begränsade inkomster har moralisk skyldighet att, så snart man bildat familj, varje år söka göra någon avsättning för att kunna bilda ett kapital, ett kapital som man vill klokt placera, så att det skall kunna hinna bli av den storleksordningen, att familjen är

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

tryggad mot nöd, om dess överhuvud skulle gå bort. Vet jag emellertid, att staten för varje hundra kronor, som jag skrapar in och lägger av till mina barn, i en framtid kommer att konfiskera 25 kronor, då blir sannerligen icke sparsamhetsintresset lika stort, och märk väl, att det är just det sparade kapitalet, som möjliggör arbete för vårt lands arbetare.

I sitt onsdagsanförande framhöll hans excellens statsministern, att de indragningar under fjärde huvudtiteln, som av regeringen föreslagits, icke hade sin grund i några antimilitaristiska åsikter inom regeringen. Det är ju enbart glädjande att höra, att så är förhållandet. Men i varje fall har regeringens inställning till försvaret tagit sig uttryck, som knappast enligt min mening höra samman med sund ekonomi. Att man vill beskära fjärde huvudtiteln, kan jag fullt väl förstå, men jag gillar det naturligtvis icke i den ställning, vari jag befinner mig. Jag kan dock förstå det, när vi befinna oss i ett sådant nödläge. Men nog är det väl ändå opraktiskt och oriktigt att inhibera en hel del såsom nödvändiga ansedda arbeten under fjärde huvudtiteln och i stället under socialhuvudtiteln uppföra medel för en hel serie arbeten, om vilka man icke kan säga, att de äro absolut nödvändiga, att de för närvarande igångsättas, även om de kunna vara synnerligen förträffliga i övrigt. Om man från borgerligt håll finner arbeten, som bättre motsvara ändamålet än de föreslagna, äro vi beredda att resonera därom, yttrade finansministern under gårdagens debatt. Enligt min mening vore det vida mera praktiskt och riktigt att i raskare takt bedriva de såsom nödvändiga ansedda arbetena för försvarets räkning. Jag nämner t. ex. örlogsfartygsbygget vid varven och åtskilliga arbeten för armén och flygvapnet, allt under förutsättning naturligtvis, att arbetena omfatta sådana föremål, i vilka även materialet är av svenskt ursprung. Ett sådant handlingssätt skulle skapa arbeten icke blott åt statens egna arbetare utan även åt alla de arbetargrupper, som äro sysselsatta med framställning av råmaterial.

För 25 år sedan hotade i England arbetslöshet inom verkstadsbranschen. Parlamentet hade vid samma tid godkänt ett fartygsbyggnadsprogram, som upptog 8 stora slagskepp, beträffande vilka man anvisat medel till påbörjandet av 4. När denna arbetslöshet inom verkstadsbranschen hotade, tog regeringen resolut och lade alla 8 slagskeppen på stapeln samt lättade därigenom betydligt svårigheterna. Jag behöver knappast för kammaren framhålla, att parlamentet, när det sammanträdde, gav regeringen absolution för denna handling.

Försvarsministern har ställt i utsikt att ett par av de reduktioner, som vidtagits i fjärde huvudtiteln, skulle medföra minskning i inkomsterna för vissa arbetargrupper ända upp till 25 procent, under förutsättning att man icke avskedade några arbetare. Men samtidigt vill det förefalla mig, som om socialministern hade för avsikt att sätta igång beredskapsarbeten med avtalsenliga löner. Konsekvensen av detta skulle bli, att statens gamla beprövade arbetare skulle komma att få vidkännas en minskning och nedsättning av sin levnadsstandard, under det att dessa nödhjälpsarbetare skulle komma, om jag så får säga, att sitta i orubbat bo. Genom inskränkningarna av arbetstillfällen under fjärde huvudtiteln ökar ju regeringen faktiskt arbetslösheten för att sedermera söka råda bot på densamma genom ökade anslag under socialhuvudtiteln.

I betydande omfattning kommer detta att äga rum, ifall regeringens förslag om att inställa värnpliktsövningarna vinner riksdagens bifall. Massvis av unga män i värnpliktsåldern skulle då bli lösryckta från militärövningarna, där de eljest hade full sysselsättning, och få i stället gå arbetslösa och en del av dem uppbära arbetslöshetsunderstöd. Kan detta vara riktigt klok ekonomi? Regeringen kan inte ge full försörjning billigare än genom att lägga

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

folk i kasernerna. Billigare än genom försvarets försorg kan man inte ge full försörjning åt någon människa. Enligt statsverkspropositionen skulle en värnpliktig detta år komma att kosta 1 krona 93 öre om dagen, och tillägger jag kostnaden för sjukvård skulle det bli 1 krona 96 öre om dagen eller nog räknat 1 krona 96½ öre. Lycklig vår försvarsbudget, om de värnpliktiga icke kostade mer än 2 kronor om dagen, uttalade statsministern i sitt anförande i går, och därefter framhöll han, att generalstabschefen förklarat, att man skulle vinna 5 miljoner kronor genom att indraga värnpliktsövningarna. Jag har ingen anledning till invändning emot beloppet, men i detta belopp inrymmes alla de kostnader, som normalt skulle komma i fråga vid övningar, under vilka all stampersonal och befäl få sin övning, således även övningar för stammen, som nu måste inställas i brist på värnpliktiga.

Herr statsministern hade ett uttalande i höstas den 5 december i Norrköping, vari han bl. a. också framhöll, att enbart det direkta underhållet av en värnpliktig går till 2 kronor om dagen, och därtill komma kostnader för utbildningspersonal, övningsmedel och kasernernas underhåll. Ja, kasernerna få vi nog underhålla antingen det är beväringar i dem eller ej, och utbildningspersonalen är ju vår stam. Den ha vi i alla fall, och den kunna vi icke skicka hem, även om vi inte ha några värnpliktiga.

Mitt förslag är i stället: Fyll alla kaserner med värnpliktiga, med ungdomar i värnpliktsåldern. Giv dem den billigaste möjliga utbildning, ty någon utbildning är i varje fall ur militär synpunkt bättre än ingen utbildning, eller också låt dem utföra arbeten för försvarets räkning eller för statens räkning överhuvud taget. Det blir billigare samtidigt som det blir lättare för de äldre arbetarna och familjeförsörjarna ute på den allmänna arbetsmarknaden att skaffa sig arbete, och jag vinner det kanske viktigaste av allt, jag vinner samsällning åt de unga, och sanningen av det gamla ordspråket, att fåfång går lärer mycket ont, torde väl ingen här i kammaren vilja jäva.

I fråga om fjärde huvudtiteln vill jag också uttrycka mitt beklagande över, att den frivilliga skytterörelsen inte kunnat få det stöd, som denna folkliga rörelse enligt min mening såväl gjort sig förtjänt av. Jag uttrycker min varma förhoppning om, att när det en gång ljusnar på det ekonomiska området, det även skall ljusna för skytterörelsen.

Om jag sålunda på flera väsentliga punkter inte har kunnat ge herr statsrådet ett approbatur, vill jag i alla fall med glädje, om herr statsrådet överhuvud taget fäster något avseende vid det, ge ett cum laude för det sätt, på vilket herr statsrådet klarat ersättningsreserven. Det är nu en liten detalj, som jag inte här skall upphålla kammarens tid med, men jag ville gärna få uttrycka denna min uppfattning.

Världskriget har, som kammaren vet, efterföljts av ett ekonomiskt världskrig, och den, som inte rustar sig emot det, går under. Det idealtillstånd, mot vilket vi naturligtvis alla här i landet sträva, är världsfreden och ett fritt handelsutbyte över hela världen. Men under den nuvarande situationen måste vi liksom alla andra länder omgärda oss med skyddsmurar, som vi naturligtvis dock hoppas en gång i framtiden kunna få rasera. Principer skola inte alltid följas. I praktiken måste man frångå dem gång efter annan. Frihandelsprincipen kunna vi inte föra igenom, vi måste anpassa oss efter de rådande förhållandena. Men vad vi alltid kunna göra är, att vårt handlingssätt alltid bör följa den goda satsen: Sverige åt svenskarna. Jag skall be att få ge några exempel på, hur vi underlåtit att följa den satsen.

Vi hade i fjol en riksdagsfråga, som på det allra närmaste berörde den valkrets, för vilken jag är representant här i riksdagen. Det var en oljefabrik i Karlshamn, som legat nere en lång tid på grund av övermäktig konkurrens

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

från utlandet. Ett obetydligt tullskydd, jag vill minnas 7 eller 10 öre per kilogram, skulle möjliggöra för ledningen att sätta i gång fabriken, men riksdagen sade nej med påföljd, att danska fabriker fingo leverera den olja, som konsumerades i vårt land. Vi anskaffade sålunda och betalade arbete åt en hel del av Danmarks arbetare, och samtidigt betalade vi arbetslöshetsunderstöd åt motsvarande antal svenskar. Jag har för min del ingenting emot att vi skola hjälpa även danska arbetare till försörjning, men ett krav vill jag framställa, och det är, att innan vi hjälpa någon dansk arbetare till arbete, skola vi hjälpa alla våra svenska kamrater först.

Jag vill ta ett annat exempel. I de bornholmska farvattnen fiska svenska och danska fiskare. De danska finna ofta nog vägen till Köpenhamn litet för lång, och de gå då in i Simrishamn eller andra svenska hamnar med sin vara och trycka där prisen för våra svenska fiskare. Fisk är belagd med tull i Danmark, och när då en svensk fiskare av en eller annan anledning, av vindförhållanden eller dylikt, nödgas gå in till Bornholm för att avyttra sin fisk, får han, om han kommer med en laxfångst, 80 öre mindre per kilo för sin vara än hans danska konkurrenter få för samma vara. Men när danskarna komma i svensk hamn, konkurrera de fritt med de svenska fiskarna. Vore det inte riktigare att ordna det så, att vi äta upp vår svenska fisk först och, i den mån den visar sig otillräcklig, importera utländsk vara.

Vi övervinna aldrig någon kris genom arbetslöshetsunderstöd, vi endast mildra dess bedrövliga verkningar för den enskilde, som är utsatt för densamma. Men endast genom att uppmuntra och stödja hela näringsgrenar kunna vi blåsa liv i de falnande glöden.

Hade regeringen lagt upp sin statsverksproposition på ett sådant sätt, att ingen misstanke kunde ha uppkommit att den inrymde partipolitiska beräkningar, skulle propositionen otvivelaktigt fått ett välvilligare mottagande än nu, då man faktiskt på många håll, med rätt eller orätt, fått det intrycket, att regeringen i ett nödläge söker att avpressa medgivanden av mer eller mindre principiell natur från de borgerliga, medgivanden, som svårigen skulle ha kunnat vinnas under normala förhållanden.

Herr Pettersson i Hällbacken: Herr talman! Debatten har kommit till den punkten, att det knappast återstår så mycket att säga utöver vad som redan yttrats. När jag antecknade mig på talarlistan, var det en hel del saker, som jag ville giva uttryck åt, men jag har i en del fall redan blivit förekommen.

Det torde bland samtliga ledamöter av riksdagen allmänt råda en känsla av, att riksdagen knappast någonsin tidigare har stått inför en så allvarlig session som i år. Depressionen är ju sådan, att man med fullt fog kan göra gällande, vad som sagts här förut, att det mörker, som skymmer framtiden, är av den art, att man har mycket svårt att bilda sig ett fast omdöme om vad som döljer sig där bakom.

Självfallet har regeringen, när den utarbetade statsverkspropositionen, försökt att se tiden såsom den är och försökt att komma med förslag, som skulle ge möjlighet att få bättre förhållanden i landet. Vi ha ju hört av den debatt, som försiggått, att man inte alls är nöjd med den k. propositionen. Man har många skäl att komma med, mot den föreliggande propositionen. Men man har inte kunnat undgå att göra den reflexionen, när man åhört vad som framförts här, att i många fall är det de obotfärdigas förhinder, som föreligger, när man inte vill godkänna, vad som här föreslås.

Vi känna ju till, att förhållandena äro sådana, att man med ett ord kan påstå, att bekymren och armodet, den ekonomiska depressionen, *sträcker sig från fjäll till hav*. Knappast någon näring är oberörd, och knappast på något

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

område kan man säga, att förhållandena te sig annat än synnerligen bekymmersamma. Jag kan inte finna annat än att regeringen i sin statsverksproposition tagit sikte på dessa förhållanden.

Arbetslösheten kastar sin mörka slagskugga på alla områden, och det är inte endast de arbetslösa, som lida härav utan näringslivet i sin helhet. Sociala förhållanden överhuvud taget taga intryck av den rådande stora fattigdomen och det armod, som sprider sig mer och mer. Självfallet har regeringen, vilket man inte kunnat undgå att märka, när man tar del av statsverkspropositionen, haft synnerligen stora svårigheter att få budgeten att balansera på ett sådant sätt, att den i någon mån skulle kunna, även från mycket kritiska borgerliga experter, finna nåd. Man har också fått det intrycket, åtminstone har jag fått det, att den stöt, som av oppositionen här insatts emot finansplanen, inte varit av den art, att man behöver befara, att den på något sätt skall rubbas. Man har sparat på titlar, där jag anser, att besparingar böra göras, och man har utökat anslagen å huvudtitlar i sådana fall, då man inte kunnat undgå att satsa rätt mycket pengar för att staten med sin makt och myndighet skall kunna hjälpa, där svårigheterna äro störst.

Den talare, som yttrade sig före mig, gav uttryck å sina bekymmer för att försvarsministern gått fram som en mordängel mot fjärde huvudtiteln. Regeringen har där förverkligat den framstöt, som gjordes i fjol från det stora socialdemokratiska partiet, att i en svår och brydsam tid skall man spara på titlar, där man anser, att besparingar kunna göras, och å andra sidan lägga till på titlar, där detta är nödvändigt för att bringa hjälp åt land och folk. En besparing av nära 20 miljoner kronor på fjärde huvudtiteln kan jag inte finna annat än fullt på sin plats. Jag skulle önskat, att herr statsrådet Vernerström varit ändå mera sparsam på detta område. Det är möjligt, att under ett kommande år förhållandena äro sådana, att man måste gå ändå mera restriktivt fram mot fjärde huvudtiteln. Men jag är glad åt, att man, när det gäller socialhuvudtiteln, har insett tidens allvar och satsat mera pengar än man kanske från borgerligt håll trott att den socialdemokratiska regeringen skulle våga komma med. Var och en, som känner förhållandena i de delar av landet, där arbetslösheten är svår, måste, även om man är mycket borgerligt inställd, för sig själv bekänna, att här måste man göra vad som göras kan för att i någon mån lätta den bekymmersamma ställningen. Det är ägnat att ingiva tillfredsställelse, att man har lagt det på ett sådant sätt, att det inte, såsom här påståtts från högerhåll, endast skulle komma improduktiva arbeten till godo, utan, såvitt jag kunnat finna, då jag tagit del av statsverksproposition och trontal, giva dessa uppslag till en hel del produktiva arbeten och befrukta det produktiva livet överhuvud taget. Det är sådant, som människorna ute i landet förstå. Människorna ute i landet resonera på det sättet, som vi kanske göra i vårt stilla sinne, om vi inte stå upp här och försöka vara efterkloka och påstå, att vad som nu föreslås, är ett experiment med statens och skattebetalarnas medel. Man resonerar på det sättet, att det inte bara är tråkigt att dessa förhållanden råda i vårt land, att en massa människor, som intet hellre önska än att med sina händers verk försörja sig, inte ha möjlighet härtill, därför att arbete saknas. Kraftiga åtgärder måste vidtagas för att avhjälpa detta. Den svåra arbetslösheten är ett kräftsår, som inte endast tär på den enskilda individen utan även tär på samhällets grund i sin helhet. Självfallet måste statsverkspropositionen i den del den berör just dessa förhållanden ingiva hos vederbörande såväl kommunalmän som de, som lida under krisens tryck, den känslan och den förhoppningen, att statsmakterna inte lämna dem helt åsido, utan att man tänker hjälpa dem. En socialdemokratisk regering bör gå på den linje, som regeringen gjort, ty

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

det socialdemokratiska partiets hela inställning är ju den, att på de områden, där förhållandena äro svåra, där fattigdom råder och där bekymmer överhuvud taget finnas, där skall man försöka lätta och göra det bättre.

De 160 miljoner kronor, som socialministern har föreslagit skulle användas till en hel del arbeten, är man så förfärligt rädd för. Men jag skulle vilja säga till riksdagens borgerliga ledamöter: Hur vill man egentligen ha det? Skall man göra på det sättet, att man skall lägga fram en budget, som, liksom då det gällde arbetslösheten i fjol, brister på mycket väsentliga punkter? Vi känna ju till, att när man kritiserar, glömmar man eller kanske medvetet underlåter att erkänna förtjänsterna i den föreliggande statsverkspropositionen. När det gällde bekämpande av arbetslösheten vid fjolårets riksdag, ansåg man på socialdemokratiskt håll, att det, som då äskades för denna sak, var alldeles för litet, man slog från sig på borgerligt håll och hoppades, att det skulle bli en ändring såtillvida, att anslagen skulle räcka. Ja, den dag som i dag är har denna post redan överskridits med 8 miljoner kronor. Herrarna ha fått på sina bänkar en kungl. proposition om ytterligare 42 miljoner för att täcka bristen i årets budget just i fråga om arbetslösheten.

Jag vågar påstå, herr talman, att hade det inte suttit en socialdemokratisk regering vid denna riksdag utan en rent borgerlig regering, hade man inte kunnat komma ifrån annat än att låta socialbudgeten få ett synnerligen stort rum i budgetplanen. De ekonomiska förhållandena äro sådana, att om herr Hamrin eller herr Olsson i Kullenbergstorp suttit på statsministertaburetten, hade vi inte kunnat undgå att taga hänsyn till de rådande stora missförhållandena ute i landet. Hade det varit en ren högerregering med amiral Lindman som chef, så hade icke heller han, såsom den praktiska man han är, kunnat underlåta att i viss mån behjerta de synpunkter, som göra sig gällande ute i landet. Helt naturligt hade hjälpen då lagts på annat sätt. Jag har aldrig någonsin trott, att amiral Lindman skulle pruta på fjärde huvudtiteln. Jag tror icke heller, att en högerregering gått in för den farliga arvsskatten, som från den borgerliga sidan hållits upp som ett rött skynke i denna debatt. Det tycks hava varit en åtgärd, som man från det hållet använt sig av för att söka samla de flyende skarorna. Jag skulle beträffande denna fråga vilja rekommendera kammarens ledamöter att noga begrunda den kungl. propositionen, nr 34, i ärendet. Den innebär för visso icke något, som kan ge anledning till de kraftiga uttryck, som här förekommit, om konfiskation, utan den ger i stället intryck av den uppfattning, som var och en, som uppmärksam samt läser propositionen, måste få, nämligen att det är ett försök att låta de större förmögenheterna hjälpa till att bära de finansiella bördorna i detta land på samma sätt, som man tidigare gjort i andra länder.

Ja, herr talman, då man talar om andra länder, vill jag påminna om att finansministern här tidigare varit inne på den saken. Vi finna av ifrågavarande proposition, att Danmark, Finland, Frankrike och Tyskland, för att icke tala om England, ha en betydligt kraftigare arvsskatt, än här föreslagits.

Jag skulle önska, att mera tydligt, än som framgår av trontal och statsverksproposition, kunde ges uttryck för att en del av de arbeten, som säkerligen nu komma till utförande, skulle överlåtas på andra organ än arbetslöshetskommissionen. Jag vill redan nu, herr talman, framhålla, att under de förhandlingar, jag för min kommuns räkning fört med arbetslöshetskommissionens tjänstemän, har jag funnit dem vara utmärkt duktiga, ansvarsmedvetna och skickliga män, som göra sitt bästa av de direktiv, som kommissionen fått av riksdagen att efterfölja. De ha haft en viktig funktion att fylla, och de ha gjort mycket för att lägga till rätta de otympliga förhållanden, som

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

direktiven ge anledning till. Men beträffande nämnda direktiv skulle jag däremot vilja uttala det önskemålet, att dessa lades om på det sättet, att man avkopplade arbetslöshetskommissionen från en hel del av dess arbeten, så att man sluppe ifrån bland annat dessa transporter av arbetslösa från den ena kommunen till den andra. Härigenom kunde det bli bättre form på det hela, och man skulle vinna mera förståelse för saken, icke bara bland de arbetslösa utan även bland de kommunalmän, som nu måste anlita denna organisation.

Säkert kan man utan att göra sig skyldig till någon överdrift påstå, att ingen regering i detta land tidigare har framlagt en statsverksproposition, som i så hög grad tillgodosett de sociala behoven. Nu kan man ju säga, att förhållandena äro sådana, att regeringen icke kan undgå att tillgodose de sociala behoven i synnerligen stor utsträckning. Men jag har en känsla av, att i detta fall även herrar nationalkommunister, om jag så får säga, hava haft förfärligt svårt att gå på i den gamla jargongen om förrädarna i det socialdemokratiska partiet. Det är i viss mån något andra toner, som låtit sig höra vid årets remissdebatt. Visserligen uttrycker man sig icke så, att någon behöver tvivla på, att något av den bolsjevikiska fernissan sitter kvar. Men vad som i remissdebatten yttrats från Kilbomshåll är säkerligen ur moskovitisk synpunkt synnerligen förkastligt.

Nu har man ifrån borgerligt håll sagt, att man skall gå andra vägar än dem, som föreslagits av regeringen, när det gäller att täcka den lucka, som uppstått i budgeten vid balanseringen av densamma. Och då har man helt naturligt kört med det gamla förhållandet, som vi särskilt i andra kammaren känna så väl till, nämligen att man vill ha nya tullar. Man säger klart och tydligt ifrån: varför har man icke använt sig av utvägen att lägga högre tull på kaffe? Varför lägger man icke högre tull på en annan konsumtionsartikel, och varför försöker man icke genom tullsystemet skapa inkomster vid detta tillfälle liksom tidigare? Jag skulle, herr talman, med anledning av detta talesätt vilja säga — och det har jag framfört privat till herr finansministern — att jag skulle önskat, att man tagit ut något mera i form av direkt inkomst- och förmögenhetsskatt, än vad man gjort i år. Man är ju synnerligen rädd för att skruva upp skatteprocenten. Jag har den känslan, att det nästa år icke blir lättare att balansera budgeten än i år och att det hade varit bättre, om regeringen i år satt upp inkomst- och förmögenhetsskatten med åtminstone ytterligare fem enheter. Å andra sidan vill jag säga gentemot de råd, som kommit från visst borgerligt håll om att fortsätta på tullvägen för att skaffa inkomster, att det har visat sig bland annat under innevarande budgetår, huru mycket det är värt att bygga på tullar i en kritisk situation. Det är ju med anledning av de icke influtna tullmiljonerna, som det uppstått en mycket väsentlig brist i budgeten.

Men det är en annan omständighet, som är av större betydelse här, och det är, att på ett tullsystem bygger man ingen handelspolitik, som har framtiden för sig. Erfarenheten visar, att länder, som sett sig nödda och tvungna gå in för protektionistiska åtgärder, säkerligen mer än en gång fått anledning ångra detta steg, inte minst vårt land. Det har varit såsom en engelsk politiker vid ett tillfälle sade: det har visat sig vara en seger utan morgondag. Samma är förhållandet här. Vi hava här att brottas med en hel del omständigheter, och tullarna kasta sin skugga på sådant sätt, att man måste bli en smula ångslig för följderna. Hur var det icke, herr talman, när man exempelvis 1926 eller 1927 — jag reserverar mig för minnesfel — på borgerligt förslag införde utförselbevisen exportpremierna för spannmål? Det skulle vara en så utmärkt åtgärd, som i sin mån skulle stimulera veteodlingen och spannmålsodlingen

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

över huvud, och man skulle därigenom få bättre välstånd i landet. Nu är man mycket bekymrad, därför att i detta land odlas så mycket spannmål, att för det första äro vi självförsörjande, och för det andra betala vi exportpremier för export av spannmål till andra länder. Det är ingen tröst för de herrar, som införde detta, att man lyckats bringa ned tiden för vetets mognande till 75 å 80 dagar. I stora delar av landet, där man förut icke kunnat odla vete, odlar man nu detta med stor fördel. Huru förfar man då, när man har överskott av vete? Jo, vi betala 3 kronor 70 öre per 100 kilogram i exportpremier för att få skeppa ut vete och råg till andra länder. Överskottet av fjolårets skörd är omkring 30,000 ton. Det är en mycket praktfull blomma på det protektionistiska fältet, och denna situation kommer säkerligen att åsamka åtskilliga bekymmer, icke bara för regeringarna utan även för riksdagen, som skall taga ansvaret för det hela.

Jag tror, att en annan åtgärd vore mera klok och bättre avvägd, och det är den, som finansministern under gårdagens debatt antydningssvis var inne på. Den innebar, att man skulle försöka skapa mera pengar genom att exempelvis inrätta ett statsmonopol för importen av kaffe, så att man får bort mellanhandsvinsten därvidlag. Jag tror, att denna åtgärd är klok. Jag tror likaledes, att det vore en klok åtgärd att skapa icke bara ett tobaksmonopol, som vi hittills hava, utan ett monopol för all import av tobaksvaror, så att vinsten därav helt och oavkortad gick till statskassan.

Jag skulle även vilja säga några ord med anledning av vad som här anförts från frisinnat håll. Jag förstår så väl, att man från det frisinna partiets sida icke är glad åt vad som inträffat under fjolåret. Det är helt naturligt, att vad som då inträffade kunnat göra även ett parti bittert. Men jag skulle tro, att om man på det hållet hade kännning med folkströmningarna, de folkströmningar, som gjort sig gällande här och som finnas långt ut i det borgerliga lägret, så skulle man förstå, att man icke kan fortsätta med den politik, man tidigare fört. Då bör man förstå, vad klockan är slagen. Människorna ha icke bara ekonomiska bekymmer, det sociala eländet har icke bara spritts rent pestartat här i landet, utan man har också på sina håll kommit underfund med, att den politik, som man tidigare fört, har i viss mån varit orsaken till att förhållandena icke kunnat bli bättre. Jag tror därför, att det vore klokt, om man från det frisinna partiets sida toge sig en liten funderare över vad man nu lämpligen bör göra för att bäst gynna land och folk.

Det har förekommit en intressant polemik här med rent gammaltestamentlig utgångspunkt. Man har från frisinnat håll resonerat om Kain och Abel. Men man har icke fortsatt den diskussionen till slut och dragit ut konklusionen därav. Man glömde fortsättningen, man glömde tala om, för att hålla sig till samma Guds gröna ängar, vad ett folk måste göra, som blir förtryckt av en annan del av folket. Det har varit intressant att höra de båda kommunistiska partiernas talesmän, både det nationalkommunistiska och det sovjetkommunistiska. Balansgången och kadaverlydnaden är påtaglig. Och det saknas nog icke grund för det resonemang, som professor Lundstedt här var inne på beträffande kommunismen. Det är nog ingen här, som trott, att Kilbomskommunisterna skulle göra någon revolution. Det är nog ingen från de borgerliga partierna, som under debatten här skrämt med kommunisterna, som trott på den saken, men man har kört med den i valrörelsen. Säkerligen äro vi samtliga överens om att icke lära Kilbomskommunisterna göra revolution, även om man är mycket radikal här från talarstolen och säger, att här skall bli andra bullar av, därest man icke får igenom den politik, som man företräder. Jag tror i stället, herr talman, att dessa herrar mera trängta till salongerna än till barrikaden. Det förhåller sig nog med dem så, som amiral Lindman vid ett tillfälle gav

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ett så träffande uttryck åt, när han berättade om lantmannen i Hälsingland, som på en kommunalstämma under ett åskväder sade: »Det är inte så farligt, den mullrar mycket ofta, men den slår mycket sällan ned.» Jag gjorde i mitt stilla sinne en liknande reflexion, när jag åhörde herr Flygs anförande från denna plats.

Men vilja de borgerliga partierna få bort faran av den kommunistiska agitationen, då böra ni medverka i en social välfärdspolitik. Bästa värdet mot den kommunistiska agitationen är sociala reformer, arbete, bröd och en människovärdig tillvaro för det stora folkflertalet. I ett land där nöden och armodet äro bannlysta, där klasslags- och undantagslagstiftning icke förekommer, men där ögonmärket för en god politik är den sociala omvårdnaden, där blir det missväxt på bolsjeviker.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr **Andersson** i Stockholm: Herr talman! Herr Pettersson i Hällbacken, som här talade nu, tycktes ju för det första ha utomordentliga bekymmer över, huruvida vi skulle komma att göra revolution eller ej. Ja, med en så socialistiskt okunnig, att han resonerar på det sättet, är det icke mycket lönt att diskutera. Och framför allt förmodar jag, att kammaren håller mig räkning för, om jag icke tar upp diskussionen på det plan, där det efter herr Petterssons uttalanden vore möjligt för honom att förstå, vad det egentligen är fråga om. Herr Pettersson rekommenderade herr Lindman att vara med om genomförandet av sociala reformer för att det skulle bli missväxt på kommunister. Herr Pettersson tycks ändå ha sina farhågor för att det släkte, som finns i detta land, där den av herr Pettersson så utomordentligt prisade statsverkspropositionen nu har framlagts, ändå finner läget vara sådant, att det är fara för den politiska inställning, som herr Pettersson representerar. Jag kan icke utläsa någonting annat ur herr Petterssons uttalande.

Det säges emellertid här, att »nationalkommunisterna» — det hette ju så? — hava haft förfärligt svårt på sista tiden att skälla på det socialdemokratiska partiet. Och därav drog herr Pettersson den slutsatsen, att den socialdemokratiska statsverkspropositionen är någonting alldeles underbart. Ja, är det på det sättet herr Pettersson, att vi här skola få lov att utgöra det där samvetet, som skall giva er påminnelser om de löften, ni givit de svenska arbetarna, så försäkra vi, att vi skola fylla den uppgiften. Och är det så, att vi icke enligt herr Petterssons uppfattning gjort detta tillräckligt nu, så vill jag påminna om, att riksdagen är icke slut ännu.

Jag hade annars, herr talman, närmast begärt ordet för att jag skulle vilja ha ett så här mera offentligt samtal med herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet. Innan jag går in på detta spörsmål, skall jag be att få säga några ord om debatten, sådan den förts här hittills. Herr Pettersson har prisat statsverkspropositionen i anslutning till partichefens uttalande från denna plats i går, där han sade att det fordras djärva grepp och gjorde gällande att det ligger något av socialism i vad regeringen åstadkommit. Det fordrades djärva grepp för att åstadkomma hjälp åt de lidande människorna i samhället. Några timmar därefter kom herr Wigforss och sade, att vad vi föreslagit det är ingenting annat än vad vilken framsynt borgare som helst skulle kunna vara med om, och jag måste säga, att jag tycker herr Wigforss karakteriserade statsverkspropositionen på ett mycket bättre sätt än både herr Per Albin Hansson och herr Pettersson i Hällbacken lyckats göra.

När det gäller det förslag till bekämpande av arbetslösheten som föreligger i statsverkspropositionen, sade herr Wigforss och det med rätta i går,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

att det är ju ändå på det sättet med de föreslagna 160 miljonerna, att en hel del av dem avse bedrivande av nödvändiga arbeten, till vilka heller ingen annan regering hade kunnat underlåta föreslå anslag. När man talade om förslaget såsom innebärande sociala hjälpåtgärder, då lär det vara riktigt att räkna bort de summor, som skola gå till absolut nödvändiga arbeten, som varje annan regering nödgats föreslå anslag till, och räknas det ifrån blir det ju en betydligt mindre summa än den, som nämnts här bl. a. av den siste talaren. När emellertid de borgerliga i denna debatt har gjort gällande — framför allt gjorde ju herr Lindman det — att man borde bibehålla arbetslöshetskommissionen som organ för hjälpverksamhetens bedrivande kan jag ju i korthet säga, att det är helt enkelt omöjligt att i längden fortsätta med detta bortkastande av statens och kommunens pengar, som måste ske vid bedrivande av arbeten enligt arbetslöshetskommissionens direktiv. Jag skall bara nämna en siffra, som är ganska belysande. Stockholms stad har placerat en del av sina arbetslösa på arbete i Hässelby. Enligt arbetslöshetskommissionens direktiv få de förtjäna högst 4 kronor om dagen. Det kostar Stockholms stad 1 krona 80 öre att transportera dem ut till Hässelby. Det är alltså respengarna som det kostar per dag för att de skola kunna få utföra ett arbete, som inbringar dem 4 kronor om dagen. Det skulle vara intressant höra någon av arbetslöshetskommissionens förespråkare som skulle kunna stå upp och säga att det där är en förnuftig ordning, som vi skola fortsätta med.

Jag skall inte taga kammarens tid i anspråk med att gå in på alla de exempel, som skulle kunna givas på det huvudlösa i bedrivandet av en politik i arbetslöshetsfrågor, enligt de direktiv, som gälla för arbetslöshetskommissionen. Jag har berört den saken flera gånger förut, och jag erinrar om vad jag då sagt.

Beträffande arbetslösheten här i landet är det ett spörsmål, som icke så ingående berörts i denna debatt, det är spörsmålet om den arbetslösa ungdomen. Gå ut var helst ni vill i denna stad eller andra delar av landet, ni finna här i staden tusentals unga män och kvinnor, män och kvinnor ända upp till 25—30-årsåldern, som icke haft tillfälle utföra ett enda dagsverke. Herr Holmgren sade: fåfång gå lärer mycket ont. Ja, det är ändå det samhällssystem, som herr Holmgren och hans meningsfränder företräda, som medför sådana verkningar för de unga arbetarna här i landet. I var och varannan arbetarfamilj ha föräldrarna de mest utomordentliga bekymmer för vad den unge sonen, den unga dottern skola få för arbete, på vilket de kunna grunda sin utkomst för framtiden. Det är obestridligt så med ungdomen nu för tiden i detta land, att för tusentals och åter tusentals förflyter den tid i arbetslöshet, under vilken de skola lära sig det yrke, på vilket de skola få sin utkomst i fortsättningen, den tid under vilken de skola grundlägga sin framtid. Dessa förhållanden skapa icke lidande endast för den tid, som arbetslösheten varar, utan gör det omöjligt för en hel del att under sin levnad få ett arbete, på vilket de kunna få sin försörjning. Det är verkningarna av den produktionsordning, som finns här för närvarande. Det är verkningarna av det system, som råder i det samhälle, i vilket ordningen till varje pris skall upprätthållas. Ja, det var en högerman här i kammaren förra året. Han är icke känd för att vara så särdeles arbetarvänlig. Han sade, när frågan om statspolisen behandlades, att den, som har en bra anställning, han är i regel en god socialdemokrat, men, när arbetslösheten inträder, då börja partilinjerna på att bölja, och då är det fara för att en hel del går över till kommunisterna. Och han sade: vi skola icke förneka, att det är mot den faran, som vi rusta oss för närvarande. När arbetslösheten inträder och den därmed följande nöden gör sig gällande, när arbetarna på allvar kräva arbete och bröd, då skola de mötas

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

av de maktmedel i detta samhällets hand, som bland annat statspolisen utgör. Det är proklamationen från i fjol från högerpartiets främste män, det är de riktlinjer, som gälla allt fortfarande för dem, som tala om att ordningen skall till varje pris upprätthållas. Jag skulle vilja ställa frågan: Vad ha ni, de främsta företrädarna för och försvararna av det där samhällssystemet — det samhällssystem, som visat sin oförmåga att giva människorna arbete och försörjning — för moralisk rätt att med bajonetter och kulsprutor försvara det systemet mot dem, som kräva en annan ordning, där de kunna få det arbete, de längta efter, få de försörjningsmöjligheter, som för människorna i detta samhälle äro nödvändiga. För den arbetslösa ungdomen gäller alldeles speciellt det bekymmer, om vilket jag här tillåtit mig erinra. Herr Holmgren har rekommenderat inkallande av den arbetslösa ungdomen till värnplikt i kasernerna. Det skulle vara den åtgärd, som skulle vara den förnuftigaste ur ekonomisk och andra synpunkter för att bereda arbetarna försörjning, ty herr Holmgren säger: På intet sätt kunna arbetarna beredas en så billig försörjning, som de beredas under den tid de ligga i kasernerna. Ja, det är möjligt, men vad nyttar det till? Vad ha de för möjligheter att försörja sig, när de komma ut från kasernerna? De, som ha legat i kasernerna en tre år som underbefäl vid armén, marinen och flygvapnet, vad ha de för möjligheter att försörja sig med de kunskaper, samhället givit dem? Arbetslöshetsfrågan för dem är ett minst lika stort och svårt problem som för någon annan arbetare i detta samhälle. Den undervisning, som beredes i de av herr Holmgren rekommenderade kasernerna, ger ingen människa möjlighet att försörja sig. Den verksamhet, som bedrives i kasernerna, den försörjer alls ingen. De värnpliktiga underhålla ju icke sig själva, utan deras försörjning måste ordnas på annat sätt. Om man ifrån regeringens sida hade vidhållit det i fjol framförda kravet på värnpliktsövningarnas inställande, så hade det inneburit, att man hade tömt kasernerna, och är det så att man skaffar därifrån den militära verksamheten, sedan håller jag före, att kasernerna kunna utnyttjas till förnuftiga ändamål. Kalla sedan gärna dit arbetslös ungdom, giv dem tillfälle till utbildning och giv dem där försörjning. Den möjligheten finns, om man tager först därifrån den verksamhet, som herr Holmgren rekommenderat. Det går ju att försörja de värnpliktiga där lika billigt i fortsättningen, ty herr Holmgren vill väl icke ett ögonblick göra gällande, att militärerna här i landet visat sig vara sådana finanssnillen, att vad de kunna åstadkomma i ekonomiskt avseende är bättre än vad andra människor kunna uträtta. Erfarenheten talar ju ett alldeles bestämt motsatt språk.

När jag har för avsikt att nu säga några ord beträffande fjärde huvudtiteln, så skall jag icke göra det med de utgångspunkter, som herr Holmgren haft för sitt resonemang i denna fråga. Jag kan utan vidare från början deklarerat, att jag har den uppfattningen, att man borde vägra varje anslag till militära ändamål. Jag gör det, trots att jag i min dagliga gärning har att företräda en grupp av arbetare i landet, som för närvarande har sin försörjning vid de militära institutionerna. De hysa emellertid icke den uppfattningen, att militärväsendet här i landet skall vara till för att de i fortsättningen där skola ha arbete. De ställa bara det anspråket och detta även på den nuvarande regeringen, att man skall icke behandla arbetarna vid de militära institutionerna sämre, än man behandlat de där anställda militärerna, och det är från den utgångspunkten, jag tillåter mig göra några erinringar beträffande det förslag, som nu föreligger under fjärde huvudtiteln.

Herr Holmgren sade, att försvarsministern förutsatt, att inkomsterna skulle minskas med 25 procent för vissa av de vid försvarsväsendet sysselsatta arbe-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

tarna. Ja, det står så i statsverkspropositionen. När herr Holmgren beskärmar sig över den saken, måste jag emellertid säga, att det är ytterst få militärer, som någonsin ha bekymrat sig om inkomsten för arbetarna vid de militära verkstäderna på det sätt, som herr Holmgren nu och några gånger tidigare givit uttryck för i debatten här. Det är här i riksdagen med hänsyn till att man skall kunna få några varvsarbetare i Karlskrona att rösta med det parti, som herr Holmgren representerar, som herr Holmgren anser det opportunt att tala mot försämring av lönerna för arbetarna, men annars förekommer det icke.

Det innebär emellertid icke, att den sänkning av inkomsterna för arbetarna, som är avsedd i statsverkspropositionen, är berättigad och att besparingar icke kunna genomföras utan sådana åtgärder. Om man hade gått den vägen, som jag här rekommenderat, och vägrat anslag till militära ändamål, skulle man kunnat spara ungefär 50 miljoner utöver vad regeringen föreslår i besparingar på fjärde huvudtiteln. Det andra är man bunden vid delvis genom de beslut, riksdagen tidigare fattat. Jag förutsätter, att arbetarna naturligtvis icke skola kastas ut i arbetslöshet. Är det så, att de bliva arbetslösa, måste man från statens sida sörja för deras uppehälle. Det är den utgångspunkt, som är nödvändig att använda i det här sammanhanget. Det är klart, att dessa arbetare äro intresserade för vad det skall bliva för deras vidkommande i fortsättningen. Det är ganska förklarligt. Litet varstans ute i landet, där arbetarna stå inför arbetslöshet i större eller mindre utsträckning säga de: vi göra icke anspråk på att vi helt skola undgå vad som är nödvändigt i det här sammanhanget, men vi göra anspråk på att bördorna skola läggas i första hand på deras skuldror, som ha möjlighet bära dem. Militärerna på övergångsstat, de ha nu gått sedan år 1925, 1926 och 1927 och haft en lön, som, om de varit bosatta på A-ort, alltså den billigaste orten, varit $4\frac{1}{2}$ procent högre än den, som eljest skolat utgå till dem på den tjänstgöringsort, där de varit placerade. De avlönas nämligen på övergångsstat efter B-ort. Den, som var bosatt på A-ort, när han avgick, fick således en löneförhöjning på $4\frac{1}{2}$ procent enligt det beslut riksdagen fattade 1925. Riksdagen har i sin hand att taga skillnaden mellan A-ort och B-ort, lön och dessutom dyrtidstillägg, från dessa militärer på övergångsstat. Det skulle göra i besparing på övergångsstaten 870,000 kronor i runt tal. Där har försvarsministern icke tagit någonting, men han förutsätter, att arbetarna skola ha en minskning av sina inkomster med 25 procent. Så länge man icke tagit ut vad man har möjlighet taga av dem, som i ekonomiskt avseende visat sig vara i den ställningen, att de väl kunna bära en sänkning, då är det åtminstone enligt min mening otillbörligt att komma och säga, att arbetarnas inkomster skola minskas med 25 procent. För den uppfattningen har också en hel del av regeringens partivänner här givit uttryck, och jag skulle tro, att det är nödvändigt, att här så småningom från regeringens sida beakta dessa synpunkter.

Om man emellertid löser pensionsfrågan för statens arbetare, vilket föregående års riksdag med mycket stor bestämdhet uttalade sig för, ges det därigenom möjlighet avveckla en del av den arbetskraft, som skulle bliva överflödigt genom de besparingar, som försvarsministern föreslagit. Personligen anser jag, att man i fråga om besparingar skulle kunna gå betydligt längre.

Jag ställde för något år sedan en interpellation till en dåvarande försvarsminister, om han icke ansåg det borde göras en undersökning av förvaltningsförhållandena vid armén och marinen. Han svarade: det har icke förekommit någonting, som ger anledning till en sådan undersökning. Det är ju ändå inte så långt emellan skandalerna beträffande de militära förvaltningarna.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Jag erinrar om förskottshistorierna i Vaxholm och Karlskrona och en del andra sådana tilldragelser. Jag skulle kunna ge exempel på att man i avlöningslistor från regementenas intendenturverkstäder kan hitta avlöningar utbetalta till folk, som aldrig där varit sysselsatta. Men det »existerar icke någonting, som motiverar en undersökning»!

Det rättsförfarande, som förekommer vid vissa militära institutioner för närvarande, och som det nu är meningen avskaffa, det kan exemplifieras. Jag erinrar om ett krigsrättsmål, som förekom här för ungefär ett år sedan, där en militär var anklagad och en krigsfiskal verkställt utredning. Han kom icke till några graverande omständigheter för vederbörande. Sedan jag sett den krigsfiskalens meritlista, måste jag ju förstå, att det var inte så underligt, om han icke var så särdeles intresserad. Han dömdes nämligen för några veckor sedan till två år och sex månaders straffarbete. När det är sådana där, som skola sköta rättsskipningen, är det inte underligt, om straffen icke bli så förfärligt stora för dem, som syssla med statens medel på sätt, som för närvarande i rätt stor utsträckning förekommer.

När det gäller handhavandet av medlen och möjligheterna göra besparingar, skulle jag vilja erinra, att man för närvarande gör sådana affärer vid de militära institutionerna, som inköp för 80,000 kronor koppar till ammunitionsfabrikerna. Detta trots att man har koppar i sina förråd i så stor utsträckning, att man icke kan taga emot mer av dem, man köper av, utan måste låta kopparn ligga kvar hos de firmor, som levererat den, för att någon gång i framtiden hämta ut vad man köpt.

När man skall spara, tycker jag det varit förnuftigt, om försvarsministern använt dessa pengar till andra ändamål. 80,000 kronor är ju också en slant, som kan användas om icke till annat så för att lindra hungern och nöden bland en del arbetslösa människor. Det lär icke ske, då de lämnas ut på sätt, som här förekommit.

Herr talman, jag har icke för avsikt att säga något ytterligare i denna debatt. Herr Lundstedt sade, att nu skulle man icke behöva uppehålla sig vid kommunisterna längre, ty de grupper, som här finnas, ha ju börjat att inför kammaren förgöra varandra. Jag skall icke bidra till den glädje, som herr Lundstedt och hans meningsfränder här i kammaren väl hoppas skall komma att bli till finnandes i fortsättningen.

Herr Hagberg ställde till kammarens prövning välvilligt en del frågor. Han sade bland annat, att han överlämnade till kammaren att avgöra, vem som var den bäste och riktigaste kommunisten herr Hagberg eller vi andra. Ja, jag är nog ganska förvissad om att, får kammaren, med den sammansättning den har och i varje fall dess majoritet, avgöra den saken, så nog komma väl rösterna att falla på herr Hagberg, ty den glädjen, som herr Hagberg ställde i utsikt att bereda de borgerliga här i kammaren, förstår jag ju, att de i tacksamhet måste lämna någonting i stället. När emellertid de, som säga sig representera kommunismen, börja på att uppträda som pajasfigurer eller kanske som hovnarrar inför de borgerliga, så är det icke utan, att man börjar på att fundera på vad Carl Marx på sin tid skrev om socialdemokratien: den börjar på att vara så komprometterad, så man vet icke om man kan använda namnet längre. Och är det så att herr Hagberg fortsätter här i kammaren till glädje för de borgerliga såsom representant för kommunismen, såsom han började i går, då måste jag säga, att då komma icke kommunisterna att samla några arbetare. Icke ens bland arbetarna i Norrbotten kommer den att stå i sådan kurs i fortsättningen, att det blir så särskilt många som komma att följa herr Hagberg. De borgerligas rekommendation kommer han väl alltid att ha, som han vunnit i pressen i dag.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Herr **Osberg**: Herr talman! Det största intresset vid denna remissdebatt har helt naturligt koncentrerat sig kring krisen och de stora belopp, som regeringen nödgats ställa i utsikt, att den måste kräva av det svenska folket. Det är ju helt naturligt, att ett sådant spörsmål skall komma under debatt och att det blir olika meningar därom.

Men här har inte under dessa två dagar egentligen resonerats något om, hur dessa pengar på lämpligaste sätt böra användas. Det har klagats över de stora belopp, som äskats, och det är ju klart, att man måste ställa sig ganska betänksam inför sådana summor. Dock beror ju mycket på, hur dessa pengar i det långa loppet komma att användas. Användas de på förnuftigt sätt, är ingen fara å färde, men om de däremot skola användas på ett icke förnuftigt sätt, då är det naturligtvis riskabelt. Herr statsministern nämnde i går, att vi ha 160,000 arbetslösa. Det är ju givet, att skola alla dessa på något sätt bli tillgodosedda med arbete, så tarvar det mycket pengar.

Jag har närmast begärt ordet, herr talman, för att något resonera om, huruvida inte en stor del av dessa belopp borde gå till ett syfte, som kan tänkas minska antalet av de arbetslösa. Detta är i varje fall min uppfattning, att så kan ske. Ty det må jag säga, mina damer och herrar, att om vi fortsätta som hittills med vägbyggnader etc., äro vederbörande naturligtvis inte arbetslösa, så länge de ha arbete vid dessa företag. Men när detta arbete är slut, står man inför den situationen, att återigen måste skaffas arbete, och jag tror säkert, att icke någon — åtminstone inte bland dem, som äro valda till ledamöter av denna kammare — har den uppfattningen, att vårt arbetslösa industrifolk nu åter kan sysselsättas inom industrien igen. I och med den rationalisering, som försiggått — rustningar till världskriget voro ju första upphovet till denna rationalisering — ansträngdes ju alla tillgängliga förmågor att arbeta under högttryck för att möjliggöra frambringande av varor i största möjliga utsträckning och på samma gång i syfte att frigöra mänsklig arbetskraft. Detta har lyckats såtillvida, att jag knappt tror, att det är möjligt för världen att åter få sina industriarbetare i längden sysselsätta inom det område de en gång ägnat sig åt. Under sådana förhållanden är det riksdagens och inte minst regeringens uppgift att se till, att man har framtiden i sikte. Det kan hända, att herrarna och damerna inte gilla det recept jag ämnar föreslå för att kunna sysselsätta många av dessa, som nu trängas i de arbetslösas led. Det finns nog intet annat medel än att man måste försöka ge folk tillfälle — d. v. s. sådana som ha förutsättningar härför — att i lämplig omfattning komma tillbaka till jorden. Man kan naturligtvis inte forcera i vilket tempo som helst. Man måste dock inrikta sig på att i större utsträckning anskaffa jordbruksegnahem. Man må resonera hur man vill, men grundbetingelserna för en människa äro dessa: tillgång på bostad, föda och kläder. Ha de fått dessa tre grundbetingelser, äro de ju hjälpta.

Några talare i dag sade, att hur man än resonerar, måste man nog komma ner till en lägre levnadsstandard. Jag har också den uppfattningen. Men detta behöver inte innebära, att det skall bli så mycket sämre. Man behöver härmed blott avstå några, kanske behagliga, nyanser man vant sig vid inom denna levnadsstandard, och som man kan undvara — och folket kan må lika gott ändå.

Om jordbruksministern varit inne skulle jag velat vädja till honom att göra vad på honom ankommer för att i möjligaste mån vinnlägga sig om en utvidgning av egnahemsrörelsen. I och med detsamma man gör detta, öppnar man ju arbetstillfällen, och arbete är ju vad som behövs. Visserligen får jord anskaffas, men jord kan nu förvärfvas för en billig penning, i all synnerhet blir detta förhållandet, om man köper sådan jord, som ej är odlad. Jag vill inte på något sätt förorda, att man skall gå ut i ödemarken och skaffa jord åt

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

dessas egna hemstagare, ty det finns tillräckligt många sådana områden inom vårt land, som äro fullt lämpliga till detta ändamål.

Den sociala jordutredningen har kommit med ett litet betänkande, som tilltalar mig. Det går nämligen ut på att försöka skaffa sådana personer, som ha lust och fallenhet för jordbruk, men äro medellösa, lån till mindre jordområde och bostad. Detta skulle kanhända också i någon mån borteliminera — enligt min uppfattning — det tråkiga statsystemet. Ovanstående utväg skulle nämligen kunna bereda statare ändrade betingelser. De kunna fortfarande gärna arbeta på den plats, där de äro anställda, men de skulle kunna bjudas en möjlighet att leva ett friare liv och föra en mera angenäm tillvaro än som nu är fallet. Man behöver inte köra ihop dessa statare framme vid gården i tråkiga statarebyggnader. Deras lilla egna hem skulle ju kunna läggas mera i periferien av de större egendomar, där de ha sin utkomst, precis som industri- och bostäder. De senare måste ju oftast läggas utanför det område, där den anställda har sitt arbete. Det är ju helt naturligt, att vi måste räkna med en rätt stor arbetslöshet också i framtiden, och det är därför, som det är allra viktigast att man ser till, att man uträttar sådant, som kan vara till varaktig bättnad.

Jag tillät mig i fjol väcka en motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning av spörsmålet, huruvida det inte vore det lyckligaste att beträffande arbetsmöjligheterna gå in för saken på lång sikt. Jag vidrörde i början av mitt anförande detta systemlösa vägbygge, som pågår ute i bygderna. Jag kan säga mina kamrater här, att det gått så långt, att i de mest vanlottade distrikten, i de, som äro mest utsatta för arbetslösheten, där ödeläggas nu den ena kommunen efter den andra ekonomiskt. De skola erlægga sin tribut till kontantunderstöd och till vägbygge, och de kunna väl i all rimlighets namn inte hålla på hur länge som helst, när de förlorat mer än halva skatteunderlaget. I många av distrikten forceras vägbyggnadsarbetena till det orimliga. Jag hoppas verkligen, att de, som makten hava, försöka förskona dessa kommuner och vägdistrikt från att gå till förintelse. Ty det hjälper inte de arbetslösa, att man för fram ett sådant system.

Jag skall tillåta mig att ta ett exempel ur högen bara, för att belysa, hur det kan gestalta sig. Och många gånger äro distrikten faktiskt fullkomligt tvungna att gå in för något liknande.

Jag vet ett distrikt, som anlade en bygdeväg för cirka 12—13 år sedan. Kostnaden gick då till 300,000 kronor vill jag minnas. Nu kom det fram ett förslag om, att denna väg — som var fullt farbar — skulle breddas och de värsta kurvorna uträtas. Undersökningen visade, att kostnaden blev cirka 1 miljon kronor. Nog hade det varit vida förnuftigare, att skaffa ett par hundra egna hem för denna miljon, än att besluta omläggning av en så gott som nybyggd väg. Arbetslösheten är så stor och denna skrämsel för kontantunderstöd, att man närapå går med på vad som helst. — Emellertid, vägen är beslutad och skall byggas om. Den var inte dålig, något smal kanske, men användbar i långa tider framåt. Hade inte arbetslösheten kommit, hade inte denna väg blivit ombyggd på en 30, 40 år. Sådana äro i varje fall förhållandena i de bohuslänska trakterna, där arbetslösheten är värst. Jag hoppas, regeringen förskonar dessa kommuner från detta system genom att skaffa nyttigare arbeten på lång sikt. Vägbyggen böra möjligen företagas på andra orter, där det kan vara behöfligt. Här finns ju i vårt stora land många ställen, där man inte har vägsystemet tillfredsställande ordnat, och då vore det väl bättre att lägga ned arbete på dessa orter.

Jag skall nu inte bli alltför långrandig, jag har inte begärt ordet för att klandra regeringen, men det förefaller dock en smula politiskt, att inte den sittande

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

regeringen på något sätt försökt att taga någon liten smula från en kategori här i landet, som nu har det långt bättre än de flesta. Jag menar dem, som äro statsanställda och halvstatsanställda. Det har inte kommit fram någon antydning om, att regeringen ämnar snudda något vid de s. k. dyrtidstilläggen. Jag medger gärna, att det kanhända inte vore klokt att slopa det hela; i synnerhet gäller detta för dem, som äro anställda i Stockholm, där man genom konstlade åtgärder och trustbildningar lyckats hålla upp en slags högkurva, när det gäller prisläget, både på det ena och det andra området. Men när man kommer ut i bygderna, där allt är förlamat och priserna sjunkit långt under förkrigspriserna, frågar folk sig, om det kan vara möjligt, att man inte i någon mån försöker låta denna kategori bidraga med någon smula till lindrande av den nöd, man kommit i.

Det är inte min mening att säga, att jag önskar någon våldsam nedskärning, och det är ju inte heller här fråga om att rucka på själva lönerna, men man kan utan samvetskval så att säga rucka något på dessa dyrtidstillägg. Jag hoppas också, att här skall göras framställningar i denna riktning. Men det hade varit vida angenämare, om regeringen själv tagit upp hela detta spörsmål. Det är ju naturligt, att man i en sådan tid som denna måste klämma rätt våldsamt på vissa områden. Men det hade inte alls varit ur vägen, att regeringen beaktat detta spörsmål.

Jag vill vidare peka på en annan faktor. Jag har tillförne här resonerat om, att det överföres den ena miljonen kronor efter den andra — och detta har skett uti alldeles ovanligt hastigt tempo under de senaste åren — till stiftelser och fonder. Summan lär nu uppgå till inemot 800 miljoner kronor här i landet. Det mesta av detta belopp är skattefritt, om man får använda det uttrycket. Det är inte många år sedan staten fick en icke ringa inkomst av Nobelstiftelsen. Fonden är nu uppe i, vill jag minnas, 44 miljoner. Men då var det så mycket gentilt folk här i denna riksdag, som tyckte, att man inte — eftersom denna fond hade internationell prägel — kunde gå in för att forfara med att beskatta densamma. Då var det goda tider, man hade inte så ont om slantar. Men nu, när tiderna försämrats och blivit brydsamma, tycker jag inte det skulle vara ur vägen, att man beslutade om beskattning igen.

Jag ämnar till årets riksdag göra en framställning i syfte att få till stånd en utredning med uppgift att undersöka, i vilken utsträckning man kan beskatta detta kapital. Och det är inte nog med dessa belopp jag talat om här, beträffande donationer och stiftelser, utan hit hör även annan fondering, som sker i stor utsträckning. Alla dessa försäkringsbolag exempelvis suga ut pengar från folk i oerhörd grad. Ju värre och knappare det blir för folket ute i bygderna, ju mera angeläget blir det att gardera sig mot förluster. Men detta system plockar ifrån bygderna det ena beloppet efter det andra, som ledes in till centra. Dessa spörsmål hoppas jag verkligen skola inom den närmaste tiden komma under omprövning, och jag hoppas att det också skall bli något resultat av det hela.

Herr Österström talade här om någonting, som han kallade resultatpolitik, och däri vill jag till alla delar instämma. Nu måste man börja med en resultatpolitik, och här kan jag inte föreställa mig att vi äro betjänta av att de borgerliga klandra socialdemokraterna och tvärtom att socialdemokraterna klandra de borgerliga, utan nu måste man hjälpas åt, om man skall få detta landet i ett sådant läge, att vi inte skola gå alldeles för svåra tider till mötes. Man måste på alla möjliga sätt försöka hålla uppe produktionen. Kan man inte uppehålla den, befinner sig ju snart hela folket, så att säga, i ett nödläge. Det är produktionen, som skall uppehålla det hela, och det är därför jag hoppas, att den nu sittande regeringen lägger sig vinn om att på alla möjliga

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

sätt gynna produktionen av sådana företag, som kunna anses behjärtansvärda. Vi måste samtidigt, naturligtvis, ägna oss åt sådan verksamhet, att vi i någon mån därigenom kunna hoppas på att borteliminera en stor del av den nuvarande arbetslösheten. Det finns väl knappt något land, som har större förutsättningar därför än vi, som ha dessa stora vidder och stora naturtillgångar. Då är det bara en resultatpolitik, som sagt var, och en taktisk politik, som kan säkerställa och återbörda förhållandena till ett något så när normalt läge.

Med dessa ord, herr talman, skall jag sluta. Jag hoppas att de synpunkter, jag här framfört, må bli beaktade.

Herr Lindman: Herr talman! Då jag nu begär ordet för andra gången i denna remissdebatt, är det för att dels få lämna några repliker till särskilda talare på regeringsbanken och dels för att, efter att ha lyssnat till de anföranden, som hållits av herr statsministern och herr finansministern, få ytterligare något skärskåda det förslag, som av regeringen här blivit framlagt.

Jag börjar med ett par repliker, vilka först gälla hans excellens herr statsministern själv, som i sitt anförande i går omedelbart efter mitt började med att tala om, att han ju egentligen skulle ha väntat med sitt anförande, så att även herr Kilbom, som var andre talare, skulle fått komma till orda, på det att herr statsministern därefter skulle ha kunnat bemöta de båda företrädarna för ytterligheterna: den yttersta högern och den yttersta vänstern. — Jag trodde uppriktigt sagt, att herr statsministern tog till orda, därför att herr Kilbom skulle få tala under lunchpausen, men det är ju möjligt att jag misstog mig i det fallet, och att det var vida allvarligare skäl, som lågo till grund för detta. Men då förstår jag också, att herr statsministern menar, eftersom han nämner de två ytterlighetsriktningarna, mellan vilka det gäller att söka finna en gyllene medelväg, att han sålunda betraktar sig såsom den nye vågmästaren, som skall sitta som tungan på vågen emellan högern och kommunisterna.

Emellertid förstår jag icke riktigt logiken i det resonemanget. Herr statsministern säger, att socialdemokraterna — eller i vart fall de som företrädade den uppfattning, åt vilken det givits uttryck i propositionen — hade fått majoritet vid sista valet i landet. De hade övervikt.

(Herr *statsministern*: Jag sade, att de borgerliga inte hade fått majoritet.)

Nåja, följaktligen finns majoriteten på något annat håll, och den består av socialdemokrater och kommunister. Det är obestriddligt. Men herr statsministern sade även något annat, nämligen att uppgiften var att skapa ett gott samarbete.

Men ännu viktigare var att tillgodose väljarna, och därmed menade han de väljare, som voro i majoritet. Majoriteten, den majoritet, som står emot de borgerliga, innefattar även kommunisterna. Följaktligen måste herr statsministern för att kunna tala om majoritet bland väljarna, taga även kommunisterna, både de f. d. rysskommunisterna och de nuvarande verkliga rysskommunisterna, som hönan tager kycklingarna under sina vingar. Det är slutresultatet. Skillnaden mellan den borgerliga majoriteten vid valet och den rent socialdemokratiska var, om jag minns rätt, sådan, att de borgerliga hade en övervikt på inemot 200,000 väljare över socialdemokraterna. Om emellertid det på något sätt är meningen, att stöd skall fås av kommunisterna, hörde ju hans excellens själv av den nye representanten på Luleåbanken i går, att han sade, att regeringen framlagt ett rent borgerligt förslag. Sålunda skulle efter hans mening det, som ni kommit med, vara borgerligt. Hans excellens herr statsministern var även inne på detta, då han sade, att

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

det var något, som han tyckte, att de borgerliga mycket väl kunde godkänna och vara med om.

Emellertid framgår ju av den debatt, som varit, att det dock finns bland de borgerliga, även bland dem, som inte tillhöra högern utan bondeförbundet och de frisinna, en ganska bestämd uppfattning om det kungliga förslaget med hela denna stora lånebudget och understödet för arbetslösheten. Det är ju, som jag nämnde i går, en helt ny linje, som regeringen här är inne på. Jag skall inte upptaga tiden med att utförligare tala om förslaget att sysselsätta värnpliktiga för att minska arbetslösheten — herr Holmgren har talat om det i dag. Nu är det emellertid fråga om denna helt nya ekonomiska politik.

När herr finansministern talade i går, ett anförande, som jag åhörde med mycket stort intresse, föreföll det mig, som om för honom det viktigaste i hela regeringsförslaget var att man genom denna nya politik skulle hjälpa näringslivet att sätta i gång igen. Det framhävdes mycket mindre starkt, att det hela var tillkommet för att hjälpa de arbetslösa. Sålunda, vi skola se till, att vi på något sätt lämna hjälp åt näringslivet, det var det viktigaste för honom. Jag hade uppriktigt sagt annars trott, att för regeringen det huvudsakliga syftet var att hjälpa de arbetslösa, och för att kunna motverka arbetslösheten hade man uppfunnit denna s. k. nya politik. Det är emellertid anlitandet i denna väldiga utsträckning av lånevägen, som mest oroar och förskräcker.

Jag har med allra största intresse läst den bilaga av professor Myrdal, som finns fogad till den kungl. propositionen. Den är naturligtvis för en lekman ganska svårläst. Man får göra det både en och två gånger, och jag måste säga, att även om den måste betraktas såsom ett mycket skickligt arbete från nationalekonomisk synpunkt, innehåller den dock en sådan mängd av förbehåll, antaganden och förutsättningar, att man knappast kan draga ut en riktig slutsats ur den såsom ett stöd för det uppslag, som givits från regeringen. Finansministern talade härom i går afton — jag nämnde det nyss — och han talade med en trosvisshet, som var helt enkelt storartad. Jag fick den uppfattningen, att här är en finansminister, som helt och fullt går in för allt detta, som han föreslagit, och tror på det, så att det inte får finnas några invändningar emot det. Om det hade varit såsom en uppgift vid ett nationalekonomiskt seminarium, hade det säkerligen kunnat falla i bättre jord än vad det kanske gjorde här i andra kammaren.

Då herr statsrådet och chefen för finansdepartementet säger, att han inte kan uttala sig om utvecklingen efter det budgetår, som vi nu behandla, utan antyder, att det kan hända att de dåliga tiderna komma att fortsätta längre, så att den amorteringstid, som man har tänkt sig för de stora lånen, skulle kunna utsträckas över de fyra tänkta åren, ja, ända upp till 8—10 år, är det just detta, som vi anse vara det riskabla i hela detta tillvägagångssätt. Vi veta ju inte någon av oss, *om* eller *när* de goda tiderna komma tillbaka, och det är inte bara det, att amorteringstiden kan förlängas, utan det blir dessutom fråga om upptagande av nya lån för samma ändamål, för vilka man nu skall upptaga lån. Ty de pengar, som man nu upplånar, äro ju avsedda för budgetåret 1933/1934. Det blir sålunda en ökad lånesumma, och om, som jag erinrade i går, detta bedrövliga tillstånd kommer att fortsätta under ytterligare ett eller annat år, det är då, som den stora risken och den stora faran uppkommer.

Herr statsrådet sade, att kritiken mot honom sätter in på att man inte skall låna pengar för att uppföra byggnader för statens räkning, och han hänvisade till kommunerna. Han sade, att här finns så många kommunalmän i denna

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

kammare, som äro med om att upplåna penningar för byggnader inom kommunerna, och att man då ofta upptager långa lån, 40 år brukar amorteringstiden uppgå till, och det ville han anföra såsom ett försvar för att man även skulle kunna använda lånemedel för statens byggnader. Jag vill fästa uppmärksamheten vid, att det förefinns en oerhört stor skillnad mellan dessa tvenne saker. Vad kommunernas upplåning för t. ex. ett skolhus eller ett ålderdomshem beträffar, så följer man där en väg, som har tradition för sig. Det innebär inte något avbrytande av en väg för att slå in på en helt ny, utan det är något, som tillämpats förut och som väl är hart när ofrånkomligt, ty en liten kommun saknar ekonomisk förmåga att uppföra ett dyrbart skolhus eller ålderdomshem eller dylikt med sina begränsade medel under ett enda år. Staten har däremot ett visst byggnadsprogram för uppförande av hospital, sjukhus, lärdomsanstalter o. s. v., som fortgår i en löpande följd och som vi återfinna i de kungl. propositionerna från det ena året till det andra. Det kan vara mer eller mindre omfattande, men det är i alla fall en följd i hela denna statens byggnadsverksamhet. Det är något helt annat än det system, som herr finansministern talade om att man tillämpar i Danmark, och jag skulle inte säga något om det, om det bara gällde att fortsätta med något, som man haft förut. Men vad gör man här? Jo, där man förut har bekostat statens byggnader med skattemedel, övergår man nu till att betala dem med lånemedel. Det är precis detsamma, herr talman, som om man säger till en person: Ni har varit van att förut göra edra uppköp och betala kontant, hädanefter skall ni köpa på kredit. Det är precis detsamma, som man här slår in på. Jag skulle till och med kunna jämföra det med den metod, som jag för övrigt inte klandrar i detta sammanhang, nämligen metoden att man upptar två riksbanksvinster på ett år. Det system med betalandet av statens byggnader med skattemedel, som har tillämpats uti vårt land, har varit ett utomordentligt tryggt och fast system, stående i fullständig överensstämmelse med hela den konservativa anda som i dylika ting präglar Sveriges riksdag, och ett frångående av detta skulle, menar jag, föra med sig mycket betydande olägenheter. Detta system har utgjort en av anledningarna till att Sverige åtnjutit anseende i utlandet för att ha det allra mest trygga och säkra budgetsystem.

Då finansministern säger, att man ju genom dessa byggnader ökar statens förmögenhet, så ligger det ju en viss sanning i detta; när man lägger ned pengar i byggnader, så är det naturligtvis en viss förmögenhetsplacering. Men herr finansministern borde samtidigt betänka, att när man gör detta, d. v. s. övergår till att betrakta dem såsom förmögenhetsobjekt, vilket man inte gjort förut, skall man också taga i betraktande, i vilken mån statens verkliga förmögenhetsobjekt ha sjunkit i värde, skogar, egendomar och järnvägar m. m., vilka man ju ansett svara mot statsskulden, och att denna värdeminskning inte kan på något sätt ersättas genom statliga byggnader. Ty dessa statliga byggnader ha egentligt värde, endast försåvitt de uppbäras av ett ekonomiskt tillstånd i landet, som är av den beskaffenhet, att det kan uppbära vår folkhushållning och statsekonomi. Det är detta, som skapar statens möjlighet till liv och verksamhet, och det är detta, som ger staten möjlighet att kunna uppföra sådana byggnader, som vi här tala om.

När man nu, herr talman, på en gång vill utföra en hel mängd sådana byggnader, som vi förut ha diskuterat i riksdagen och som man delvis har skjutit upp, därför att man inte ansett sig ha råd att utföra dem, så tar man med lätt hand på den ekonomiska sidan av saken och säger: ja, nu uppföra vi dem, ty nu skola vi införa ett nytt system, där inte längre byggnaderna skola betalas med anslagsmedel utan med lånemedel och betraktas såsom tillgångar i statens hand. Om man gör detta för att stimulera produktionen, tror jag, att man

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

misstager sig ganska mycket, och jag frågar mig: Kan man överhuvud taget stimulera produktionen på det sättet och i den omfattning, som regeringen här föreställer sig, genom denna nya politik?

Hans excellens herr statsministern sade i går i sitt anförande, att bland de utgifter, som här skulle göras med lånemedel, skulle man ju också på vissa områden få andra att deltaga och sätta in pengar. Han talade om två eller tre områden, där man skulle lägga ut 30 miljoner kronor och där man då skulle begära, att andra, de, som komma i åtnjutande härav i form av bidrag eller lån, skulle själva bidra på ett sådant sätt, att summan i själva verket inte stannade vid 30 miljoner kronor utan växte till 200 miljoner kronor. Jag undrar, om man inte, när man säger så, drar för starka växlar, på näringslivets möjlighet i denna stund att kunna släppa till pengar. Om för dessa ändamål 30 miljoner kronor ställas till förfogande, hur skall man tro, att man kan ur näringslivet, även med de förmåner, som man bjuder, i detta nu pressa fram de återstående 170 miljonerna?

I första kammaren yttrade herr Möller enligt tidningsreferat, att man räknade med att kunna få 25,000 man in i produktionen. Jag är övertygad om, att man misstager sig. Jag är alldeles övertygad om, att man här räknar med en för hög siffra. Produktionen hjälpes icke på detta sätt. Vad produktionen behöver är att få komma ned till billigare produktionskostnader, att kunna komma ned till lägre arbetslöner, lägre löner överhuvud taget, att få en minskad belastning och minskade utgifter, med andra ord billigare produktionskostnader. Det är vad produktionen behöver. Det behövs en bättre anpassning till det nuvarande ekonomiska läget.

Här ha vi, herr talman, otvivelaktigt i detta land under de senare åren levat och byggt och vidtagit anordningar i en omfattning, som icke har svarat emot våra tillgångar. Vi märka det nu, när den svåra tiden sätter in. Vi ha levat i tron, att vi haft råd till att göra det. Nu märka vi, att vi inte ha det, med andra ord, att den rustning, som vi påtagit oss att bära, har blivit oss för tung, och det är den, som måste lättas. Så är det, när man talar om näringslivet, där jag i alla fall har en ganska stor erfarenhet.

Det är vidare den stora fara, som ligger i att vi övergiva den nuvarande arbetslöshetspolitiken. Jag upprepar det från i går, och jag gör det därför, att jag alldeles särskilt skulle vilja poängtera, att om man anordnar dessa arbeten till avtalsenliga löner, fastslår man samtidigt och fastlåser den enskilda produktionens löner och hindrar en återgång till normala förhållanden. Vidare skapar man på detta sätt en statens arbetarkår. Hur stor den blir, kan man ju tvista om. Statsrådet Möller anförde i första kammaren — enligt tidningsreferat — att han räknade med 75,000 arbetare. Jag tror, att han överdriver siffran högst betydligt. Nu är det ju möjligt, att han i dessa 75,000 inbegrep arbetarna vid något annat arbete — herr statsministern upplyser, att siffran avsåg antalet vid både de statliga och de kommunala arbetena; statsrådet Möller talade emellertid om 75,000 samt om 25,000 i den enskilda produktionen. Men vi skola icke tvista om siffran. Är den 75,000, så är det en oerhörd statsarbetarkår vi skapa. Men låt oss säga, att den är vida mindre, låt oss tänka oss — som jag tänker mig — att den skulle vara 40,000 eller på sin högsta höjd 50,000. Det antalet är i alla fall tillräckligt för att man bör allvarligt besinna vad det betyder för staten att taga på sig en sådan arbetarkår. Herr finansministern vet kanhända, att för inemot 5,000 år sedan — historien upprepar sig ju alltid som bekant — var det en av de gamla faraonerna, som började uppföra den första pyramiden, den stora s. k. Cheopspyramiden, ett byggnadsverk av oerhörda mått. För detta arbete användes ett ofantligt stort antal människor. Men sedan fingo de följande faronerna fortsätta att bygga

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

nyramider, de också, ty de kunde aldrig bli av med dessa arbetare, som användes för att bygga pyramider, tempel, obelisker och allt möjligt annat. Det blev alltså en statsarbetarkår. Och nu — bortåt 5,000 år senare — håller herr statsrådet på att bli en sådan där farao — och det vore lyckligt och väl, om det inskränkte sig till att herr statsrådet bleve en farao, blott han icke samtidigt bleve en fara för oss. När kommer denna statsarbetarkår åter in i det produktiva arbetet? Därom veta vi ingenting. Det kommer att bli oerhörda svårigheter i det hänseendet, ty märk väl, mina herrar, att denna statsarbetarkår kommer icke att nöja sig med vilka villkor som helst. Den blir en av de starkaste fackföreningar vi ha, som sannerligen icke kommer att släppa kravet på nya arbeten.

Men jag skulle vilja peka på ytterligare en fara härvidlag. Jag nämnde nyss, att vi årligen för statens räkning uppföra byggnader, som vi förut finansierat med skattemedel. För sådant ha vi naturligtvis använt ett antal arbetare — det må nu för övrigt vara för uppförande av byggnader, för anläggning av järnvägar eller för utbyggande av vattenfall. Till allt detta, som fortgått i en kontinuerlig följd år efter år, ha vi alltså använt åtskilligt med folk. Nu sätter man igång med att i ett slag uppföra byggnader för åtskilliga år framåt, d. v. s. man anteciperar utvecklingen, och uti denna nya politik, som regeringen kommer med, tänker man sig, att när de goda tiderna sedan en gång inträda — och det göra de naturligtvis —, skall man upphöra med att bygga. Vart skola arbetarna då taga vägen? Skall då den enskilda produktionen upptaga dem? När man börjar nedlägga arbetena eller låter bli att fortsätta med dem, då har man först alla dessa, som enligt herrarnas på regeringsbänken förslag använts i statsarbetena, och därtill alla dem, som reguljärt brukat användas till sådant.

I fråga om länepolitiken talades det i går om huru man förfarit eller tänkt sig förfara i England. Jag fäste mig vid att herr finansministern i går afton i polemik mot en tidigare talare framhöll, att då Lloyd George i spetsen för det liberala partiet kom med sitt stora förslag om avhjälpande av arbetslösheten förmedelst offentliga arbeten, begärde han — om jag fattade siffran rätt — 300 miljoner pund att utgå under en tid av två år. Ja, det var en väldig summa. Jag läste också om det på den tiden och kunde rakt icke följa med honom. Om man översätter siffran till svenska förhållanden, så betyder den ju 5,400 miljoner kronor! Men hur gick det med Lloyd George och hans parti? Jo, slutet på visan blev, att för en tid sedan bestod partiet av Lloyd George, hans son, hans dotter, hans måg och en person till, som jag tror också var en anförvant till honom. Och nu har den gamle Lloyd George som nått 70-årsåldern, ansett, att han bör draga sig tillbaka — man skulle kanske taga åt sig och göra detsamma — han har slutat med alltihop och försvunnit från arenan; kvar sitta bara söner, mågar och döttrar. Jag varnar herr finansministern — det är en vänlig varning. — Det finns ett gammalt ordspråk här i landet — det låter kanske litet naivt och litet enfaldigt, men det ligger en mycket stor portion av sanning i det — som säger, att ju mera man lånar, desto mera sätter man sig i skuld. Den svenska riksdagen har varit rädd för att sätta landet i skuld, och jag hoppas, att den svenska riksdagen vid prövning av de frågor, som här föreligga, skall vilja beakta detta gamla sanningsord.

Både herr statsministern och herr finansministern efterlyste i går, vad vi på den borgerliga sidan vilja sätta i stället för regeringens förslag. Jag trodde, att remissdebatten var till för att man skulle granska *regeringens* förslag. Jag har alltid levt i den föreställningen, och när jag suttit på den plats, där herr Hansson nu sitter, har jag ständigt och jämt blivit kritiserad

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

av dem som varit i opposition, men aldrig har jag märkt, att oppositionen vid ett sådant tillfälle ansett sig pliktig att tala om vad man ville sätta i stället för regeringens förslag. Motionstiden utgår på lördag kväll, och jag nämnde i början av mitt anförande, att det är möjligt, att herrarna få några förslag ifrån oss innan dess. Jag tycker, att jag har så mycket större anledning att icke nu behöva direkt tala om den saken, som herr statsministern i sitt anförande i går var ganska angelägen om att undvika att ingå på vissa kardinala punkter av problemet, vilka jag begärde att få fram, då det skulle vara mycket angeläget att få diskutera dem. Så t. ex. frågan om den lönepolitik som skall föras. När man frågade därom, fick man till svar, att den saken kommer att beröras i sinom tid. Men som sagt: huvudsaken för mig — jag framhöll det i mitt anförande i går och det låg i hela mitt anförande för övrigt — det är hela denna lönepolitik, som man vill slå in på för att avhjälpa arbetslösheten. Det är vidare de avtalsenliga lönerna, vilka låsa fast produktionskostnaderna, som avskräcka. Detta är dock en kärnpunkt, ers excellens, som man i går icke ville gå in på, denna fråga om villkoren för dem, som skulle användas i arbetena. Det är klart, att min uppfattning är den, att arbetslönerna för ifrågavarande arbetare måste ligga under de löner som vi ha i den öppna marknaden. Det måste också mera än förut tagas hänsyn till de olika understödsformerna, så att icke fattigvård och arbetslöshetsunderstöd blandas ihop på ett sätt, som nu skett genom kommunernas ingripande och som på sina håll förryckt verkningarna av det hela. Vad vi vilja ha är mera produktiva arbeten och mindre vad jag kallar för improduktiva sådana. Vi vilja vidare skapa möjligheter att pröva arbetsvilligheten — jag vet ju, att det sades i går, att man skulle försöka i ett blivande förslag komma med sådant som skulle möjliggöra detta. Det är en mängd dylika saker, som jag menar måste tagas i betraktande. Och vad inkomsterna beträffar, om man skall frånga lånevägen eller åtminstone mycket väsentligt inskränka den, så lär det inte vara alldeles omöjligt att visa på sådana inkomster, som herr finansministern efterlyste i går.

Endast några ord till, herr talman — jag ser att tiden lider och jag ber om ursäkt att jag upptager kammarens tid, men det är icke mycket jag har kvar att säga. När jag läste tidningarna i morse, studerade jag också herr finansministerns anförande i första kammaren. Jag fäste mig särskilt vid ett yttrande av honom: han sade, att påståendet om att våra produktiva tillgångar förstöras, då de sätts i rörelse, och bevaras, om arbetarna hållas sysslolösa, för honom vore en dårskap. Ja, sannerligen är det inte det! Men det är ju bara frågan om *huru* man skall sätta dem i gång. Jag menar, att man skall sätta dem i gång på ett naturligt sätt, d. v. s. så att de som producera också kunna sälja på en naturlig väg, icke på en konstlad väg. Herr finansministern tillade samtidigt, att regeringen icke med säkerhet väntar någon uppgång i det ekonomiska livet, men att, om uppgången uteblir, är det bättre att utnyttja tillgångarna för hela landets välfärd. Något liknande yttrades också här i andra kammaren — jag antecknade det — och jag lade då märke till yttrandet, att »om vi sälja mindre till utlandet, så kunna vi hålla vår standard uppe genom att själva begagna dessa varor» — jag tror det är rätt uppfattat, jag skrev ned yttrandet med detsamma. Ligger det icke väl mycket av sangvinism i detta? Jag vänder mig till alla dem här i kammaren, som jag kallar för praktiskt folk, som syssla med praktiska angelägenheter — det är icke meningen att säga någon oartighet mot regeringen — jag vänder mig till dem som arbeta i produktionen, som äro jordbrukare eller industriidkare eller som överhuvud taget syssla med praktiska ting. Är det icke mycket sangviniskt att tro, att på det sätt man här tänkt sig med dessa 160 miljoner

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

kronor i lånemedel för byggnader och olika slag av arbete vi skola kunna uppsuga den produktion, som annars skulle gå till utlandet i större utsträckning? Jag tror, att om man ser saken så, är det att högst betydligt förstora och överdriva det hela. Tänk t. ex. på jordbruket: skulle jordbruket kunna få någon verklig lättnad i den nedgång som varit i exporten av smör och fläsk o. s. v. till följd av denna nya anordning? Och hur blir det för hela den stora exportindustrien? Jag skulle bara vilja nämna en del därav, den som omfattar vår export av skogens produkter, trävaror, pappersmassa och papper: vad blir det för hjälp åt denna? Vad har den för nytta av de ifrågasatta arbetena? Rakt ingen nytta — det blir betydelselöst. Jag menar, att man hjälper icke så, som man hoppas och som jag är övertygad att herr finansministern uppriktigt tror, att man skall kunna hjälpa.

Det lånebehov, som man talat så mycket om under gårdagens lopp, är, som jag påpekade i mitt första anförande och som ju sedermera framhölls, icke ett lånebehov av 160 miljoner kronor, det är ett lånebehov av 320 miljoner kronor. Jag skall icke gå in vidare på frågan — doktor Anderson gjorde det i sitt anförande igår — i vad mån det kommer att inverka på ränteläget och dylikt. Naturligtvis komma ifrågavarande arbeten att ha någon effekt, det bestrider jag icke alls, men de komma icke att få på långt när den effekt som regeringen tror. Herr finansministern yttrade, att 160 miljoner kronor icke är någon så stor summa. Nåja, då hjälper den heller icke så mycket, ty då är den icke stor i någon bemärkelse. Herr finansministern säger, att det finns penningar inestående i bankerna, att det är liten rediskontering i riksbanken o. s. v. Men om man använder dessa medel i stor utsträckning för de ändamål man här ifrågasatt, fruktar jag, att omständigheterna kunna bli sådana, att när en normal produktion verkligen kan komma i gång, svårigheter uppstå med avseende på kreditbehov för de olika näringsgrenarna.

Emellertid, herr talman, jag skall sluta. Det gäller nu att taga den ytterligt svåra situationen i överbägande. Högern skall naturligtvis icke ställa sig avvisande mot åtgärder för att hjälpa de arbetslösa, då en sådan hjälp ju uppenbarligen är i större utsträckning än förut av behovet påkallad, men vi förbehålla oss att därvid följa en uppfattning, som icke bryter så totalt som regeringens uppfattning gör med den gamla, av riksdagen ständigt hävdade sparsamhetsprincipen.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren, på hemställan av herr talmannen, att uppskjuta den vidare debatten rörande förevarande proposition till kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 2.

Herr statsrådet *Ekman* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition, nr 41, angående avstående av vissa hamnområden inom Klädesholmens municipalsamhälle.

Denna proposition bordlades.

§ 3.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Westman m. fl.*, nr 59, angående sådan ändring i grundlag, att förtroendeämbetsmän icke må vara valbara till riksdagen;

herr *Magnusson* i Kalmar *m. fl.*:

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för navigationsskolor; och

nr 61, om anslag till uppförande av ett hem för kroniskt sjuka i Kalmar;

herr andra vice talmannen *Magnusson m. fl.*, nr 62, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag i fråga om anslag för uppförande av en vaktmästarbostad vid folkskoleseminariet i Kalmar;

herrar *Aqvist* och *Ljunggren*, nr 63, med vissa förslag angående undervisningen vid det tekniska läroverket i Örebro;

herr *Olsson* i Gävle *m. fl.*, nr 64, om ändrad lydelse av § 1 i förordningen angående statsverkets fond av rusdrycksmedel;

herr *Törnkvist* i Karlskrona, nr 65, om uppförande med oförändrat belopp av anslaget till sjömanshusen;

herr *Lindman m. fl.*:

nr 66, om förlängd giltighet för gällande bestämmelser angående utförsel bevis för råg och vete;

nr 67, om förlängning av ett mellan svenska staten och Svenska spannmålsföreningen träffat avtal;

nr 68, med förslag till vissa tullsatser, avseende skydd för mjölkhandelen;

nr 69, om förlängd giltighet för förordningen angående rätt för Konungen att åsätta särskild tullavgift; och

nr 70, om förlängd giltighet för lagen om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet;

herr *Olsson* i Golvvasta *m. fl.*, nr 71, om beredande förmedelst importavgifter å fodermedel och oljeväxter av medel till prisförbättrande åtgärder å mjölkproduktionens område;

herr *Wallén m. fl.*, nr 72, om importtull å lingon;

herr *Holmström*, nr 73, om höjning av tullsatserna för lingarn;

herr *Olovson* i Västerås, nr 74, om understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt förre soldaten Johan Rönning;

herr *Bäcklund*:

nr 75, om understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt förre korpralen Anders Ivar Glad;

nr 76, om understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt förre soldaten August Fahlström; och

nr 77, om pension åt sågverksarbetaren Frans Andersson;

herr *Lithander*, nr 78, om viss gottgörelse till fyra f. d. tjänstemän i andra kammarens kansli;

herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*:

nr 79, angående vissa ändringar i lagen om arbetstidens begränsning;

nr 80, om vissa ändringar i lagen om arbetarskydd; och

nr 81, om upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol;

herr *Aqvist*, nr 82, angående lagstiftning om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning;

herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.*, nr 83, angående rese- och traktamentsersättningar åt lantmäteripersonal, som sysselsättes med lantmäteriförrättningar;

herrar *Johanson* i Huskvarna och *Gustafson* i Kasenberg:

nr 84, om nedsättning av räntan å egnahemslån för jordbrukslägenheter; och
nr 85, om anstånd med kapitalinbetalningar för år 1933 å egnahemslån;

herr *Strindlund m. fl.*, nr 86, angående åtgärder främst i prisförbättrande syfte för stödjande och ordnande av slaktdjurs- samt kött- och fläskmarknaden;

herr *Larsson* i Hede *m. fl.*:

nr 87, om höjning av det av Kungl. Maj:t äskade anslaget till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln; och

nr 88, om höjning av det av Kungl. Maj:t äskade anslaget till främjande av mindre jordbruk;

herr *Persson* i Falla *m. fl.*, nr 89, om betalningsanstånd i fråga om beviljat låneunderstöd för ett torrlägningsföretag;

herr *Olsson* i Golvvasta *m. fl.*, nr 90, angående förbud mot viss färgning av margarin;

herr *Hagman m. fl.*, nr 91, om viss ändring i gällande villkor för lån från täckdikningslånefonden;

herr *Magnusson* i Skövde, nr 92, angående nedsättning i gällande veterinär-taxa; samt

herr *Karlsson* i Munkedal, nr 93, angående beredande av möjlighet för kommuner att bli befriade från kommunala lönetillägg åt vissa lärare.

Ovannämnda motioner bordlades.

§ 4.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelse, nr 12, till Konungen angående utseende av ledamöter och suppleanter i utrikesnämnden.

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 5 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Torsdagen den 19 januari.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes kammarens förhandlingar därvid till en början av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Herr förste vice talmannen anmälde, att debatten rörande Kungl. Maj:ts synpunkter, nr 1, angående statsverkets tillstånd och behov nu komme att fortsättas.

*Vid remiss
av statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

Enligt förut skedd anteckning lämnades ordet till

Herr Olsson i Golvvasta: Herr talman, mina damer och herrar! Efter två dagars remissdebatt är det ju klart, att man inte gärna kan anlägga några synpunkter, som inte tidigare ha varit framförda, men jag skall ändå tilllåta mig att göra några reflexioner i anledning av statsverkspropositionen samt tillfoga några randanmärkningar i anledning av vad som har sagts i debatten.

Den statsverksproposition, som nu skall remitteras till vederbörande utskott, den är, det måste man ju säga, i huvudsak byggd på det program, som herr Wigforss vid åtskilliga tillfällen här i fjol skisserade för det socialdemokratiska partiets del och som han tänkte sig skulle kunna bäst bära ut ur den nuvarande krisen. Det är också riktigt, som herr statsministern påpekade, då han i början av sitt tal nedsummerade valresultatet, nämligen att majoriteten av väljarna har givit socialdemokraterna och kommunisterna sina röster. Man skulle kanske härav kunna dra slutsatsen, att i och med detsamma har också svenska folket uttalat sig för den politik, som skall föras, d. v. s. om vi skola ha en socialistisk politik eller om vi i fortsättningen skola bygga på den gamla borgerliga. I likhet med en tidigare talare tror jag emellertid inte, att man får lägga den synpunkten på valresultatet, utan det är nog snarare så, att folk ansett det socialdemokratiska programmet erbjuda ett betydligt bekvämare sätt att söka komma ut ur denna svåra kris än att nödgas gå den gamla vägen med nedpressade löner och låta krisen så att säga gå över genom självläkeedom. Det vore givetvis betydligt mycket trevligare, om man kunde komma ur krisen med bibehållande av nuvarande löneinkomster utan att behöva sänka sin levnadsstandard, och det är väl i huvudsak vad socialdemokraterna i förra årets valstrid lovade valmännen.

Man har nu tänkt sig att genom upplåning av betydande belopp sätta i gång med statsarbeten, vilka, liksom en sorts injektion, samtidigt också skulle kunna sätta den privata företagsamheten i gång. Ja, om så vore fallet, om detta i ett slag skulle bli följden av att nu först och främst skrapa alla våra fonder i det närmaste tomma och desslikes upplåna denna stora summa, så vore det onekligen ändå ett jämförelsevis billigt sätt att komma ur och ifrån

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

denna förödande kris för hela vårt folk. Men jag är pessimistisk nog att tro, att vi trots denna statshjälp icke kunna vänta ett sådant resultat om ett år, utan man får säkerligen enligt mitt förmenande dragas med dessa svåra tider flera år framåt.

Det är ju klart, att den hjälpverksamhet för de arbetslösa, som nu är planerad från regeringens sida, skulle bliva av betydelse, då den innebär, att tusentals människor finge sysselsättning, men frågan är, om man kan räkna med, att när de 160 miljonerna äro förbrukade, dessa statsarbetare verkligen skulle övergå till annan förvärvsverksamhet. Skall man nu, som meningen är, betala avtalsenliga löner i dessa statsarbeten, är det ju klart, att det kommer att bli oerhört svårt att förmå dessa statsarbetare att återgå till den privata företagsamheten med betydligt sänkta löner.

Det program, som här är uppskisserat och vars linjer även uppdragos av nuvarande finansministern vid åtskilliga tillfällen i fjol, betyder, att man ämnar försöka en helt ny väg, och då finns ingen annan möjlighet än att försöka pröva sig fram. Enligt den gamla ekonomiska uppfattningen borde en kris, som jag nyss uttryckte mig, botas genom självläkeedom. Jag är av den uppfattningen, att man inte bör eller kan hålla på denna gamla uppfattning eller på de gamla teorierna om enbart självläkeedom, utan att staten har en ovillkorlig plikt att försöka hejda nedgången, så att priserna icke få rutscha ända ned i botten. Vi ha ju varit med om att arbeta fram en spannmålsreglering för jordbruket, och vi ha också varit med om andra stödåtgärder för näringslivet. Vi ha därmed visat, att vår uppfattning är att man måste försöka hejda prisfallet. Kunde man vara säker på, att den väg, som här är föreslagen, lämnade det resultat, som man på socialdemokratiskt håll och inom regeringen i sin optimism tror, så skulle jag kunna tillstyrka den samma. Jag undrar emellertid, hur det kommer att gå för det enskilda näringslivet, om lönerna — som man har anledning förmoda — genom dessa statsarbeten fastläsas vid s. k. avtalsenlig nivå. Jag har varit i tillfälle att i en kommitté tillsammans med herr finansministern och herr handelsministern litet närmare titta på en jämförelse mellan svenska löner och löner, som utbetalas i utlandet. Jag tänker här närmast på Tjeckoslovakien, Polen, Tyskland m. fl. länder, vilka länder nu bjuda oss en skarp konkurrens, och jag skulle vilja fråga, huruvida det ändå inte är så, att dessa nedpressade löner, som man har ute i världen, komma att ge sig tillkänna på sådant sätt, att de färdiga produkter, som äro framställda av svenska arbetare här i landet, komma att få synnerligen svårt att konkurrera med produkter, framställda av främmande arbetskraft.

Jag tror för egen del, att det inte är så lätt att komma ut ur dessa svårigheter som regeringen nu har tänkt sig. Sedan de pengar, som man nu tänker använda till arbetslöshetens bekämpande äro slut, så stå vi säkerligen där med i stort sett samma antal arbetslösa. Vad skola vi då taga oss till? Skola vi gå in för att upplåna ytterligare hundratals miljoner kronor undan för undan och finansiera upplåningen med en viss beskattning, sådan som man här också har räknat på, nämligen en skärpt arvsskatt? Är det klokt att ett tiotal år — ty så lång tid får man nog räkna med — i förväg diskontera den högkonjunktur, som man siar om i statsverkspropositionen? På den punkten kan man vara synnerligen tveksam.

Om man försökt att läsa statsverkspropositionen noggrant och sedan lyssnat på de anföranden, som ha hållits från statsrådsbanken och från socialdemokraterna, vilka prisat denna statsverksproposition, så måste man ju få den uppfattningen, att man i huvudsak ser frågan ur statsnyttans synpunkt, men det skiner i varje fall igenom, att det dock är vissa intressen, som man

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

först och främst anser sig böra tillgodose. Man kan inte undgå att få den uppfattningen, att det i första hand är konsumentintresset, som man tar till utgångspunkt för sitt betraktelsesätt, och man glömmer, att det också finnes andra stora intressen. Produktionsverksamheten i den fria marknaden är ändå till syvende och sist den som har förmåga att ge den största delen av vårt svenska folk dess uppehälle.

Jag kan givetvis inte undgå att peka litet grand på den stora folkklass, som utgöres av Sveriges jordbrukare. Visserligen är det riktigt, att vi nu ha en förödande arbetslöshet, och att staten måste se till att denna arbetslöshet och nöden bland de arbetslösa lindras. Den saken är fullkomligt klar. Men man får inte glömma, att vi också ha en klass av medborgare ute i landet, som på tre år fått se sina inkomster förminskade till i det närmaste hälften. Det skriks visserligen inte så högt därifrån, åtminstone är det inte något organiserat skrik, som gör sig hört på samma sätt som från andra håll, men för den skull får man inte glömma, att det bland dessa människor också finnes en verklig nöd. Här har förklarats från statsministerns sida, att regeringen icke kommer att glömma bort några folk kategorier, utan att man även kommer att se till de svenska jordbrukarna, och att man har under utredning fråga om spannmålsreglering och andra saker. Ja, det är ju sådant som vi givetvis böra vara tacksamma för, och vi hoppas att regeringen, sedan den fått sina utredningar färdiga, också ser till, att jordbruksnäringen icke pressas hårdare än att även den näringens utöware kunna utärda krisen och överleva densamma.

Finansministern har erinrat om, vad bankoutskottet skrev under fjolårets riksdag i anledning av valutaproblemen och penningpolitiken. Det heter här om i propositionen: »I anslutning till dessa uttalanden underströk bankoutskottet i sitt utlåtande nr 40 vid fjolårets riksdag, att den fara, som för ögonblicket mest syntes hota det svenska näringslivet, vore ett fortsatt prisfall med åtföljande skärpning av krisen.» I fortsättningen står det att bankoutskottet »tillade därvid, att även prisen på egentliga hemmamarknadsvärar uppenbarligen kunde tillåtas att stiga, försåvitt detta icke mera kännbart påverkade levnadskostnaderna».

Ja, detta var givetvis en kompromiss mellan de olika stridande viljorna i bankoutskottet i fjol. I varje fall har jag och många med mig sökt att utläsa detta så, att man nu äntligen hade kommit till den uppfattningen att ytterligare prisfall inte vore att rekommendera för att komma ut ur krisen, utan att man nu kunde tillåta sig att medgiva någon jämkning uppåt av prisenivån.

Jag tycker, att den linjen, som i fjol rekommenderades av bankoutskottet, icke fullföljts, såvitt man kan läsa rätt, vad finansministern relaterat på sid. 6: »Redan i mitten av oktober», säger han, »hade emellertid riksbanken med hänsyn till det engelska pundets allt hastigare försiggående depreciering i förhållande till guldvalutorna valt att icke låta den svenska kronan deprecieras i samma takt.» Så relaterar finansministern, att pundkursen höll sig i omkring 18.90 i mitten av november och vid årets utgång i 18.32 samt att dollarkursen genom riksbankens åtgärder ånyo bringats ned till 5.53. Det är ju klart, att när riksbanken har ett sådant instrument som detta till sitt förfogande, beror det fortsatta prisfallet på att man inte velat tillåta priserna att stiga. Sådant går i första hand ut över dem, som producera jordbruksprodukter.

Jag tillåter mig att peka på hur utvecklingen skett de sista dagarna. I Danmark får man 20 kronor för 1 pund. Det är ju klart, att landet därigenom måste må gott såsom exportör av animaliska produkter och sådant på England. Därest man ville vara med om att litet jämkna på dessa förhållanden, skulle säkerligen vi också här i landet få större möjligheter att få bättre be-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)
talt för våra jordbruksprodukter. Jag kan inte finna annat, än att dessa vägar ovillkorligen också måste beträdas av statsmakterna i Sverige. Skola vi i fortsättningen gå den vägen att vi kompensera de nu stigande priserna på importerade varor genom att trycka ned den inhemska prisnivån, träffar detta i första hand jordbruksnäringen.

Depressionen trycker nu alla kategorier av jordbrukare. Även egnahemsjordbrukarna sitta mycket hårt, trots att det från vissa hushållningssällskap gjorts åtskilliga medgivanden och lättnader. Åtminstone är detta fallet i Uppsala län. Trots detta befinna sig egnahemsläntagarna i ett så förtvivlat läge, att de måst sluta sig tillsamman för att klaga sin nöd hos vederbörande. I vårt län har man nu utsett en deputation för att uppvakta vederbörande här i huvudstaden för att möjligen åstadkomma lättnader på detta område. Sammanslutningen har t. o. m. krävt att en god del av kapitalet måtte efterskänkas och givetvis har man också begärt att få låneräntan sänkt.

Ett annat område, som också är för jordbrukarna av mycket stor betydelse, är kött- och fläskproduktionen. Det har utretts att ungefär 20 % av jordbrukets samlade inkomster — och i vissa delar av landet mycket mer än 20 % — härleder sig från köttproduktionen. När man nu har belägg för att prisnivån på dessa produkter har sjunkit så att vi äro nere i en prisnivå av mellan 70 och 80 % jämfört med 1913 års prisnivå, så förstår man, att man från jordbrukarhåll väntar någonting ifrån regeringen, som ju har möjligheter att vidtaga åtgärder. Jag har mig bekant, att jordbruksutredningen haft hand om detta speciella ärende. Men såvitt jag har kunnat finna, har icke jordbruksutredningen i den frågan avlämnat något betänkande innan den blev upplöst. Det skulle vara synnerligen glädjande, om jordbruksministern kunde giva oss en antydning om att han har sin uppmärksamhet fäst på den punkten. Såvitt jag har kunnat finna, har det icke tidigare från något håll gjorts någon förfrågan eller uttryckts någon undran över, varför man dragit in jordbruksutredningen, som enligt min mening fyllt så betydande uppgifter och säkerligen också, såvitt jag förstår i fortsättningen, kunnat uträtta mycket till gagn för jordbruket. Man frågar sig ute bland jordbrukarna i landet, vad avsikten var med indragningen av jordbruksutredningen. Är det en första varning eller är det kanske till och med meningen — ja, det är många som fråga — att spoliera åtskilliga av de åtgärder, som kommit till på denna utrednings initiativ. Det vill jag emellertid icke tro, allra minst efter den förklaring, som vi i går fingo från statsministerns sida.

Ja, herr talman, när jag har den uppfattningen, att man icke inom det närmaste året, icke ens om riksdagen går med på de förslag, som regeringen nu har skisserat upp för arbetslöshetens upphjälpande, skall kunna utan andra åtgärder sätta hjulen i gång i den privata verksamheten, så vill jag till slut som min egen ståndpunkt uttrycka, att vi ej kunna vänta en omsvängning i krisläget förrän prisleförhållandena på ett eller annat sätt utjämnats, så att vi återkomma till det jämviktsläge, som var rådande under året närmast före 1914. För att komma dit kunna vi nog inte nöja oss med en sänkning av priserna på vissa områden, utan vi måste nog också se till att höjningar ske, särskilt i priserna på jordbruksprodukter, ty där äro avsevärda prisförbättringar erforderliga.

Vidare yttrade:

Herr Lövgren: Herr talman! Mina damer och herrar! Jag begärde ordet i går, när jag hörde herr Olsson i Kullenbergstorp citera Runeberg i samband med den tyska handelstraktaten. Han ville nämligen ingiva oss den föreställ-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ningen, att han var den ädle riddaren, som bekämpat denna traktat i långa tider, medan vi andra voro dåliga människor, som aldrig hade kunnat spotta upp oss till bekämpande av densamma. Men den historieskrivningen är icke alldeles riktig, och jag tänkte, att jag skulle lägga in en liten gensaga emot den i kammarens protokoll.

Herr Olsson i Kullenbergstorp hade 1930, när den lindmanska regeringen lade fram handelstraktaten med Tyskland, det vill säga tilläggstraktaten, ett tillfälle att låta yxan gå, men han vågade icke hålla i skaftet. I bevillningsutskottet yrkade den närmaste föregående talaren avslag på det lindmanska traktatförslaget, vilket föranledde mig och några andra socialdemokrater att begära bordläggning av ärendet och uttala våra sympatier för bondeförbundets linje. Vi sade då, att vi kunde eventuellt medverka därtill tillsammans med bondeförbundet, ty vi hade ingen speciell anledning att begåva landet med en dålig traktat, men vid de diskussioner, som följde under bordläggningstiden, blev resultatet till sist, att herr Olsson i Kullenbergstorp i valet mellan ett traktatlost tillstånd, och en traktat sådan som den, som då förelåg, valde traktaten, ehuru han tyckte, att det var mycket angeläget om socialdemokraterna och högern ville votera igenom den, så att bondeförbundet vore oförhindrat att i valrörelsen skälla ut oss för den sakens skull. Jag har begagnat tillfället att säga detta, därför att det var den verkliga ställningen vid den tyska handelstraktatens tillkomst. Utöver detta skall jag gentemot kommunisterna av båda sorterna be att få säga, att de ha i den här debatten varit som gamla tandlösa menagerilejon, som sannerligen icke skrämja slag på några med sin revolutionarism, och jag konstaterar, att vi socialdemokrater ha en väsentligt gynnsammare ställning nu, än vi hade medan det bara fanns en sorts kommunister här. Ty nu blir det ungefärligen så, som i historien om kattfarmen, att Sillénarna äta upp Kilbommarna och Kilbommarna äta upp Sillénarna, och vi socialdemokrater få alltid deras rivna skinn i utdelning.

Det märkliga är, att det icke bara är här i kammaren, som de äro tandlösa. Läser jag den resolution, som antogs här i lördags och söndags av arbetslöshetskonferensen, som herr Kilbom stod som spiritus rector för med biträde av herr Hagberg och syndikalisterna, måste jag säga, att den är lika tandlös den. Den vill verka för att A.K.-systemet avskaffas, den vill verka för arbetslöshetsförsäkring, för förbättring av folkpensioneringen, för en höjd progressivbeskattning, för en lagstadgad arbetarsemester, för att staten skall giva kommunerna anslag till yrkesskolor m. m., en hel lång rad av rent reformistiska krav. Herr Hagberg skiljer sig icke från Kilbom annat än däri — de äro fullkomligt ense i fråga om den här resolutionen — att han saknar den organisatoriska apparat, som skall omsätta den i praktiken. Ja, jag får säga, att om också herr Hagberg hade fått hela konferensen med sig och klistrat några Sillénfraser på den, hade det icke förändrat ställningen i ringaste grad. Det får jag säga, att om kommunisterna ej äro mera revolutionära på andra ställen än de varit under denna arbetslöshetskonferens, vid arbetslöshetsdemonstrationer och under remissdebatten, så är det sannerligen på tiden, att man inrangerar herr Brädefors och herr Hagberg i det stora »reaktionära» blocket.

Emellertid skall jag tillåta mig säga beträffande punkten om amnestifrågan, att herr Hagberg var litet grand för oskyldig i sitt anförande i går. Jag skall tillåta mig till kammarens protokoll anteckna några rader ur hans egen tidning, »Norrskensflamman», som klart ge vid handen den provokatoriska roll, som kommunismen spelat. Det heter i »Norrskensflamman» för den 18 juni 1932 bland annat under rubriken »Arbetarseger i Clemensnäs. Inför gårdagens demonstration rymde brytarna fältet» följande: »Tisdagens demonstration, när arbetarna i förbittnings rev ned staketet och började marschen

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

mot strejkbrytarnas tillhållsort, en marsch, som stoppades av dragna sablar och battonger, var en varning, som strejkbrytarna förståndigt nog tog ad notam, och demonstranternas löfte att återkomma med större styrka hade på rätt sätt förståtts av svartfötterna. Under det polismyndigheterna sökte skaffa förstärkning, kommo de tydligen på det klara med, att arbetarnas förbittering trots allt kunde bli för stark, och så kom det sig, som sagt, att meddelandet på torsdagen gavs om brytarnas hemförlovning.» Det var i »Norrskensflamman» för den 18 juni. Så fortsätter herr Forsberg, för vilken man vill ha amnesti, med att organisera hela tiden fram till den 29 juni, och den 29 juni skriver man i »Norrskensflamman»: »De kämpande massaarbetarna ha kommunistiska partiet och den kommunistiska pressen, som visar dem vägen till seger, samt alla klassmedvetna arbetare på sin sida. Under kommunisternas ledning skall arbetarna än en gång med större handlingskraft och styrka driva bort det strejkbrytarslödder, som vågar visa sig i Clemensnäs.» Lägg nu märke till, att platsens fackorganisation hade undanbett sig kommunisternas inblandning. I strid mot platsens fackliga organisations intresse och uttalade vilja arbetar man konsekvent under mer än två veckors tid på att få till stånd en aktion, och när aktionen kommit, lägger man upp saken så: »Polis och brytare slagna i Clemensnäs. Röd banderoll hissas på Scharins fabrik.» Det är ingen spontan demonstration utan ren och klar provokation hela vägen, och man kan ej känna sig ömsint över, att dylikt folk kör fast. Det är, såsom jag tidigare betonat i debatten, ett dubbelt brott, som dessa personer begått. Dels är det brott mot den borgerliga ordning, som är stadfäst här och som vi inom arbetarrörelsen ha betraktat såsom riktigt att respektera, till dess att vi ha möjlighet att på demokratiska grunder göra en ordning, som helt och hållet överensstämmer med våra intressen och synpunkter. Det är vidare ett brott mot den fackliga solidariteten, när man från kommunistisk sida för det första i strid mot den fackliga ledningen driver ut till konflikt och sedan i strid mot all vedertagen praxis i fackföreningsrörelsen driver till personligt våld mot strejkbrytare, som visserligen ej ha några sympatier från vår sida, men dock i samhället som alla andra medborgare böra åtnjuta skydd till liv och lem. Jag kan ej inse, att det finnes något som helst skäl att vara ömsint gentemot dem. Men jag vill säga, att gentemot deras offer finnes all anledning, varför man skulle använda ett annat betraktelsesätt. Man skall ej bedöma den förörde, den hetsade, på samma sätt som den, som står bakom och hetsar. Det är nu min övertygelse och jag har velat läsa in detta till kammarens protokoll.

Sedan finnes det naturligtvis en hel del andra saker, som man kunde tala om, men jag skall avstå från att göra några vidare inlägg. Jag vill endast säga, att på en punkt, när det gäller den kommunistiska kritiken av L. K. A. B. och L. K. A. B:s hållning till staten, måste jag uttala en viss förvåning över den djärvhet, som präglade herr Hagberg, när han läste in sina lögnar i går till riksdagens protokoll. Jag skall en annan gång visa upp, hur det hängde ihop med den saken och den del i situationen däruppe, som kommunisterna ha. Det behöver ej tagas upp i detta sammanhang.

Utöver detta vill jag endast säga en sak ytterligare, nämligen att enligt mitt sätt att se kan naturligtvis icke propositionens eller regeringens förslag om beredskapsarbeten i den utsträckning som föreslagits råda bot på den kris, som råder, utan det säger sig självt, att när landet har förlorat omkring 700 miljoner i exportvärdet, så har man lidit en motsvarande minskning i arbetsinkomster inom landet. Det kan ej ersättas genom beredskapsarbeten för 160 miljoner, det säger sig självt, utan det måste bli kompletterat på något sätt, om man inom landet skall uppehålla den förutvarande levnadsstandarden. Jag vet ej, om det finnes möjlighet att helt och hållet göra det, men jag vet,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

att det finnes betydande möjligheter att på grundval av nuvarande tekniska uppfinningar, som äro färdiga och utexperimenterade, ersätta de arbetstillfällena, som gått förlorade på grund av exportvolymens minskning. Jag tänker nu på möjligheten att ersätta importbränslet med inhemskt bränsle. Jag hade ett tydligt exempel härpå häromdagen. Norrbottens vägförening hade sänt ut en man, som var ganska kritiskt inställd till träkolsgasen, för att studera densamma. När han gjort sin studieresa, sammanfattade han sitt omdöme genom att säga, att det borde vara lag på, att alla vägmaskiner i landet skulle drivas med träkolsgas. Här är alltså en sak, som går att utnyttja för att skaffa arbetstillfällena. Det har redan visat sig vid Bodens garnison, att med vedbränsle får man lika billig och god effekt som med importerat kolbränsle. Och jag måste säga, att när utlandet köper varor för 700 miljoner mindre än för några år sedan, blir det nödvändigt för oss att skaffa en ersättning för de förlorade arbetstillfällena. Och lika viktigt, som det är att genomföra det program, som regeringen lagt upp, lika viktigt är det att utnyttja tekniken, som den föreligger, för att skaffa ersättning för de arbetstillfällena, som gått förlorade, med utnyttjande av de råvaror och möjligheter, som förefinnas inom landet.

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Jag får kanske med några ord bemöta den siste ärade talaren. Hade jag ej begärt ordet i går för att ge några repliker till annat håll, så hade jag ej begärt ordet i dag för att svara den siste ärade talaren, men när jag nu kommer upp omedelbart efter honom, vill jag något bemöta vad han yttrade. Han var inne på den tyska traktaten och kom med denna så mycket idisslade historia, att jag ej vågat stå för en uppsägning. Jag tror verkligen, att herr Lövgren känner mig så väl, att han vet, att jag brukar stå för mina ord. Men när herr Lövgren som ett vittnesbörd för sitt påstående talar om, att han i bevillningsutskottet sympatiserade med bondeförbundets linje, och att detta ej vågade fullfölja den, så får jag säga att så var ej förhållandet. Överdriver ej herr Lövgren sin egen betydelse inom partiet? Det var ett faktum, att alla ledare inom partiet, som hade plats i utrikesnämnden, hade godtagit den, och jag tror, att de vågade mer än herr Lövgren, när det gällde avgörandet. Därmed avslutar jag denna historia för alltid.

Då jag i går begärde ordet, så var det för att ytterligare något beröra de delar av mitt anförande i går, där herr statsrådet och chefen för finansdepartementet gjorde vissa inlägg och drog i viss mån i tvivelsmål de uppgifter jag lämnade. Han gjorde det visserligen i en mild form, nämligen genom att säga, att det kunde föreligga något misstag från min sida, då jag yttrat mig så och så. Jag vill konstatera en sak, nämligen att statsrådet icke svarade på en sak i mitt anförande, som det dock låg mycket nära till hands att svara på, då den hör hemma i finansdepartementet. Jag sporde nämligen om anledningen till, att kommunalskatteberedningen förpuppats, och om man däri skulle se ett tecken till att tanken på att mera närma landstingsskatten och kommunalskatten till att vara skatter efter förmåga ej hade minsta resonans inom regeringen. Jag konstaterar, att jag ej fick svar härpå. Jag misstär mig nog ej, om det är ett uttryck för chefens för finansdepartementet mening. Jag yttrade vidare, att jag ej alls kunde sympatisera med en höjning av spritskatterna, icke därför, att jag fäste mig vid, att beräkningarna av de inkomster en höjning skulle ge kanske ej skulle komma att hålla — det har nämligen visat sig i år, att de beräkningar man gjorde vid förra riksdagen icke ha hållit — utan därför, och det var den avgörande punkten för mig, som jag bestämt uttalade, att jag fruktade, att detta handtag för smugglare och hembrännare var

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

för stort, och fruktade, att vi kunde komma i den ställning, att samhället ej kunde klara sig emot dem. Den delen av mitt anförande vidrörde statsrådet mycket lätt. Han blåste bort detta helt enkelt utan vidare. Jag tycker dock, att statsrådet hade bort få anledning att litet tänka på, hur det kan gå, genom att taga exempel från förbudsländerna och se allt det elände, som förbudet fört med sig såsom indirekt följd. Det är inför denna stora fara för vårt folk, som jag hesiterat för att öka spritskatterna, och den meningen kvarstår hos mig. Jag tror, att det kan bli en mycket farlig historia i fortsättningen. Har den väl en gång riktigt bitit sig in och fått starka rötter, den där illegitima sprithanteringen, blir den en förfärlig samhällskräfta. Det vågar jag påstå.

Sedan yttrade herr statsrådet åtskilligt, som jag ej precis var så stor motståndare till, men också annat av den beskaffenheten, att det ej är möjligt att slå brygga mellan statsrådets och min uppfattning. Han yttrade bland annat, att den nya arvsskatten var obetydlig i förhållande till andra skatter. Det beror på, hur man ser det. För den det drabbar blir det ej obetydligt, men i förhållande till hela skatteinkomsten är summan ej överväldigande. Det erkänner jag. När statsrådet talade om, att man i andra länder gått in för mycket höga arvsskatter, så vill jag säga, att det var för att klara av världskrigets följder, som man gjorde det. Engelsmännen ville göra det och gjorde det också. De ville ej falla tillbaka utan honorera sina stora inrikes skulder, som de ådragit sig under världskriget. Då blev det i det hela taget ett utbyte, ty de stora förmögenheterna i England sutto inne med oerhörda belopp just av statspapper, vilka värdepapper varit på ett helt annat sätt gouterade i England i långa tider än vad förhållandet varit i vårt land, där vi först på senare tider fått spridning av statsobligationer. Vi ha för övrigt inte deltagit i världskriget, och då tycker jag, att man inte bör sätta vårt läge i paritet med de maktens, som kämpat i kriget och nu få bära dess oerhörda följder.

Statsrådet ansåg, att det var lätt att sänka budgetens belopp. Han sade, att om man upplånar 160 miljoner, kunde man minska detta belopp till 120 miljoner och taga 40 miljoner av inkomsterna till ändamålet. Då hade budgeten till synes minskats med 40 miljoner. Icke kan jag förstå vad som i sak vore vunnet med det, men jag medger, att budgeten, sådan statsrådet gjort den, är mera bokföringsmässigt riktigt gjord. Där skall man taga alla inkomster och utgifter. Det gör också budgeten klarare, att den är upplagd så som nu är fallet. Jag förstår ej, att något vore vunnet med att göra en sådan ändring för att dölja de 40 miljoner, som likväl skulle utgå. I realiteten är det en kinkig sak att sänka beloppet, och försöker man göra det på papperet, genomskådas detta tämligen snart.

Så svarade statsrådet, att den där sänkningen av levnadskostnadsindex var kanske tillfällig och att den kunde gå upp igen. Ja, för all del. Det är möjligt. Men det kan hända, att det dröjer i många år, och åtskilligt kan tyda på det. Man tycker, att det, som mest bidrager till att pressa upp index, hyrorna, skulle icke vidare gå upp. De borde snarare gå ned efter mänsklig beräkning, så orimliga som de äro här i Stockholm.

Statsrådet yttrade också, att lån till byggnader och dylika varaktiga saker var sund ekonomi, och så framhöll han något, som även amiral Lindman var inne på såsom exempel, nämligen att kommunerna också bruka låna för sina ändamål. Jag skall ej upprepa amiral Lindmans ord, men naturligtvis är det en oerhört stor skillnad mellan staten, som oupphörligen bygger, och en kommun, som kanske bygger ett dyrbart hus vart tjugonde eller vart trettonde år. Efter gamla kommunallagen var det ej möjligt att fondera medel. Då var det omöjligt för en mindre kommun, som kanske genom folkskolinspektören

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

eller fattigvårdsinspektören helt enkelt ålagts att bygga en skola eller en fattiggård, att göra det. Det är omöjliga saker. Det blir något helt annat. Sedan är det det nog så, att det på landsbygden finns tillräckligt med folk, som äro mycket intresserade av förbättringar, samhällsförbättringar och enskilda förbättringar, socialt intresserade, som det heter. Och alla deras förslag kosta i regel pengar, ja mycket pengar, och då välja alla den mycket lätta utvägen att låna. Det är deras medicin. Det går nog att få låna pengar. I det fallet har herr Wigforss mångtusende liktänkande i landet. Deras antal är mycket stort, det erkänner jag. Men jag skulle vilja säga, att saken blir icke bättre för det. Det är nog många både kommuner och andra samfälligheter, som ha bittert ångrat att de givit sig ut på ett gungfly genom att taga upp lån. Ty det är något som kommer efter, och det är inte roligt, när man skall betala lånen. Sedan har man ju i långa tider oupphörligt hört uppmaningen: låna aldrig till konsumtionsändamål, ty gör du det, är du under isen; vad som skall gå till konsumtion skall du ovillkorligen betala kontant, eljest blir din ekonomi ohjälplig. Och man lär icke ändå komma ifrån att brorslotten ut det, som dessa lån skall tagas upp för, är direkt konsumtion. Vidare är det en annan art av lån eller affärer, som man har mycket varnat för, nämligen avbetalningsköp. De florerade ju så oerhört i Förenta staterna före krisen, och man ansåg dem just vara själva rörelsecentrum för att få produktionen att gå riktigt i stort. Men nu när krisen kom, då slog man om och ansåg, att det var den allra värsta kräftskada man kunde göra sitt land, om man begagnade sig av avbetalningsaffärer och att just de oerhört förstärkt krisens effekt. Nå, hur blir det nu med det förslag, som föreligger ifrån herr statsrådets sida? Jo, i lyckligaste fall blir det ett avbetalningslån på fyra år. Man lägger sig till med en del saker, men man betalar dem precis såsom ett avbetalningslån efter några år eller så, som det här är föreslaget.

Ja, så talade herr statsrådet om att förmögenheten ökas genom de föreslagna arbetena, d. v. s. genom statens och kommunernas arbeten. Jag har sett så många gånger, när kommunerna — större och mindre — upprättat sin statistik att skickas in till statistiska centralbyrån, vad det är som upptages bland kommunernas tillgångar, bland deras aktiva, som man brukar kalla det för på handelsspråk, och jag har tänkt i mitt stilla sinne: ja, det är tillgångar det där, men icke är det förmögenhetstillgångar. Skall det vara en förmögenhet, måste man kunna räkna med att det finns möjlighet att realisera den till någon smula värde. Jag undrar, om allt vad som skall göras enligt det kungl. förslaget egentligen blir någon förmögenhet. Nu har man ju icke fått riktigt klart — mer än litet fläckvis — huru man tänkt sig saken. Men se vi t. ex. på statssubventionen till bostadsbyggandet, så är det väl meningen, att staten skall utan vidare med subventionen bidra med så och så stort belopp utan att få någon andel i själva egendomen. Det är väl en ren subvention? Ja, då man icke fått närmare upplysningar, kan det hända, att jag tager fel, men så har jag åtminstone trott. Och då kommer det icke att bli någon förmögenhet för staten. Att säga, att det ökar förmögenheten, är en lek med ord. Det blir kanske till indirekt nytta för andra objekt, för andra, enskilda, det är möjligt. Om t. ex. en bra väg lägges, får man ju icke något egentligt förmögenhetsvärde i densamma, men den kan vara till indirekt nytta för en hel del personer.

Herr statsrådet slutade sitt anförande med en sats, som han visst ansåg vara ett rent axiom ekonomiskt sett. Han yttrade sig så bestämt och sade, att ingen kapitalförstöring uppstår, när kapital sättes i verksamhet, medan däremot kapital förstöres då det ligger still. Detta uttalade han utan någon slags reservation, så vitt jag fattade rätt. Jag tänkte verkligen i mitt stilla sinne: huru

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

skulle det ha gått för herr statsrådet, om han varit bankdirektör? Det är naturligtvis så, att en bankdirektör vill ha kapital i rörelse, men han kan väl icke bara våga sätta kapitalet i rörelse utan får nog i alla fall se, *huru* det sker och vad resultatet kan bli. Nu har naturligtvis herr statsrådet rätt i att det kan vara av betydelse, att kapital sättes i rörelse. Men om man t. ex. ser på bankerna, måste man väl ändå säga, att man fått en tämligen bitter erfarenhet av hur det kan gå, när herrar bankdirektörer sätta kapital i rörelse utan att reflektera över *huru* beskaffad den rörelsen är, och att det skulle vara mycket okärt, om statens kapital komme ut på sådana vägar. Sålunda kan jag icke taga satsen alldeles reservationsfritt, även om jag erkänner, att det är förmånligt om kapital kommer i rörelse. Jag vill se till, *huru* det användes, och att man får någon skilling igen på detsamma och helst litet ränta också. — Med den svindlande fart, varmed statens ränteutgifter nu stiga, börja de bli en ganska betänklighetsfull post i vår budget. För 10 à 15 år sedan voro statens ränteutgifter bara småsaker, men nu ha de kommit upp till en summa av synnerligen stor betydelse. — Och även om jag icke tager bankerna såsom exempel utan enskilda, så är det ju på samma sätt därvidlag: det är så många enskilda som både satt sitt eget och andras kapital i rörelse och fått sluta med att få rörelseförloppet utrett av konkursförvaltningarna. Ja, så har det gått. Den där kapitalrörelsen är sålunda icke i och för sig avgörande för att man skall kunna godtaga vilken sak som helst, utan det väsentliga är, *huru* och till vad ändamål kapitalet sättes i rörelse och om det kan tagas igen på ett förnuftigt sätt.

Så uttalade herr statsrådet, att han trodde bestämt på en mycket stark stimulans för det privata näringslivet, om staten satte in så betydliga belopp, som nu äro föreslagna. Ja, på samma sätt trodde man i England — jag skall återkomma till den saken litet senare. Där misslyckades man, det har erkänts från alla håll. Och jag har något svårt att förstå det hela riktigt. Ty man kan väl säga, att staten är en mycket stor arbetsgivare redan, och icke har man märkt att det vare sig skadat eller stort lättat den enskilda företagsamheten. Men vi skola komma ihåg, att de områden, där staten nu redan är företagare, äro strängt avskilda och nästan samtliga ha monopolkaraktär. De äro en sak för sig och ha icke det intima samband med den privata företagsamheten, som den verksamhet det nu skulle vara fråga om. Låt oss t. ex. taga upp frågan om subvention till bostadsbyggandet. Det är klart, att den som får denna subvention — det må nu vara en byggmästare eller någon annan byggnadsföretagare, någon byggnadsförening eller dylikt — har ett betydligt handikap, lika stor som subventionen är, framför andra enskilda företagare i branschen. Kan då herr statsrådet tro, att detta skulle allmänt stimulera den enskilda företagarverksamheten? Det har jag svårt att begripa. Och på samma sätt blir det på andra områden, där staten skall gripa in såsom arbetsgivare. Jag tror icke, att stimulansen blir av den betydelse, som herr statsrådet föreställer sig, och att därigenom skulle uppstå nya skatteobjekt och dylikt. Jo, kanske det kan bli sådana, om man betalar arbetarna vid statsarbetena, ingenjörerna och förmännen riktigt grundligt, men då räcka icke pengarna långt heller, och då kommer man ingen väg med det hela.

Vidare uttalade herr statsrådet som sin mening eller sin förmodan, att det måtte vara något misstag med de siffror jag uppgivit beträffande förhållandena i England på motsvarande område. Ja, givetvis har jag icke suttit och räknat ut siffrorna i England — det förstår nog herr statsrådet — men jag tycker, att den hemulsman jag har kan man väl icke gärna förutsätta vågar komma med några oriktiga uppgifter. Det var nämligen den engelske arbetsministern, som framlade de siffror jag återopade. Herr statsrådet gick för öv-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

rigt icke in fullständigt på vad jag yttrade i det sammanhanget. Det var icke nog med att engelska staten satt in 700 miljoner pund, även kommuner och andra samfälligheter hade satt in mellan 500 och 600 miljoner pund, och det blev alltså en ännu större summa. I förbigående vill jag uttala, att det måtte bero på ett misstag från herr Lindmans sida, när han i förmiddags uppträdde och sade, att det var Lloyd George, som kommit med förslaget att man skulle anslå till byggnader 300 miljoner pund att utgå under två år. Nej för all del, det var det visst icke. Det var en annan grupp, som föreslog detta. Lloyd George kom med ett helt annat förslag med mångdubbelt denna siffra. Hans förslag gick ut på att man skulle på en gång slå ned arbetslösheten med ett statsanslag till byggnader av 2,500 miljoner pund att utgå under 5—6 år. Detta var Lloyd Georges förslag, som han kämpade för som ett lejon både ute i valagitationen och på allt möjligt annat sätt. Detta förslag av Lloyd George karakteriserade herr statsrådets kollega i den engelska labourregeringen, Snowden, såsom ekonomiska fantastier helt enkelt. Han såg icke saken så, att han trodde att arbetslösheten därmed skulle botas, utan han ansåg det vara en så fantastisk och farlig historia att inlåta sig på, att han icke ens ville diskutera eller bemöta förslaget.

Jag tror, att innan man ger sig in på en sak som denna, måste man noga betänka följderna. Man kan nog icke koppla av det hela så lekande lätt som herr statsrådet tycks ha förutsatt skulle kunna ske, och jag är rädd för att man kommer in på en länelinje, som man icke kan taga sig ut ur — om man förstås icke skulle ha en sådan oerhörd tur, att en högkonjunktur i världen skulle uppstå om ett par år. Men det är väl för riskabelt att bygga sina finansiella storföretag, om jag så får säga, just på ett sådant hopp, som kan visa sig vara i grunden bedrägligt. Det är ett vågsamt experiment detta, och det gör, att jag är ytterst betänksam inför detsamma. Nu förstår jag mycket väl, att herr statsrådet icke alls har den inställning till ekonomiska ting som jag har. Han ser en stor fördel i att kunna låna penningar och sätta dem i rullning. Man skall icke hindra denna rullning, menar han, utan tvärtom underlätta den.

Jag tänkte när jag hörde herr statsrådets sista anförande, att det skulle ha varit mig synnerligen kärt, om jag kunnat kalla till liv min gamle gode vän Thorsson och fått höra vad han kritiskt skulle ha sagt om allt detta. Han var ju den förste, som gick in skarpt mot det oerhörda kommunala lånesystemet, vilket han ansåg rent höll på att bli vår olycka. Jag samtalade med honom ett par gånger privat om dessa saker, och jag försäkrar, att vi voro så kordialt ense, han och jag, om att det fick tagas i med hårdhandskarna mot ett sådant system. Det går icke, sade han, på detta sätt, och jag önskar, att folk ute i bygderna också propagerade för mina åsikter. Jag lovade utan minsta tvekan för min del att i det fallet göra vad på mig ankom. Jag blev mycket skolad av Thorsson och fick många goda impulser av honom, och på det ekonomiska området drogo vi synnerligen jämnt. Han var en sällsynt praktisk man, det får jag erkänna, oaktat han i sin ungdom naturligtvis icke sysselsatt sig med djupare finansiella spörsmål. Han hade den naturliga känslan, att så och så skall det vara. Inte heller stack han under stol med sina åsikter utan sade rent ut sitt hjärtas mening. Det är nog så, att de som ha en sådan läggning säkert stå sig bättre inte bara för egen räkning — det är icke tu tal om den saken — utan även såsom förvaltare av andras medel, och naturligtvis i högsta grad om de äro satta så högt, att de skola förvalta statens medel.

Men, såsom jag förut yttrat, jag tror icke det är någon möjlighet att slå någon brygga mellan herr statsrådets och min uppfattning om huru man skall fi-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

nansiellt gå fram. Det skulle varit mig mycket kärt, om vi hade kunnat göra det, men jag erkänner uppriktigt, att jag icke tror att det är möjligt. Ty herr statsrådets inställning och min ekonomiska åskådning kan man kanske bäst finna i den gamla versen, som lyder:

Dumbom liksom alla fånar
varligt handskades med guld,
tänkte så: ju mer man lånar,
dess mer man kommer uti skuld.
Annan tid och sed det är:
den som lånar mest, han störst och rikast är.

Under detta anförande hade herr talmannen övertagit ledningen av förhandlingarna.

Chefen för finansdepartementet herr statsrådet **Wigforss**: Det är icke min mening att börja en ny lång remissdebatt om de saker, som behandlades i går, utan jag skall endast svara på en del saker, som blivit sagda. Jag skall börja med att ge herr Olsson i Kullenbergstorp svar på den fråga, som han ställde, varför kommunalskattekommittén icke hade fått lov att fortsätta sin verksamhet utan blivit förpuppade. Det hänger icke samman med att jag skulle ha ändrat mening i den mångåriga striden om vårt kommunalskattesystem och att jag numera skulle anse, att man icke bör beskatta folk efter förmåga. Jag har däremot av de sista årens händelser fått den uppfattningen, att frågan om den kommunala beskattningen är icke på det viset aktuell, att man kan driva fram ett nytt beskattningssystem under nuvarande förhållanden. Jag tror, att det skulle vara bortkastad tid och bortkastade pengar att under dessa tider låta kommunalskattekommittén fortsätta med ett utredningsarbete, som ändå icke skulle leda till något praktiskt resultat. Jag beklagar, att herr Olsson i Kullenbergstorp på den punkten har en annan uppfattning än jag om vad som är nyttigt arbete. På denna punkt är det tydligen herr Olsson i Kullenbergstorp, som representerar den uppfattningen, att man kan strö ut pengar. Bara man låter dem rulla och har människor i rörelse, spelar det ingen roll, om det blir något praktiskt resultat.

Vad för övrigt hela denna fråga om den så kallade nya länepolitiken beträffar, så förstår jag mycket väl, att herr Olsson i Kullenbergstorp och jag ha svårt att finna en gemensam plattform för diskussion, icke därför att vi ha olika inställning till vare sig den enskilda eller den allmänna sparsamheten — det tror jag verkligen icke — utan därför att vi röra oss med helt olika uppfattningar om vad som är nyttiga ting. Jag förutsätter, att herr Olsson i Kullenbergstorp har läst den lista på arbeten, som skulle utföras för dessa lånade medel. Då herr Olsson i Kullenbergstorp här i kväll kan upprepa, att största delen av dessa ting skulle gå till konsumtionsändamål, då är det uppenbart, att våra föreställningar om vad som är konsumtionsnyttigheter och vad som är kapitalnyttigheter äro så radikalt olika, att det icke lönar sig att diskutera. Herr Olsson i Kullenbergstorp betraktar tydligen en väg såsom ett sådant konsumtionsföremål, som man måste betala omedelbart, under det att jag anser den vara en sådan mycket varaktig nyttighet, att jag vill kalla den för kapitalföremål. Herr Olsson i Kullenbergstorp betraktar tydligen sjukhus, ämbetsverksbyggnader, skolbyggnader, bostadsbyggnader o. s. v. såsom konsumtionsföremål. Om man vill kalla det för varaktiga konsumtionsföremål, så gärna för mig, men det är alldeles uppenbart icke den föreställning, som folk inlägger i ordet, när de tala om att låna för konsumtionsändamål. Jag skulle anse det vara att låna för konsumtionsändamål, om man lånade upp pengar för

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

att ge arbetslöshetskommissionen medel att utbetala kontantunderstöd. Jag väntar bara på att till sist få se herr Olsson i Kullenbergstorp och herr Lindman enas på en linje för att, visserligen icke i den utsträckning regeringen föreslagit men dock i viss utsträckning, låna pengar för att låta arbetslöshetskommissionen utföra de arbeten, som man förut betecknat såsom synnerligen litet nyttiga.

Det är alltså vad jag har velat på den punkten svara herr Olsson i Kullenbergstorp.

För att ytterligare bestyrka det felaktiga i hela denna plan på att, som det heter, stimulera näringslivet därigenom, att staten sätter i gång egna företag, frågade han: Icke tror väl någon, att därför att staten till exempel hjälper kommunerna att bygga bostäder, detta skall stimulera den enskilda företagsamheten? Man kanske tvärtom därigenom håller tillbaka vissa privata byggmästare. Ja, men vem i all världen har påstått, att man skulle stimulera den privata byggnadsverksamheten genom att med statens hjälp bygga bostäder? Herr Olsson i Kullenbergstorp vet väl ändå, att bostadsproduktionen alltid betraktats såsom en nyckelindustri, vilken ofta går före i uppgångstider. Just därför att inom byggnadsverksamheten behövs en mängd materiel, som andra industrier tillhandahålla, stimulerar den andra områden av den ekonomiska verksamheten. Att man här skall behöva resonera om sådana ting, det får jag säga hör till det verkligt nedslående i denna debatt.

Jag skall icke bry mig om att nu gå in på de engelska förhållandena. Jag tvivlar icke alls på att herr Olsson i Kullenbergstorp har en god källa för sina uppgifter. Jag nämnde också redan i går, att jag icke direkt vågar bestrida dem. Så snart jag får tillfälle skall jag försöka kontrollera dem. När herr Olsson i Kullenbergstorp drar fram finansministern i den förra arbetarregeringen i England såsom auktoritet, beklagar jag bara, att jag icke kan följa honom i hans uppfattning i fråga om de ekonomiska förhållandena. Han har på vissa punkter varit en mycket typisk representant för vad jag skulle vilja kalla den liberala ekonomiska ideologi, som annars herr Olsson i Kullenbergstorp står så fjärran ifrån.

Om Thorsson vill jag bara säga, att jag tror det vore riktigast, om man här i kammaren äntligen låte honom vila med ro i sin grav.

I övrigt är det egentligen herr Lindmans och herr Carlesons anföranden, som jag skulle vilja anknyta till. Jag erkänner, att herr Carleson har rätt, när han säger, att man icke vet, hur det går med inbetalningen av en arvsskatt, som stiger till så betydande belopp över den tidigare. Jag erkänner mycket villigt, att den erfarenhet man hitills haft om anståndsvägen icke är fullt vägledande. Det är alldeles klart, att man behöver icke i samma utsträckning begära anstånd, när skattemaximum icke går upp till mer än 10 procent, som när det stiger till över 30 procent. Jag tror emellertid, att man icke skall överdriva den sakens betydelse. Det var därför, som jag förra gången nämnde, att siffran 25 miljoner ändå icke är så våldsamt stor, om man tänker på hela det skattebelopp, som överhuvud taget skall inbetalas. Den nya skatten lärar därför icke komma att belasta vår kapitalmarknad så förfärligt mycket. Även om en enskild skulle betala en ganska betydande arvsskatt, låt mig säga för ett bo på flera 100,000 kronor eller till och med miljoner, så är det klart, att när det finns en anståndsväg, som säger, att man får lämna säkerhet för inbetalandet av den årliga delen av skatten men att man för detta får betala staten ränta efter 5 procent, så kunna troligen åtminstone under nuvarande förhållanden de, som ha att erlagga denna skatt, skaffa sig pengar på billigare villkor, och de bli därför nog ganska intresserade av att betala in skatten kontant. Detta är den enda punkt, på vilken jag kan se, att det

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

finns en viss osäkerhet i de beräkningar, som äro uppgjorda rörande avkastningen av denna arvsskatt.

Att herr Carleson fann det föga tilltalande, att man har befriat arv under 20,000 kronor ifrån skatten, kan jag kanske förstå. Jag vet, att i första kammaren har en hans partivän kallat detta för ett fult demagogiskt drag i denna arvsskatteproposition. Ja, herr Carleson var icke med vid riksdagen 1928, men jag tror, att herr Carleson var med i valrörelsen detta år. Herr Lindman har erinrat om att denna arvsskatteproposition ger intryck av att regeringen och låt mig säga jag själv i första rummet har lärt något av denna valrörelse. Ja, jag har lärt så mycket, att jag icke har velat lämna någon frestelse kvar för den borgerliga delen av denna kammare eller låt mig säga högern i denna kammare att driva demagogi. Om det möjligen skulle kosta statskassan något, så kanske det kommer igen i en förbättring av den politiska moralen.

När herr Lindman sedan gick in på de många tvistefrågorna, så skall jag även där söka uppehålla mig bara vid vissa huvudpunkter. Det är riktigt, att både statsministern och jag ha betonat, att denna arbetslöshetspolitik äsyftar att ge en stimulans åt näringslivet. Det är klart, att eftersom detta i viss mån är det nya draget, så ha vi understrukt detsamma. Den andra sidan av saken, hjälp åt de arbetslösa, är ju självklar, och det är ju också i grund och botten samma sak. När vi tala om att stimulera näringslivet, så mena vi, att därigenom få människor arbete, d. v. s. vi motverka arbetslösheten. Vi ha därför icke behövt hålla dessa två sidor av saken isär från varandra. Jag vill emellertid alldeles bestämt protestera emot försöket att framställa regeringen såsom en samling lättsinniga optimister, som bygga allt detta på att vi härigenom skulle kunna ge näringslivet en sådan stimulans, att vi skulle komma upp ur depressionen. Jag tror, att det är tillräckligt starkt understruket både i finansplanen och i statsministerns yttrande till statsrådsprotokollet, att vi hoppas, att de offentliga arbetena skola i viss mån — hur långt veta vi icke — verkligen utgöra en sådan stimulans. Därom får erfarenheten döma. Vi ha sagt, och jag tror vi kunna säga det med sanning, att även om denna stimulans, som genom sina indirekta verkningar skulle åstadkomma en ökad mängd arbetstillfällen, även om den skulle hålla sig inom mycket snävare gränser än vi velat hoppas, ja, även om den skulle helt utbli, så hålla vi ändå på att det är bättre att använda vår arbetskraft och våra tillgångar än att endast sitta med armarna i kors och vänta på en uppgång.

Nu vet jag mycket väl, att herr Lindman förklarat, att det är icke heller från högerns sida avsikten att sitta och vänta. När vi få se det förslag, som herr Lindman har bebådadt icke blott för att bekämpa arbetslösheten utan även för att hjälpa det svenska näringslivet, så få vi naturligtvis tillfälle till ytterligare diskussion. Intill dess få vi från vår sida säga, som herr Lindman med all rätt säger, att innan man sett de närmare konturerna och den närmare utformningen, får man uppskjuta sitt omdöme.

Jag skall emellertid mycket gärna se herr Lindman rätt i ett påpekande, som han gjorde, att det är skillnad mellan att staten lånar och att kommunerna låna. Det är alldeles riktigt, att storleken hos de offentliga korporationerna därvidlag spelar en roll, men ingen kan väl gärna misstänka oss för att förbise en sådan sak. Det är ju känt, åtminstone för den, som haft att handlägga låneärenden i finansdepartementet, att det är skillnad på kommuner i detta fall. Vissa små kommuner få låna för ändamål, som stora kommuner icke få låna till, helt enkelt därför att dessa stora kommuner ha en sådan rad av utgifter, som återkomma år från år, att man så att säga anser, att de ingå i de årliga utgifterna. På samma sätt kan man naturligtvis för statens del

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

säga, att byggnadsföretag av olika slag ständigt återkomma, så att man kan räkna med att det för varje år skall utföras en viss mängd av sådana arbeten, och att de därför böra ingå i de årliga utgifterna, fastän det gäller varaktiga nyttigheter, som man mycket väl skulle kunna låna för. Eftersom det uppkommer nya behov år från år, så är det skäl att bekosta dem med skattemedel, ty det innebär i grund och botten detsamma, som om man gjorde årliga amorteringar. Så långt är det alldeles riktigt. Om man emellertid befinner sig i en depressionsperiod, där man kan säga, att vi kunna överblicka behovet av vissa företag under en följd av år, och nu vilja vi pressa samman dessa företag under en kortare tidsperiod, så förstår jag icke, att staten skulle befinna sig i annat läge än en kommun och att staten därför icke skulle ha precis samma rättighet att använda lånemedel, som kommunen har.

Då herr Lindman i detta sammanhang drar upp en parallell med de gamla faraonerna, så får jag säga, att jag är icke så hemma i den gamla egyptiska historien, fastän jag läst något om den, men nog hade jag den föreställningen, att när den ene faraon efter den andre ville bygga pyramider, så var det icke därför, att de icke visste, hur de skulle använda sin statsarbetarkår, utan helt enkelt därför, att det var samma religiösa uppfattning, som drev den ene att göra det precis som den andre.

I samband därmed frågade herr Lindman, och det har tydligen varit en invändning också från annat håll, hur i all världen vi skola ställa oss, när goda tider komma tillbaka, då det tydligen är regeringens mening, att dessa statsarbeten skola upphöra; vad skola vi då göra med dessa arbetare, som varit anställda vid statens arbeten? Jag skulle då vilja fråga herr Lindman vad han menar med att goda tider återkomma. Består icke detta just däri, att den enskilda företagsamheten åter blir så intresserad av att sätta människor i arbete, att bygga icke blott bostäder utan även fabriker o. s. v., att den arbetskraft, som under depressionen blivit använd av det allmänna, då i stället får arbete hos enskilda företagare? Om detta icke skulle vara innebörden i att de goda tiderna återvända, så förstår jag sannerligen icke vad herr Lindman menar med goda tider.

Detta var i väsentliga drag vad herr Lindmans anförande gav mig anledning att svara på. Det är kanske en liten punkt till, och den gäller frågan om omfånget av det, som kan sättas i gång med hjälp av en viss statssubvention, om jag så får uttrycka mig. Det är klart, att man kan ha delade meningar om hur mycket enskild företagsamhet, som man kan sätta i gång. Jag hoppas emellertid, att icke samma inställning skall möta från herr Lindmans eller från andras sida, om regeringen, såsom det i alla händelser finns vissa möjligheter till, kommer att lägga fram förslag om statlig exportkreditgaranti, ty även på den punkten är det meningen, att staten genom att taga viss del av risken skall kunna förmå de enskilda att också taga en väsentlig del av risken för att sätta i gång nya arbeten.

Det är egentligen samma svar, som jag också vill ge herr Lindman, när han talade om betydelsen av vår export. Jag behöver icke upprepa vad jag sade i går, men det är sannerligen icke denna regering, som förbiser betydelsen av vår export. Det är nästan groteskt, att vi skola här bli anklagade för att vi icke förstå, att landets ekonomiska välstånd i viss mån beror på den internationella handeln, under det att herr Lindman, som ständigt har kämpat för begränsning av importen och därmed också för begränsning av exporten, skall påpeka för oss, hur viktigt det är, att vi kunna hålla vår exportindustri i gång. Det kan ju härvidlag endast vara tal om ett mer eller ett mindre, och vad jag fastän gammal frihandlare har velat varna för är just den övertygelsen, att ett land som Sverige nödvändigt måste försjunka i djupaste pessimism och

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

säga, att vi måste sänka vår levnadsstandard på det sätt, som herr Lindman talade om, därför att vår export icke kan uppehållas vid samma nivå som förut. Jag har icke påstått, att ett land som Sverige i längden skall kunna upprätthålla sin levnadsstandard, om exporten går ned tillräckligt mycket. Men jag har sagt, att vi äro ännu icke i detta ögonblick färdiga med att säga, att detta är fallet. När herr Lindman talar om att vi måste ha ned vår levnadsstandard och måste ha ned produktionskostnaderna, och när han tydligen vill, att staten skall gå före i nedpressningen av dessa produktionskostnader, så vill jag erinra honom om att den uppfattningen tycks icke delas av de ledande inom den svenska arbetsgivarvärlden, ty hade de varit så övertygade om att detta var den enda riktiga vägen att gå, och att en återhämtning för det svenska näringslivet icke är möjlig, om man icke först radikalt sänker arbetarnas levnadsstandard, så är det mycket egendomligt att se, att de ha väntat med att sätta i gång en sådan lönedepressningsaktion, som herr Lindman nu vill, att staten skall gå i spetsen för. Jag har uppfattat saken så, att man på detta enskilda arbetsgivarhåll har resonerat så, att det är så tveklaktigt vad vi vinna med en sådan lönedepressningsaktion, och det finns förhoppningar om att världen skall komma ur det nuvarande nödläget, att vi anse det i detta fall vara riktigare att vänta och se och acceptera de löner i den öppna marknaden, som för närvarande finnas. Är det då oriktigt, att staten ställer sig på samma ståndpunkt och säger, att vi acceptera det läge på arbetsmarknaden, som för närvarande finnas, och vi bygga på det, när vi göra upp våra planer. Jag tror, att en motsatt ståndpunkt vore oriktig.

Till sist skall jag bara ännu en gång vända mig emot påståendet, att denna budget skulle vara inspirerad av någon slags lättsinnig optimism, eller om icke lättsinnig, så i alla fall en ogrundad optimism, som äldre och förståndigare och mera praktiska människor icke kunna dela. Det är väl återigen den upp- och nedvända världen, att man från borgerligt håll skall beskylla denna regering för att ha större förtroende till det nuvarande ekonomiska livets möjligheter att resa sig än man själv har på borgerligt håll. Vi ha icke sådana överdrivna förhoppningar. Jag vill gärna erkänna, som herr Lindman sade, att mina uttalanden i går vittnade om en trosvisshet, som väl nästan verkade rörande, men den trosvissheten gällde icke det nuvarande ekonomiska systemets möjligheter att klara upp problemet. Den trosvisshet, som jag möjligen gav uttryck åt, var helt enkelt trosvissheten om den enkla självklara sanningen, att det är bättre att arbeta och producera nyttiga ting än att överhuvud taget icke arbeta. På den punkten tillåter jag mig att vara hur trosviss som helst. Kärnan i regeringens förslag är icke en tro på en snar förbättring av den ekonomiska konjunkturen. Därom ha vi icke yttrat oss. Om herr Lindman har rätt, om de många, som talat pessimismens ord i går och i dag, ha rätt i att det nuvarande ekonomiska systemet icke kommer att resa sig nästa år, icke året därefter och icke heller åren därpå, utan att vi ha att motse en ganska varaktig depression av det omfång, som vi nu ha i världen, då, och det har jag sagt redan i finansplanen, då blir det nödvändigt att tillgripa sådana åtgärder, som i detta ögonblick icke med fördel kunna diskuteras, kanske just därför att man på borgerligt håll, där man ger luft åt denna pessimism, icke ännu är färdig att diskutera dem. Under det vi vänta på det avgörande, som utvecklingen kommer att fälla, huruvida det blir ett uppsving eller en fortsatt depression, är det nyttigare och riktigare för samhället att använda våra produktiva krafter till sådant, som vi alla kunna enas om vara nyttiga ting i stället för att icke använda dem. Den trosvissheten och den optimismen vill regeringen icke på något sätt göra sig fri ifrån.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Herr Hamrin: Herr talman! Det är nu ett dygn sedan jag begärde ordet med anledning av det anförande, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hade i går. Under det dygn, som sedan förflutit, ha under den långa diskussionen de flesta, kanske alla de frågor, som jag då hade för avsikt att något ytterligare beröra, blivit behandlade av föregående talare. Jag skall därför kunna yttra mig mycket kort.

Såvitt jag fattade herr finansministerns anförande i går rätt, var det endast på en enda punkt, som han hade en saklig anmärkning att göra emot mina invändningar. Han anförde nämligen, att de fonderade medel, som han tog i anspråk för finansieringen av de båda budgeterna, icke inverkade på uppgörandet av nästa års budget. Naturligtvis ger jag honom rätt däruti såtillvida, att han använt största delen av dessa fonderade medel för finansiering av tilläggsbudgeten, men det återstår ju i alla fall flera tiotal miljoner, som tas i anspråk för balansering av staten för nästa budgetår. Även om det emellertid vore så, att icke några fonderade medel toges i anspråk för finansieringen av budgeten för 1933/34, så föreställer jag mig att det i varje fall innebär ökad risk, när man går till uppgörandet av staten för därpå kommande budgetår, att man har sopat rent. Jag medger gärna och vill säga det till herr Wigforss, att när jag åren 1930 och 1931 hade att göra upp budgeten, hade jag icke på något sätt att kämpa med samma svårigheter, som han nu har haft, naturligtvis därför att det då fanns pengar både i amorteringsfonden och kassafonden, som voro möjliga att tillgripa. Redan vid det första överslaget sade jag också till mina medhjälpare, att vi måste tillgripa sådana pengar, som man förut icke hade tillgripit. Sedan dess har återstoden tagits från dessa fonder, och herr finansministern har också tillgripit andra fonder, och då måste det väl till slut bli så, att utan någon skärpning av krisen måste ändå svårigheterna växa allt eftersom tiden går.

Det är givet, att om man fortsätter på den väg, som finansministern slagit in på, d. v. s. att använda lånemedel till bestridande av kostnaderna för sådana ändamål, som förut täckts av skattemedel, så äro möjligheterna obegränsade, skulle jag vilja säga. Vilken huvudtitel man än går in på — jag kan ju som exempel taga fjärde huvudtiteln — så finns det stora belopp, som mycket väl kunna betecknas såsom utgifter icke avsedda för konsumtionsändamål. Jag tänker till exempel på kostnaderna för sådan materiel, som man icke använder utan magasinerar. Sådan materiel ligger i förråd i 10 eller 15, ja, kanske i 20 eller 25 år. Jag menar, att varför skall man begränsa användningen av lånemedel endast till byggnader och fasta anläggningar och åtskilligt sådant. Den utvägen står alltså alltid öppen.

Jag har varken av finansplanen i statsverkspropositionen eller av de yttranden, som finansministern haft här i går och i dag, kunnat få någon uppfattning om huruvida regeringen anser, att de nya vägar och de olika åtgärder, som nu föreslås, och de i jämförelse med förutvarande förhållanden nya principer, som man vill tillämpa, skola betraktas såsom provisoriska och tillfälliga, och att man sedan skall komma tillbaka till de mera sunda riktlinjerna och mera sunda vägarna. Det är möjligt, herr talman, att dessa frågor äro alltför ömtåliga, men i mina tankar har många gånger återkommit vad en av våra främsta statsmän yttrade, när krisen bröt ut, nämligen att en väl balanserad budget är första förutsättningen för en konjunkturförbättring. Jag tillåter mig också i all vördsamhet erinra herr statsministern om att detta icke är en synpunkt, som jag bara framför till herrarna i regeringen nu. Då jag tillfälligt beklädde samma post, som herr statsministern nu gör, framförde jag under de minnesrika dagarna just samma synpunkt: låt oss vara överens om att vi icke skola ge oss in på några olyckliga och

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

riskabla vägar, när det gäller budgetens balansering, när det gäller låne-
medlen och vad som rör hela vår statskredit.

Beträffande lånevägen skulle jag först vilja säga, att när jag i går yttrade
mig om denna, så var det avsiktligt, som jag var mycket försiktig. Nu såg
jag av tidningarna i går afton och i dag, att man i första kammaren hade
gått ganska mycket in på den frågan, och jag har hört, att även här i afton
har frågan om statens kredit och statslånen blivit berörd. Jag skall därför
också tillåta mig att nämna några ord därom.

Det är ju så, att även om man räknar ifrån de 40 miljoner, som finansmi-
nistern med all rätt kan räkna ifrån, eftersom samma belopp skall tillföras
statskassan under budgetårets lopp, så återstår i alla fall ett lånebehov på
200 miljoner kronor, om finansplanen följes. Förra året var motsvarande
siffra 100 miljoner. Därtill måste man, såvitt jag förstår, också lägga de
76 miljoner, som här komma upp till bostadslånefonden. Herr statsministern
vet mycket bättre än jag hur stor lånerätt, som riksgäldskontoret har och som
ännu är oanvänd, och jag skall därför icke räkna med någonting härför,
ehuru jag har en siffra. Även om jag endast utgår från de siffror, jag re-
dan har nämnt, blir det i alla fall ett förestående lånebehov på 300 miljoner.
Här till kommer också, att vi ha att konvertera ett lån på 120 miljoner kro-
nor premieobligationer, för vilket den sista dragningen går i år. Det är dock,
mina herrar, mycket pengar. När det sista statslånet utbjöds i slutet av
förra året, var emitteringskursen 97.5 procent och räntefoten 4 procent. Lå-
net gick sedan upp något och stod för några dagar sedan i 98 procent men
har sedan åter sjunkit, detta trots att lånet i alla fall löper med en effektiv
ränta av 4.15 procent och att, om jag icke misstar mig, räntan på deposition
med minst fyra månaders uppsägning utgör 3 procent. Trots att depositions-
räntan fallit, sedan lånet utbjöds, och att alltså räntemarginalen blivit större
än förut, så har det icke haft någon inverkan, utan lånet har tvärtom under
de sista dagarna något sjunkit. Jag vill härmed ha sagt, att jag tror, att
man, såsom jag tidigare påpekat, får vara försiktig, när det gäller jag skulle
vilja säga den främsta hörnstenen för vårt ekonomiska liv och för våra stats-
finanser, nämligen en god statskredit.

Jag hade också tänkt säga några ord i den omtvistade frågan om vår lev-
nadsstandard. När jag förra året nödgades vända mig emot det nuvarande
regeringspartiet, som ville fastställa dyrtidstilläggen över dåvarande levnads-
kostnadsindex, sade jag, att ingen skulle vara gladare än jag, om det vore
möjligt att på det sättet hålla levnadsstandarden uppe för alla grupper av
medborgare i detta land. Jag såg emellertid redan då utvecklingen på det
ekonomiska och statsfinansiella området så, att jag fann detta vara omöjligt.
I alla fall ville jag icke heller låna mig åt dem, som menade, att man skulle
gå ifrån den fastställda grunden och alldeles dra ett streck över levnads-
kostnadsindex. Jag anser alltjämt, att det är en fast grund att stå på, såvida
vi icke vilja ge oss ut på rena omdömesfrågor och på gissningarnas område,
om man håller fast vid levnadskostnadsindex.

När man sedan talar om framtiden, även om man bara tänker på det när-
maste året, så är det klart, att man kan använda sådana uttryck som finans-
ministern, att man skall »tro och hoppas». Ja, när vi komma in på sådana
uttryck, slutar ju all möjlighet att resonera. Den ene är mera pessimistiskt
lagd, den andre mera optimistiskt, och jag är alldeles övertygad om att hela
riksdagen har den uppfattningen, att jag är ovanligt pessimistiskt lagd. Jag
skulle dock vilja säga, att den som haft tillfälle att följa mig genom livet, har
nog tyckt raka motsatsen och funnit, att jag varit alltför optimistisk och djärv.
Jag tror också jag skulle kunna anföra exempel på det. Jag har dock alltid

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ansett och räknat med att man skall vara försiktig. Har man överhuvud taget anledning att iakttaga försiktighet, när det gäller ekonomiska ting i allmänhet, så ha vi, mina damer och herrar, det verkligen nu. Om vi jämföra vårt land och folk med andra länder i Europa, så finns det något land, som för närvarande har en så relativt god ställning som vårt land? Jag tar med både den ena och andra gruppen, alltså även dem som äro arbetslösa och lida nöd, och jämför ställningen med andra länders. Jag vågar göra gällande, att åtskilliga grupper i vårt land ha det relativt bättre ställt än motsvarande grupper i andra länder. Då uppställer sig den frågan, som jag berörde redan i går: kunna vi tänka oss, att vårt land och folk skall i fortsättningen intaga den privilegierade ställning i vår världsdel, som vi för närvarande göra? Ja, herr talman, här kan man låta tankarna sväva ut, och man kan fråga sig, som många ekonomer nu göra, om överhuvud taget vår världsdel kan och får behålla den centrala ställning på det ekonomiska området, som den har hållit sedan århundraden tillbaka. Jag läste för någon tid sedan en framstående ekonoms utläggningar i den frågan, och han förmenade, att det finns alldeles uppenbart påvisbara tendenser till att utvecklingen pekar åt annat håll, och att Europa icke längre bevarar samma centrala ställning som förut. Är det icke så, att det rent av vidlåder oss samma vidskepelse, som vi nu skratta åt, men som man för århundraden sedan lärde och trodde, nämligen att jorden, vår lilla planet, vore medelpunkten i universum och att solen gick sin bana runt om oss. Det är icke alls länge sedan jag stod och lyssnade till ett föredrag, hållet inför både gamla och unga, i ett annat land, där man nu höll på att upplysa människorna om hur det förhöll sig på detta område och talade om den vidskepelse, som man tidigare hade bibringat dem. Jag menar, att tankarna komma, och det är så näraliggande anledning att reflektera över detta, icke minst för oss svenskar.

När Kreugerkraschen kom, hade jag åtskilliga samtal med ledande män inom Tändsticksbolaget. Det gjorde på mig ett ganska starkt intryck, när en av dessa sade mig, att det förhåller sig för närvarande så, att det finns ute i världens olika delar modernare tändsticksfabriker än i vårt land. Jag tror också, att man kan finna en hel del exempel på industriområdet, där vi svenskar förut i stort sett försett världen med varor, men där det nu uppförts och uppföras nya stora anläggningar världen runt, som komma att bli till vårt förfång.

Jag kanske svävar ut alltför långt, när jag erinrar om dessa påvisbara saker i samband med talet om vår levnadsstandard och vår närmaste framtid. Jag kanske fattade det fel och missförstod finansministern, men jag tyckte han gjorde gällande, att så länge vi själva ha resurser, så skola vi i alla fall använda dem och icke tänka på att sänka levnadsstandarden, icke uppge hoppet att bevara densamma. Ja, men det sammanhänger intimt och ofrånkomligt med vår export på främmande länder. Hela vår ekonomiska historia lär oss detta. Det är nu något över 100 år sedan, som vi öppnade våra gränser till utlandet för varuutbyte efter ungefär samma principer, som vi ännu följa. Vi fingo en tulltaxa, och varor fingo fritt föras ut och in enligt då av ständerna fastställda bestämmelser. Förut voro vi isolerade, och det fanns flera hundra importförbud, så att vi i stort sett voro avskurna från utlandet. Läser man ekonomisk historia från den tiden och årtiondena framåt, finner man, att det var just under de årtionden, som följde, som vår levnadsstandard höjdes. Vi fingo in en hel mängd varor från utlandet, och för inköp av dessa sände vi ut svenska produkter och svenska alster. Jag har redan förut pekat på en artikel, och jag skulle kunna peka på flera och fråga, om det är så säkert, att vi någonsin kunna återvinna våra marknader där ute, som vi ha haft.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Ja, herr talman, nu säger säkerligen många, att nu är jag inne på mina pessimistiska tankelinjer, men det skulle jag icke ett ögonblick tänka på att göra, därest vi hade något så när lugnt där ute i världen, därest icke denna oro rådde, som också herr statsrådet och chefen för finansdepartementet skildrat i så bjärta färger i finansplanen, när vi dag efter dag mötas av underrättelser om nya spärrar i utlandet för våra varor, nya svårigheter, nya anledningar till oro o. s. v. När det gäller finanser och ekonomi, kan man naturligtvis vara alltför försiktig — det vill jag visst icke bestrida — och det är ju endast om hur långt man skall gå, som vi i går och i dag ha tvistat. Nu säger finansministern, att regeringen har för sin del icke gått längre än vad en förnuftig borgerlig grupp kan gå med på. Ja, då menar väl finansministern, att vi representera en förnuftig borgerlig grupp här i riksdagen. Jag hoppas det, men huruvida vi kunna gå med på alltsammans, beror väl på vårt eget bedömande och icke på huruvida andra bedöma oss såsom förnuftiga eller icke. Det är precis på samma sätt, som om vi skulle dela upp socialdemokraterna i en förnuftig och en oförnuftig grupp. Då är jag alldeles övertygad om att den meningsriktningen icke skulle godkänna vårt omdöme och vår dom i detta hänseende.

Ja, herr talman, jag skall sluta med detta. Jag skulle dock vilja upprepa, vad jag förut sade i går, att man ifrån den sida, jag företräder, skall med förfrihet och under ansvar pröva alla de förslag, som äro framlagda och som komma att framläggas. Det är alldeles naturligt. Icke minst jag, vågar jag säga, har en stark känsla av de oerhörda svårigheter, varmed regeringen och finansministern kämpa och som det är en vars skyldighet att taga den allra största hänsyn till. Hans excellens herr statsministern yttrade en gång såsom mycket ofta ett mycket förståndigt ord, då han i oppositionsställning sade, att det är även majoritetens skyldighet att taga hänsyn till en minoritets önsknings. Jag föreställer mig, att statsministern då är villig att utan vidare erkänna, att då måste det också vara minoritetens uppgift att taga hänsyn till majoritetens önsknings.

Hans excellens herr statsministern **Hansson**: Herr talman! Jag skall försöka att göra min replik så kort som möjligt. Det kunde ju vara ganska lockande att kasta en blick tillbaka på denna debatt och utnyttja de rikliga tillfällen, som finnas, för att konstatera mycket betydande motsägelser i den kritik, som mött regeringen. Jag skall emellertid icke använda tiden till detta utan knyta an omedelbart till det anförande, som herr Hamrin nyss höll. Det betyder icke, att jag skall gå in i diskussion om de olika punkterna i budgeten eller detaljer i regeringens program för de allmänna arbetena. Finansministern har nyligen givit en replik i det avseendet, som är till fyllest.

När jag hörde herr Hamrin stå här som den store varnaren för äventyr och kom att tänka på att han i går sade, att det är inga tider för experimentlusta, då frågade jag mig, vad det är som egentligen i detta ögonblick skiljer oss, därest man kan taga för kontanta de försäkringar, som från den borgerliga sidan gjorts om villighet att hjälpa de betryckta i samma utsträckning som regeringen. Jag tror, att man kan slå fast, att under denna debatt har man så långt ifrån försökt bestrida regeringens uppfattning om nödvändigheten av omfattande hjälpåtgärder, att det i stället varit nära nog en tävlan från de olika gruppernas talare att försäkra, hur villig man är att, när det gäller själva hjälpen, gå långt och längre, än man tidigare velat gå, och gå så långt, som det är möjligt och behövt. Regeringen har räknat med att man för att kunna möta de behov, som den mycket omfattande arbetslösheten skapat, skall behöva framflytta vissa allmänna arbeten icke bara de som föreslås under den

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

rubrik, där de 160 miljonerna finnas, utan också där det gäller t. ex. elektrifieringen. Gentemot dessa planer har här talats mycket allmänt om hur riskabelt det är att göra så stora utlägg. Man har den ena gången talat om skatterna, den andra gången om lånebudgeten men underlåtit att knyta det hela samman och på det sättet undvikit att omedelbart ställa åhörarna inför frågan, vad man själv vill göra för att finansiera den hjälppolitik, som man anser nödvändig. Den frågan måste ställas.

Såvitt jag kunnat finna, har man under debatten icke gjort några allvarliga invändningar mot den upplåning, som förekommer för statens affärsdrivande verk och under utlåningsfonderna, d. v. s. i fråga om en summa på 80 miljoner kronor. Invändningarna ha rests mot den upplåning på 160 miljoner kronor, som återfinnes under rubriken »förslag till statsverket». Man säger, att detta är en äventyrlig politik. Jag bortser från de grunder, på vilka man skulle bygga den hjälpverksamhet, som genom upplåningen skall finansieras, och håller mig uteslutande till omfånget av de medel, regeringen ansett sig böra begära. Om man anser, att förslaget skulle leda till äventyrligheter, då vill jag ställa frågan: Hur tänka de, som kritisera våra förslag, att finansiera sina löften rörande en omfattande hjälpverksamhet? Arbetslöshetskommissionen har under detta budgetår redan förbrukat 25 miljoner kronor och för att kunna under resten av budgetåret bedriva en hjälpverksamhet i samma omfattning som hittills ansett ytterligare 35 miljoner kronor nödvändiga. Det gör för det löpande budgetåret 60 miljoner kronor. Jag bortser nu ifrån, att regeringen för sin del ansett, att detta belopp är för litet. Jag nöjer mig med att konstatera, att arbetslöshetskommissionen för en hjälpverksamhet av den omfattning, som hittills har bedrivits, för det löpande budgetåret krävt 60 miljoner kronor. Hur många hjälper man med detta belopp? 50 procent av de arbetslösa. Om man nu beräknar de arbetslösas antal till genomsnittet för år 1932, d. v. s. 114,000, skulle vi alltså ha en hjälpverksamhet, som omfattar omkring 55,000 arbetare. Men vi ha i detta ögonblick en arbetslöshet, som omfattar 160,000 arbetare. Även om man kan tänka sig, att man icke hjälper alla de 160,000, men fördubblar siffran av dem, som nu hjälpas, alltså från 55,000 till 110,000, då kommer man upp till en kostnad på över 100 miljoner kronor. Vill man gå ett stycke längre och hjälpa ännu flera av de arbetslösa, är det uppenbart, att man kommer upp till kostnader, där skillnaden mellan vad regeringen har begärt och vad som skulle krävas för att utföra en hjälpverksamhet av den omfattning, som från annat håll ställts i utsikt, blir så pass ringa, att man icke gärna i det ena fallet kan komma och säga, att detta är äventyr, och i det andra fallet säga, att detta är en försiktig politik. Man bör väl, om man överhuvud taget tänkt igenom problemet, kunna medgiva, att om i det ena fallet en hjälpverksamhet går till, låt mig säga, 120 miljoner kronor och i det andra fallet till 150 eller 180 miljoner kronor, så är det icke längre en fråga om äventyr eller försiktighet utan helt enkelt en fråga om hur många man vill hjälpa och hur man av medlen vill få ut den största effekten. Om man gör den invändningen, att man ingalunda velat kalkylera med så stora belopp som här antytts, då är endast att konstatera, att då menar man icke allvar med sina försäkringar om mera omfattande hjälp åt de arbetslösa. Då menar man att gå den försiktighetens väg, som låter de arbetslösa till största antalet själva draga sin tunga börda och tvingar förut överbelastade kommuner att ännu mer överanstränga sin förmåga. Det blir den riktiga konsekvensen, därest man väjer undan för de ganska stora belopp, som man måste röra sig med, om man överhuvud taget vill räkna med en hjälpverksamhet av någorlunda effektivitet.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Om man nu säger, att man menar allvar och vill hjälpa i mycket stor omfattning och räknar med att kostnaderna för de arbetslösas hjälp komma att mycket väsentligt stiga i jämförelse med hittillsvarande kostnader, då blir problemet: hur skall man finansiera detta? Skall man gå över till en ökad beskattning? Jag vet ju, vilken kärlek man på sina håll hyser till en förhöjd kaffetull. Jag skall icke diskutera den saken. Jag vill bara säga, att för de allra fattigaste skogsarbetarna uppe i Norrland är säkerligen kaffepriset en icke oviktig fråga i det ögonblick, när de ha löner, som knappast tillåta dem att leva på vad man kallar existensminimum. Men även om man tillgriper en sådan utväg, som då närmast skulle ersätta skatter, som man skulle erhålla på vägar, som regeringen rekommenderar, står man fortfarande inför problemet att antingen bygga upp skattebudgeten väsentligt högre, än regeringen velat föreslå, eller också tillgripa lånevägen, och då är man tillbaka till en förenkling av diskussionen, nämligen till frågan om hur mycket man skall låna eller rättare sagt hur mycket man behöver låna och hur mycket man kan låna. Jag är övertygad om att, när man räknat igenom kostnaderna för de olika systemen, skall man även här finna, att skillnaden är så pass obetydlig, att det fortfarande är oriktigt att tala om en äventyrlig politik och en försiktig väg såsom motsättningar till varandra.

Jag skall icke här, som jag redan sagt, taga upp någon diskussion om reglerna för de allmänna arbeten, varom regeringen kommer att framlägga förslag. Jag skall endast ytterligare understryka, att regeringen räknar med att det kan för dessa arbeten eller viss del av dem behöva göras vissa föreskrifter, och jag understryker, vad finansministern nyss sagt, att regeringen betraktar anordnandet av dessa arbeten såsom åtgärder mot arbetslösheten, även om regeringen icke tror, att man nödvändigtvis måste hålla sig till de nuvarande vägarna utan att man kan genom en stimulering av den privata företagsamheten åstadkomma en bättre effekt ur synpunkten att motverka arbetslösheten, än man kan på de nuvarande vägarna.

Det har här under debatten fällt några ord om understödsandan, och det är ganska lustigt att konstatera, att vi som ha så ofta blivit beskyllda för att representera denna understödsanda, vi stå här och kämpa för företagaran, och däri ligger motsättningen till den nuvarande politiken. Vad är den nuvarande arbetslöshetspolitiken? Den är kontantunderstöd för en omedelbar och mycket mager konsumtion. Den är vidare reservarbeten, där man icke får taga det nödvändigaste och nyttigaste, där man icke får ingripa på sådant, som tillhör den fria arbetsmarknaden, där man skall undvika materialkrävande arbeten, där man skall hålla lönerna nere på existensminimum eller därunder. I båda fallen alltså en arbetslöshetshjälp, där man konsumerar pengar utan att skapa så mycket bestående produktiva värden, som kunde skapas för dessa pengar, använda på ett annat sätt. Regeringen räknar också med att det skall bli nödvändigt att använda de kontanta understöden för att tillgodose hjälpbehoven hos en del av de arbetslösa, men vi vilja böja arbetslinjen in på sådana områden, där man i kampen mot arbetslösheten från det allmänns sida i första hand utnyttjar de nyttiga och nödvändiga arbetena och där man försöker sådana arrangemang, att ur statens företagarkerksamhet så att säga växer privat företagarkerksamhet, vilket tyvärr icke sker i någon nämnvärd utsträckning vid reservarbeten. Vad vi rekommendera, är alltså att söka förvandla en linje, som i hög grad kan sägas vara en understödslinje, till en företagarslinje, som icke bara ger möjlighet att hjälpa de arbetslösa utan till vilken man åtminstone har rätt att knyta vissa förhoppningar om att den skall kunna påverka konjunkturerna, bryta stagnationen och öppna en väg till återhämtning och uppbyggnad. Det förefaller mig, som om alla de predikningar, som

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

från borgerligt håll hållits mot understödsandan och för företagarandan, skulle göra herrarna betydligt lyhördare för de förslag, som vi nu framlägga, än ni hittills ha visat eder vara.

Till detta endast några ord rörande regeringens och riksdagens förhållande till varandra. Jag kan förstå, att man icke är vidare konvenerad av min påminnelse om det valresultat, som det senaste valet lämnat. Herr Lindman tog, som man brukar göra under de senare stadierna av våra debatter, saken från den mera skämtsamma sidan och gjorde en rätt lustig utläggning om vad det finns för slags majoritet. Det finns ingen borgerlig majoritet, det finns ingen socialdemokratisk heller, utan för att få en, måste man kombinera. Herr Hamrin tog det mindre lätt. Han lät förleda sig till att tala om löftespolitik för att därmed reducera betydelsen av den opinionsyttring, som gavs vid valet. Det kan kanske vara skäl att säga ett ord om denna löftespolitik, så mycket mera, som här i andra kammaren i dag herr Österström stått och talat om, hur vi inviterat väljarna till ett stort politiskt gästabad. Jag medger, att jag begriper icke riktigt bilden, men jag förstår, att den bara är ett annat uttryck för vad hans partivän sade i går, då han mot oss riktade en beskyllning för löftespolitik. Samma beskyllning har kommit fram även i första kammaren. Det är av intresse att granska beskyllningen redan därför, att en regering, som tillkommit efter ett val, har en skyldighet att söka infria, vad denna regerings parti har ställt i utsikt inför väljarna. Det förefaller mig, som om det skulle vara en ganska naturlig uppgift för folkets representanter i ett parlamentariskt styrt land att tillhålla en regering, som anser sig vara ett uttryck för folkviljan, att i regeringsställning utföra eller söka utföra, vad man har lovat i oppositionsställning och särskilt under det val, varunder man förvärvat det understöd, som möjliggjort regeringsbildningen. Vad har den svenska socialdemokratin gått till val på år 1932? Den har kritiserat den nuvarande politiken. Den har sagt, att åtgärderna för hjälp mot betrycket äro för litet omfattande och för litet effektiva. Det har sagt, att vårt land har möjligheter att på ett helt annat sätt hjälpa i betrycket, och att denna hjälp bör bli så mångsidig och så effektiv som möjligt. Varenda en, som var med i valdiskussionen, vet, att det var denna fråga om hur man skulle kunna gripa sig an med betrycket, som spelade den dominerande rollen på valtribunerna men framför allt bland det svenska folk, som känner betrycket. Vi hava ställt i utsikt, att, därest vi komme i den ställningen, söka organisera åtgärder från statens sida, som hjälper olika grupper, som icke bindas av klassintressen eller gruppsynpunkter. Jag har i mitt tal här i går angivit, hur vi se på jordbrukets problem i detta ögonblick. Vi hava här haft en lång diskussion om vårt program till arbetslöshetens bekämpande. Jag har försökt visa, hur just vår metod skall möjliggöra en indirekt hjälp åt mellanlager, som knappast kunna komma i åtnjutande av hjälp från det allmänna i den form, som den nu utgår i. Jag skulle tro, att regeringen med sina förslag har väl motsvarat vad dess parti gick in för i valrörelsen, och jag tror, att den har gjort det på ett sådant sätt, att det kan sägas vara vad möjligheterna tillåta. Men vi ha icke lovat — som jag tror herr Lindman eller om det var herr Olsson i Kullenbergstorp sade — en ny jord och en ny himmel. Vi hava sagt folket: Vi ha det svårt i landet; vi ha det mycket svårt; vi få det svårare; men vi ha resurser att göra mera än vi nu göra mot betrycket. Det betyder icke, att med ens alla få det så bra som de förut haft det; men det betyder, att vi mobilisera de krafter, som stå till buds, för att göra det någorlunda dragligt att genomleva kristiden. Det är vad vi sagt det svenska folket; det är vad vi nu söka omsätta i regeringsförslagen; det är vad vi hoppas att riksdagen skall hjälpa regeringen att bringa ut till praktisk effekt.

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Herr Lindman talade ganska mycket om kommunisterna. Jag har med avsikt avstått från att diskutera med de kommunistiska representanterna. Jag tänker icke göra det i detta ögonblick heller. Jag skall endast taga fasta på, att man från högerhåll både i denna kammare och i första kammaren har varit mycket angelägen om att slå fast, att skiljelinjen går skarpare mellan kommunister och socialdemokrater än mellan socialdemokraterna och de borgerliga partierna. Jag skall heller icke diskutera, om detta är riktigt. Men jag skall för anteckning till nästa valrörelse be herrarna komma i håg, att ni nu ha sagt motsatsen till vad ni brukat säga under valrörelserna, då ni alltid predikat, att det här egentligen bara är fråga om olika etikett, att kommunister och socialister är detsamma och att, om socialisterna få makten, är det kommunisterna som styra. Jag tackar för att herrarna äntligen kommit till den bättre insikten, och jag emotser, att vi skola även på den punkten kunna bedriva kommande valrörelser under litet större kontakt med sanningen.

Herr Hamrin yttrade i går, att regeringen icke böra söka sak med riksdagen, och han antydde i sitt tal i dag också, att det vore naturligt, att majoriteten och minoriteten — var vi nu än mena, att vi hava den — taga hänsyn till varandra. Jag har så mycket lättare att svara på dessa hemställanden som jag ju så ofta här har gjort mig till tolk för just den uppfattningen, att en demokratisk ordning framför allt kräver samarbete mellan representanterna för olika grupper. Jag har icke bara krävt hänsyn till minoritetens synpunkter, utan jag har också sagt, att om det finnes en majoritet så gör den mycket klokt i att beakta vad en stark minoritet har att säga; den skall icke tro, att det är god demokratisk styrelse, om de, som möjligen hava fått en viss övervikt inom nationen, regera som om de ensam utgjorde nationen och utan hänsyn till andra. God demokrati är samarbete. Det är en övertygelse, som ligger mig i blodet och som har blivit mera medveten hos mig ju mera jag tänkt igenom dessa problem. Och därav följer ganska naturligt, att jag, när jag sitter i regeringen, anser det vara en naturlig uppgift att söka ett gott samarbete med folkrepresentationen. Jag hoppas kunna visa under denna riksdag, att det skall icke från min sida saknas någonting, när det gäller att försöka få sådant samarbete till stånd.

Men det finnes en synpunkt, som jag ansett det vara mycket angeläget att understryka, och det är den jag talade om i går, den jag har talat om i första kammaren och som jag anser det vara av en viss vikt att ytterligare fästa uppmärksamheten på. Det är icke på det sättet, att svensk demokrati endast utgöres av den sittande regeringen och riksdagen och att vi bara hava att förhandla med varandra, utan det är också så, att vi sitta här som representanter för ett folk, som på den allmänna rösträttens grund har att avgiva sina opinionsyttringar. Jag skall icke nu diskutera, hur folkviljan kan förändra sig, hur folkviljan kan missledas, och jag skall icke göra något ytterligare nummer av det faktum, som jag en gång har konstaterat; men jag tror, att det är riktigt att säga, att man begår ett kolossalt misstag, om man går och inbillar sig själv, att 1932 års valutgång är ett resultat av tillfälligheter, ett klassval, ett kristidsval eller vad man nu vill kalla det. 1932 års valutgång är ett ganska medvetet uttryck för den brist på tilltro till den hittillsvarande politiken, som har vuxit fram inom vårt folk och som, skulle jag våga tillägga, jag tror snarare är större i dag än den var i september. 1932 års val är utan tvivel uttryck för en växande mening inom vårt folk, att skola vi lotsa oss så oskadda som möjligt ur svårigheterna, så behöves det nya grepp, andra grepp och djärvare grepp. Om herrarna avfärda den folkopinionen såsom en tillfällighet, då har ni icke bekymrat er om att undersöka, vad det är som verkligen rör sig inom de stora massorna av vårt folk. Folkopinionen rörande vår politik i dessa tider,

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

kommer icke bara fram i valhandlingen, den kommer också fram i sådana mindre ting som när den ena deputationen efter den andra kommer till regeringen från olika kommuner och högermän tala med socialdemokratisk tunga, när det kommer representanter från olika partier, som äro absolut ense i en sak, nämligen, att det måste gripas in mot betrycket på ett helt annat sätt än hittills, om man icke skall råka in i äventyrligheter, i sådana situationer, som icke längre äro farliga bara för den enskildes väl utan också mycket lätt kunna bliva det för samhällets väl.

Om man vill beakta den utgångspunkten, så tror jag, att man har också den naturliga grunden för de förhandlingar, som ju under alla omständigheter måste föras mellan regeringen och riksdagen. Är det riktigt, som man försäkrar, att här finnes en allvarlig vilja att gå så långt som överhuvud taget man rimligen kan gå, då tror jag också, att det finnes möjligheter för att vi med gemensamma krafter skola nå fram till ett resultat, som ger det svenska folket all den hjälp i betrycket, som vi äro mäktiga att mobilisera. Kan regeringen medverka till eller gå i spetsen för ett sådant resultat, så anser den sig hava nått mera än den kanske hittills har vågat hoppas. Då skulle väl knappast någon fråga uppstå om att den ena eller den andra parten, regering och riksdag, söker sak med den andra.

Men jag vill gärna tillägga ett par ord. Det är ofta på det sättet, att när ett parti har kommit i regeringsställning, så tycker man, att det partiet skall kompromissa sig till ungefär vad som helst. Man tycks på sina håll anse, att en regering bör fatta som sin uppgift att få behålla taburetterna och sitta på skenbara framgångar. Jag har en helt annan uppfattning om en regerings ställning. En regering skall så långt det är möjligt motsvara de önsknings rörande landets politik, som finnas inom folket. Den skall söka vinna beaktande för dessa önsknings i riksdagen och med riksdagens medverkan, så långt det är möjligt, uppfylla dem. Om det befinnes, att riksdagen vill föra en politik av ett helt annat slag än den, som regeringen anser för landet gagnelig, då finner jag det fullkomligt absurt, att man överhuvud taget skall räkna med den regeringens kvarstannande. Ja, jag går så långt, att jag säger, att även om en regering vill sitta på de villkoren, skall riksdagen icke tillåta det. Landets regering skall representera en politik, och den politiken skall åtminstone vara regeringens i så måtto, att regeringen tror, att den är gagnelig för landet, att regeringen har en känsla av, att den åtminstone går fram i stora stycken på vägar, som den själv anser rätta. Har regeringen icke en sådan känsla, då är det icke längre en regering. Då skall riksdagen icke begära, att den skall sitta. Och har den regeringen någon känsla för parlamentarisk ordning, så går den, även om riksdagen ber den sitta. Det är alldeles uppenbart, att skall det vara parlamentarism i ett land, så skall det vara samarbete; skall man hava representanter att utföra rikspolitiken, så skall man också skapa möjligheter för en rikspolitik, som dessa landets högsta styresmän tro är riktig och för vilken de kunna gå in, icke bara därför att de hava ett ämbete utan också därför, att de hava ett intresse, därför att de vilja förverkliga en sådan politik.

Det är icke i detta ögonblick fråga om en socialistisk eller en borgerlig politik. Herr Hamrin kom in litet på frågan om hur det skall bli med den framtida nya samhällsordningen, hur planerna för den se ut. Det är ganska ändamålslost att nu fördjupa sig i detta problem. Det är emellertid sannolikt, att vi snarare än många tror, få diskutera mera genomgripande åtgärder. Jag delar många uppfattning, att vi rädda oss icke ur våra svårigheter endast med åtgärder, betingade av det allra närmaste betrycket. Jag tror, att våra förhållanden äro så allvarliga, att vilken regering som än sitter icke får nöja sig med att till nästa år göra upp en budget kanske på samma grunder som

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

den nu framlagda, utan den måste använda sin tid för att verkligt grundligt undersöka, om man icke måste vidtaga ännu mera genomgripande åtgärder för försörjningen av befolkningen i vissa delar av vårt land — jag tänker närmast på de norra delarna — en fråga, som kan gälla omflyttning från industri till jordbruk, en fråga, som kan gälla omflyttning från en del av landet till en annan, en fråga, som kan gälla ännu större organisationsproblem. Jag tror alltså, att en regering just nu måste ägna hela sitt intresse åt den mycket allvarliga uppgiften att försöka länka in vår politik mot betrycket på de säkraste vägarna och på dem, som giva det bästa resultatet. Jag tror icke, att en socialistisk regering har någon anledning att just nu sätta sig ned och fundera, hur man skall bygga upp det socialistiska samhället. Vilken regering som än sitter, har händerna fulla av allvarliga uppgifter för den närmaste framtiden. Och en regering, som känner sin plikt, kommer att ägna sig åt dessa uppgifter. Så länge denna regering sitter, skall den icke göra sig skyldig till några försummelser. Och den önskar intet högre än att få det understöd, som möjliggör för den att tjäna landet på det sätt den önskar.

Herr Lundstedt: Herr talman! Efter statsministerns anförande kan jag givetvis icke räkna på kammarens öra. När jag ändå talar, så är det endast för att till protokollet få en replik på det genmäle, som statsrådet Undén i förmiddags riktade mot mitt anförande. Jag tillåter mig för korthetens skull meddela den repliken i fem punkter.

1:o) Enligt statsrådet mening skulle jag med mitt anförande hava råkat i konflikt med mina föregående uttalanden angående betydelsen av Nationernas förbund. Någon sådan konflikt föreligger icke. Jag har å ena sidan *alltid* hävdad vikten av att de olika staternas representanter söka samverka i en central för världsfredens bevarande. Å andra sidan har jag *alltid* betonat vikten av, att man icke låter förleda sig av vissa traditionella rättsföreställningar, vilka, såvitt jag kan förstå, äro livsfarliga för fredsidén. Denna ståndpunkt intager jag alltiämt. Intet i mitt anförande i förmiddags strider däremot. Jag har icke satt i fråga, att vi skulle inhibera vår tribut till Nationernas förbund. Jag har endast gjort gällande, att vi skulle till största möjliga nytta använda vår dyrbara stämma i Genève.

2:o) Jag har *aldrig* sagt, att Nationernas förbund skulle tigande åse Japans ockupation. *Motsatsen* har jag däremot vid skilda tillfällen givit uttryck åt i denna kammare. I dag berörde jag icke den saken. Jag endast förmenade, att Nationernas förbund icke borde hävda rätten, vilket nämligen innesluter sådan aktion, som kunde bliva farlig för Europas ekonomi och möjligheten för världsfreden. — Nu säger statsrådet Undén, att det vore icke så mycket fråga om att hävda rätten som att hävda fredens idé. Men denna fred skall ju åstadkommas enligt förbundsakten, som *rättsligen förpliktar* till fredens hävdande, i fall av behov, *genom sanktioner*. Mina anmärkningar rikta sig just emot, att man sammankopplar fredsintresset med det ödesdigra rätts tvånget. Kalla detta tvång fredstvång, om man så vill; grundsatsens farlighet försvinner icke i och med ordvalet.

3:o) Jag har icke förebrått statsrådet Undén, att han icke gjort propaganda för mina åsikter. Min »förebräelse» riktar sig överhuvud icke särskilt mot statsrådet Undén utan mot hela det rådande uppfattningssättet på området, som jag menar, att regeringen bort taga avstånd ifrån. Vidare är det alldeles icke fråga om att propagagera för *mina* idéer utan för vissa synpunkter, som enligt min mening äro sakliga. Kan man visa, att dessa synpunkter äro osakliga, så faller givetvis grunden för mitt yrkande på deras beaktande.

4:o) Jag har självfallet aldrig uttalat några sympatier för den japanska

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

ockupationen överhuvud, icke heller på grund av dennas förmenta antikommunistiska betydelse. Att så uppfatta mina ord är, såvitt jag förstår, en uppenbar förvanskning, som jag är övertygad om att herr statsrådet gjort endast i hastigheten och vid närmare eftersinnande skulle önska korrigera. Jag har endast sagt, att bland mängden av möjliga farhågor i anledning av en eventuell s. k. rättslig aktion emot Japan även såsom en *mycket svag* möjlighet funnes den farhågan, att krossandet av detta lands stormaktsställning skulle kunna tänkas medföra konsekvenser, ödesdigra också för Europa.

5:o) När statsrådet Undén känner sig övertygad om att Japan skulle böja sig för ett enigt och resolut uppträdande från folkförbundets sida, och att sanktionerna sålunda icke skulle behöva tillgripas, så kan jag givetvis icke bevisa, att denna övertygelse är oriktig. Men jag har sökt framställa sannolikhets-skäl för att en sådan övertygelse är alltför optimistisk. Och vad jag förfäktar är, att man *icke vet*, vad man kan frambesvärja genom rättens hävdande mot Japan. Det *kan* gå lyckligt; men det *kan* också gå olyckligt. De värden, som stå på spel, äro alltför betydande för *folken*, för *mänkskligheten*, för att några som helst risker böra få tagas. Jag jämförde saken med faran av att leka med elden. Man *kan* tända en tändsticka i ett krutmagasin, utan att det sker någon explosion. Men man *bör* nog helst undvika det.

Herr talman! Jag önskar slutligen i anledning av detta replikskifte säga, att, ehuru mitt förra anförande riktade sig emot den åskådning, som gemenskapen hyses på detta område, och icke mot statsrådet Undén personligen, så måste givetvis statsrådet Undén, på grund av den ställning han intar, också personligen taga åt sig mina anmärkningar. När han nu, detta oaktat, bemött mig på det kollegiala sätt, som han gjorde, känner jag ett behov att härför till honom framföra min tacksamhet.

Herr statsrådet Undén: Herr talman! Det kanske är litet sent att vid denna tidpunkt av remissdebatten upptaga ett litet socialdemokratiskt familjegräl om den manchuriska konflikten. Men om jag ändå vågar säga ett par ord, är det först och främst för att rätta ett eller måhända två missförstånd, som jag tydligen gjort mig skyldig till. Herr Lundstedts allusion på de 600,000 kronor, som varit upptagna i budgeten för vårt medlemskap i Nationernas förbund, har jag uppfattat på det sättet, att han ansåg detta vara en onödig och överflödig utgift. Han meddelar nu, att han ingalunda avser, att denna årsavgift borde strykas ur budgeten utan blott att man skulle söka få mera valuta för det dyra medlemskapet. Jag är givetvis villig att taga ad notam denna förklaring, som ju betyder, att jag på den punkten missförstått honom.

Den andra punkten, där jag också med tillfredsställelse hört hans yttrande nu, var den, vari han förklarade, att han ingalunda hade några sympatier för den japanska aktionen i Kina. Han har emellertid i sitt föregående anförande framfört bl. a. såsom en eventuell påföljd av Nationernas förbunds ingripande gentemot Japan, att det skulle kunna som ett perspektiv leda till Asiens bolsjevisering. Det var i anledning av denna hans antydning, som jag trodde, att han gjorde sig solidarisk med det förnämsta japanska argumentet för detta lands hållning i Manchuriet, vilket just är, att Japan rättfärdigar alla sina åtgärder med den förevändningen, att man känner sig vara kallad att skydda Asien emot bolsjevisering och för den skull skyndar att annektera ett område med 28 miljoner kinesisk befolkning.

Jag vill bara tillägga det, att sedan professor Lundstedt tidigare vid sin betygssättning av regeringen slösat med så fördelaktigt betyg för dess budget — man kanske alltså kan säga för regeringens kunskaper i ämnet finans-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

politik — där herr Lundstedt tilldelade oss åtminstone betyget »med beröm godkänd», så har han sedan blankt kuggat regeringen i folkrätt. Jag har min lilla misstanke om varpå detta beror, och jag vill icke undanhålla kammaren denna misstanke. Den är, att han i budgeten har på en eller annan punkt funnit ett uttryck för sina filosofiska principer, under det att han icke funnit något sådant uttryck i regeringens Genève-politik.

Jag vill ytterligare bara tillägga, att jag tror, att varken detta internationella problem eller andra internationella frågor kunna bedömas utifrån abstrakta och schematiska principer, utan att de kräva ett mera konkret inträngande, än vad herr Lundstedt tydligen anser nödvändigt. Och den, som tagit del av den viktiga, kanske viktigaste insats, som Nationernas förbund hittills gjort i denna fråga, nämligen den s. k. Lytton-kommissionens undersökning, dess rapport angående förhållandena i Manchuriet, den måste få den bestämda övertygelsen, att freden i Östern gagnas icke genom en efterlåtenhet från Nationernas förbunds sida eller från samliga makters sida gentemot Japans annexionistiska politik. En sådan efterlåtenhet komme tvärtom att föra med sig framtida förvecklingar av ööverskådlig räckvidd mellan Kina och Japan, under det att freden i Östern bäst gagnas av att Nationernas förbund efter förmåga uppträder på ett mera resolut sätt, än hittills har skett.

Herr Strindlund: Herr talman! Denna debatt är väl närmast avsedd att ge kammarens ledamöter tillfälle framföra sin inställning till och sina principiella invändningar emot de föreliggande förslagen i statsverkspropositionen. Den är väl också avsedd att tjäna som ett observandum eller vara vägledande för de ledamöter inom respektive utskott, som sedermera skola fortsätta behandlingen av dessa förslag. Det har ju därför också, åtminstone förr, ansetts mindre lämpligt, att ledamöter i sådana utskott, dit delar av statsverkspropositionen remitterats, yttrat sig i remissdebatten. Jag skall heller icke såsom ledamot av statsutskottet nu gå in på själva det föreliggande budgetförslaget. De erinringar eller erkännanden, som jag om detsamma kan ha att göra, får jag nog sedermera tillfälle att framföra både i utskottet och under de fortsatta riksdagsförhandlingarna.

Däremot har det under denna debatt och jämväl i trontalet lämnats en del meddelanden om förslag, som äro att vänta, och underförstått kan man då läsa ut, vilka förslag, som icke komma. Herr statsministern vidrörde i sitt anförande i går bl. a. det bebadade förslaget om nybildning av s. k. arbetarsmåbruk. Såvitt jag förstår, äro dessa närmast avsedda för Norrland, där de framför allt skola tjäna skogsarbetarna. Med kännedom om den ringa areal åkerjord, som bönderna förfoga över, tar jag för givet, att man vid realiserandet av detta förslag till stor del måste taga s. k. bolagsjord i användning för detta ändamål. Här tangerar man en fråga, som i annat sammanhang framförts till mig från en hel del norrlänningar, och som jag ber att få vidarebefordra. Först och främst: Är denna bolagsjord möjlig att förvärva med betryggande äganderätt, och är det möjligt att göra den gravationsfri? Man gör sig den frågan, icke bara inför sociala jordutredningens förslag, utan även av annan anledning. Man har lagt märke till att krisen tagit sig uttryck bl. a. i följande två symtom. Bolagen, även sådana, som förut ansetts synnerligen solventa, hava under senare tider börjat lägga upp ganska stora obligationslån. Denna kris har dessutom medfört ett nästan katastrofalt prisfall på fastigheter, synnerligast i samband med realisationer.

Man frågar sig då om alla, som redan inneha ägostyckningar eller utbrytningar från fastigheterna, verkligen sitta trygga på sina fastigheter, även

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

om utvecklingen skulle gå så långt, att den säkerhet, som ligger för dessa obligationslån, måste realiserast. Här föreligger spörsmålet i vad mån man vid belåning av denna bolagsjord, vid tagande av de inteckningar, som ligga som säkerheter för obligationerna i fråga, verkligen undantagit jord lämplig för odling och all inägojord. Det är icke underligt, om dessa frågor komma på tal, och om man i många fall känner en viss oro för det framtidsperspektiv, som nu upprullas, då man ser, hur denna kris fortsätter.

Den, som har samma uppfattning som jag, att det är lyckligt för ett land, om det har en kraftig, självständig jordbrukar- eller bondestam, och att de som bruka jorden äga densamma, har givetvis intresse av att så mycket som möjligt av den jord, som för närvarande ligger under bolagen, överföres i enskild ägo. Jag vill då fråga, om icke, därest krisen fortsätter som hittills under någon längre tid, en sådan överföring försvåras genom dessa obligationslån. Har regeringen tänkt på det spörsmålet och sökt finna någon utväg att befria sådan jord från den risk, vari den f. n. torde befinna sig.

Det har nu bebådats, att vi skola få en hovrätt uppe i Norrland. Det är alldeles givet, att med de säregna näringsförhållanden, som äro rådande i norra Sverige — som sydsvenskarna i stor utsträckning icke ha någon verklig kännedom om — måste det vara av betydelse att få en hovrätt förlagd dit, varigenom rättens ledamöter få lättare att förskaffa sig personlig kännedom om ortsförhållandena. Det är därför, som vi med tillfredsställelse hälsa detta förslag. Däremot torde vi icke, åtminstone vid innevarande års riskdag, få se något förslag till lösande av ett annat önskemål, som mer än en gång framförts här i riksdagen. Jag syftar på frågan om ett modernare och kontrollerat inmättnings- och intumningsförfarande. Riksdagen beslöt i fjol enhälligt hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en skyndsamt och allsidig utredning rörande virkesmättningsföreningarnas verksamhet samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Vi ha icke hört något av denna sak och få väl knappast glädjen framföra något tack för ett sådant förslag i år. Men jag tror mig göra mig till tolk för nästan hela den norrländska landsortsbefolkningen, om jag gör det uttalandet till herr justitieministern, vilken tyvärr icke är här närvarande, att skulle vi där uppe fått välja mellan ett moderniserat inmättningsförfarande och en hovrätt, så skulle vi säkerligen taga det förstnämnda. Jag tror mig kunna göra detta uttalande icke bara på böndernas vägnar utan jämväl på skogsarbetarnas. Det kan kanske förefalla märkvärdigt att ställa dessa frågor sida vid sida, men de äro båda beroende på herr justitieministerns handläggning. Jag vill tillägga, att även om kammaren nu snart börjar bli led på att jag kälter om denna fråga, så kommer jag icke att ge mig, förrän vi fått bättre system i berörda avseende.

Det är dessutom en liten fråga, som jag närmast skulle vilja tala med herr ecklesiastikministern om. Det framhålles nu från alla håll nödvändigheten av sparsamhet, och jag tror, att man är ganska ense i den saken. Verklig sparsamhet innebär väl, att man avstår från onödiga utgifter. Ett område, där man skulle kunna göra åtskilliga besparingar, är undervisningen. Jag syftar då på sådana poster som bl. a. undervisningsmateriel och läroböcker åt eleverna vid de olika skolorna. Vi känna alla till lärobokseländet, och även en annan utgift i samband med undervisningen är rätt tryckande, nämligen utgiften för skrivmateriel. Jag har lagt märke till, att här i riksdagen äro de kladdblock, som vi få använda oss av, icke hopsatta av nytt oanvänt papper, utan de bestå i regel av gamla föredragningslistor och dylikt. Jag har också sett, huru man inom den centrala förvaltningen i allmänhet mycket hårt hållit på att besparingar skola göras, då det gäller skrivmateriel. Men kom-

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

mer man in i en folkskola, så finner man, att där duger det icke med billigt kladdpapper, utan allt sedan griffeltavlorna bannlystes skall det vara dyrbara skriv- och räknehäften. Man kan måhända säga, att detta icke hör hemma i denna debatt, utan är saker som få ordnas i skolorna. Jag är icke säker på att det skulle lyckas, ty om man känner barnens psyke litet grand, vet man för det första, hur oändligt känsliga de äro för anmärkningar från varandra, och för det andra hur oändligt hårda dessa barn kunna vara gent emot varandra. Om bland dem den uppfattningen gör sig gällande, att det är skam att spara på detta sätt, då kommer det aldrig att lyckas. Jag är därför övertygad om att en impuls till sparsamhet på detta område måste komma från högre ort. Det är icke heller någon så liten fråga, ty om det kunde sparas en eller annan krona för varje skolbarn, oavsett vilken undervisningsanstalt det tillhör, och för varje termin, skulle det sammanlagt representera ett stort belopp. Med den frimodighet, som utmärker vår ecklesiastikminister, hoppas jag att det räcker med denna erinran, och att han tar initiativ till sparsamhet med skrivmateriel i skolorna, där den största förbrukningen äger rum.

Herr Lithander: Herr talman! Regeringsbanken nu gör precis intryck av samma förhållande, som kommer att råda i statskassan, när herr finansministerns program blivit genomfört: den är totalt läns. — Jag begärde här ordet med anledning av ett yttrande, som herr statsrådet och chefen för finansdepartementet hade igår. Han sade, att han hade under undersökning frågan att i en enda hand lägga hela kaffeimporten för att på detta sätt skaffa ökade inkomster åt staten utan att öka priset. Försåvitt jag kunde fatta hans mening gäller det då ett monopol. Han yttrade sig ganska försiktigt och lämnade icke närmare uppgifter, men det må vara förklarligt, om det inom vida kretsar i vårt land skapas en känsla av oro, när ett sådant yttrande fälles ifrån det hållet. Vi hava i alltför färskt minne de erfarenheter, som tidigare skapade monopol hava lämnat. Både hans excellens herr statsministern och herr finansministern hava i sina anföranden framhållit, att numera är arbetslöshetsproblemets bemästrande huvuduppgiften för regeringen. — Ja, när jag nu ser, att både herr statsministern och herr finansministern ha infunnit sig, tillåter jag mig uttala, att det gläder mig att hava fått en »kassatillgång» nu. — Emellertid, i samma ögonblick som regeringen framhåller detta som målet för dess strävanden, och för vilket den nu ställer oerhörda krav på det svenska samhället, så låter herr finansministern antyda åtgärder, som direkt på många håll komma att skapa arbetslöshet och ekonomiska svårigheter. Jag skall nu icke gå in i detalj, jag har gjort det många gånger förut, men vi hava alla i färskt minne, hur många gamla köpmän och många som hade ägnat sig åt vinhandelshanteringen blevo kastade ur sadeln, när det monopolet skapades, och allt vad det hade till följd. Det är många som ännu lida av det. Och vad det andra monopolet beträffar så hava där för näringsutövarna skapats så svåra förhållanden, att jag skulle vilja tro, att herr finansministern icke skulle vilja ens åt en nödhjälpsarbetare ge så små möjligheter, som de vilka här lämnats många. Det är därför jag till herr statsrådet ber att få rikta frågan: vad är det som nu planeras, och vad är det som i det fallet förhaves? Det är många ute i landet, som vilja hava litet klarare besked på den saken.

Jag förstår mycket väl, att ett monopol skulle innebära ett förverkligande av gamla socialdemokratiska programpunkter, vilket säkerligen tilltalar den ärade finansministern, men det står i skarp och bestämd strid emot först och främst vår grundlag, som säger, att »konungen må inga monopolier instifta».

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

Det ligger långa tiders erfarenhet bakom detta, som skrivits in där i vår grundlag. Det är ingen likgiltig sak, och ingen som man kan ta i förbigående och försöka driva igenom med en tillfällig majoritet. Det är att slå in på vägar, som ingalunda äro eftersträfvansvärda. Och är det så, att det är staten som skall driva det, så vill jag säga, att det är icke rätta sättet att göra saker och ting billigare, det hava vi på många vis erfarenhet om. När det är fråga om att avkoppla konkurrens och annat, får allmänheten i sista hand alltid sitta emellan, och det visar sig också att om staten skall ge sig in på att driva affärer på något vis, går det endast under monopolets form, ty den ringaste tävlan och möjlighet för den enskilde att vara med, tål staten icke vid. Jag skulle också i detta sammanhang vilja erinra om, att samtidigt som ett monopols inrättande har kastat mången yrkesman ur sadeln, har det i stället satt in personer med framstående egenskaper på andra områden, vilka dock i fri tävlan och under fri yrkesutövning säkerligen aldrig fått de placeringarna. Men det kan vara en sak för sig att gå in på sedan.

Det må måhända, herr talman, när jag nu har ordet, vara mig tillåtet att göra några små randanmärkningar till propositionen, som vi nu hålla på att remittera. I den säges på sid. 10 i »inkomsterna», att det skall försiggå en väsentlig utvidgning av statens verksamhet för att skapa produktiva och varaktiga nyttigheter av olika slag. Jag vill, liksom det förut här blivit antytt från olika håll i kammaren, betona, att det är icke vad man menar med nyttigheter, som skapas. Jag förstår fullt väl regeringens önskan och den uppgift den har och måste hava att söka komma ur ett nödläge, som icke bara vi utan andra länder äro i, att försöka få arbete och rörelse i gång, men den metod som anlägges är felaktig. Jag vill också säga det, att regeringen alldeles säkert kan påräkna det livligaste stöd, därest den går in för vägar, som i längden äro hållbara och ekonomiskt genomförbara. Sådant kommer högern utan tvivel att stödja, ty högern är ett näringsparti, dess män äro vana att sätta saker och ting i gång, men framför allt att hålla dem i gång utan att anlita konstlade medel, som gå för en kort tid, varefter det hela stannar av, därför att det låser sig. Och det kommer att låsa sig, om man går fram på den väg, som regeringen föreslagit. Även med allra skarpaste botten-skrapning av tillgångar är det, som vi hört av hans excellens, bara en del av de arbetslösa, som kunna få sysselsättning och utkomst. Det måste ske efter andra linjer, ty eljest låser det sig fast.

På sid. 11 står det, »att även den sysslolösa arbetskraften måste få sitt underhåll ur medborgarnas förråd». Man går där in för en tankegång, att det skulle påvåla staten och kommunerna en skyldighet att se till, att ur det gemensamma förrådet skulle all försörjning ske. Ja, det är gott och väl, så länge förrådet finnes, men det är bara en tidsfråga, när dessa förråd och möjligheter upphöra, när man går in på den väg, som regeringen är inne på. Vi hava alltså ingalunda någon ovilja emot att under brydsamma tider medverka till att folket kan klara sig fram och att vårt näringsliv hålles i gång, utan vi ogilla det sätt och de metoder, efter vilket det sker. Det sätt, som nu regeringen är inne på, tar mången gång bort känslan, att människorna skola försöka att i tävlan med andra göra det bästa möjliga och försöka klara sig fram. Man tvingar in det hela på en väg, där under alla förhållanden staten skall hålla det hela i gång, och därtill till avtalsenliga löner, så länge det räcker. Även under nuvarande förhållanden kan icke, även med en botten-skrapning av allting, detta hållas i gång annat än en liten kort tid, och vad som är alldeles säkert är, att när det en tid verkat, kommer skaran av arbetslösa att växa, och det kommer att låsa sig, och, såvitt jag förstår och kan i ringaste mån bedöma det, leder det rent ut i kaos. Det sammanhänger med

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

att depressionen råder i hela världen. Vi äro icke de enda, hela vår export-industri och allting, som vi fått in pengar på för att betala både det ena och det andra, har minskats eller rent av upphört.

Herr statsrådet säger vidare på sid. 11, att de statliga arbetenas finansierande med lånemedel icke innebär någon avvikelse från hittills tillämpade finansieringsregler. Det är redan gendrivet. Jag vill bara med ett par ord säga det, att det är en väsentlig avvikelse från vad som hittills ansetts vara sund politik. Hans excellens sade helt nyligen här, att ur statens företagare-verksamhet skulle växa enskild verksamhet. Jag tror, att det motsatta skulle bli följden. Den enskilda verksamheten kommer att förkvävas i mycket hög grad, och när därtill kommer den katastrofala beskattning, som herr finansministern föreslår, så kommer det i än ökad grad att få verkan åt det hållet. De vägar, som här föreslås, äro icke i längden framkomliga.

Hans excellens yttrade, att regeringen försöker att förverkliga* vallöftena. Men är det icke en oerhört dyr räkning, som regeringen kommer med till svenska folket för att förverkliga dem, när vi få sådana krav ställda på oss, som så bottenskrapa alla resurser. Hans excellens sade vidare, att en majoritet bör beakta vad en stark minoritet har att säga. Ja, men framför allt bör den beakta, hur pass förnuftigt det är som den majoriteten eller den minoriteten säger till om, och, som jag nyss sade, vad som är möjligt att genomföra efter sunda hållbara ekonomiska linjer i längden. Det kommer säkerligen icke regeringen att möta någon bristande vilja för. Men när det sunda förnuftet säger en, att den väg som här anvisas icke är framkomlig, då måste man väja. Hans excellens talade vidare om en omflyttning. Han nämnde först här, att det får vara nya grepp, andra grepp och djärvare grepp, och kom sedan in på att vi få försöka taga i övervägande en omflyttning från industrien till jordbruket. Den vägen har det parti jag har äran tillhöra i långliga tider kämpat för, att alltså bereda möjligheter för svenskt jordbruk att kunna vid dessa tillfällen suga upp och suga till sig dem som icke finna sysselsättning inom industrien, vilken under normala förhållanden kan bereda sina utövare en annan levnadsstandard och andra förhållanden än vad som är möjligt inom jordbruket. Är det excellensens allvarliga mening och tanke att gå den vägen, då hälsar jag den med glädje, men jag hoppas och hemställer, att hans excellens då hos sitt partis representanter inom de olika utskotten, främst då inom bevillningsutskottet, som har att behandla dessa frågor, därefter jordbruksutskottet, inskräpper betydelsen av att, när de till behandling få frågor, som främja det svenska jordbruket, lämna det stöd vi behöva för att genomföra detta. Där kunde vi i så fall få en samverkan till att få ett stöd, som vi i långliga tider arbetat för. Men utan det stödet, utan att man försöker få fram möjligheter för det svenska jordbruket att bära sig, kommer det aldrig att få förmåga att suga upp till sig och ta sig an dem som under depressionstider icke kunna få sysselsättning på det vanliga viset. Där kunde vi få fram en linje, där vi kunde mötas. För närvarande är det så, att på många ställen i landet kunna jordbrukarna så långt ifrån taga till sig några arbetslösa, att de kunna icke ens behålla sina egna drängar, därför att deras produkter betalas så lågt, att det lönar sig icke. Det är ett stort och svårt problem, och ingenting skulle glädja oss mera än om hans excellens på allvar trädde in för den saken. Det vore naturligt för övrigt om så skedde, ty många av dem, som nu i städerna ha sin utkomst såsom industriarbetare och som tillhöra det socialdemokratiska partiet, äro med så starka rötter bundna vid Sveriges jordbruk, att det vore icke oförklarligt, om man ifrån detta håll nu skulle kunna få en verksam hjälp till genomförande av ett förslag, som skulle göra det svenska jordbruket bärkraftigt. Det

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

är ur så många synpunkter, icke bara ekonomiska, av vikt att så sker, men det har man icke beaktat vid framläggandet av statsverkspropositionen, och jag skall, herr talman, därför nu gå in på det. På sid. 12 i »inkomsterna» står det talat om begränsningar i konsumtionen och i importen samt reglering av utrikeshandeln. Jag hoppas det kommer att föra regeringen och finansministern in på de vägar, vi antytt, och alltså föranleda en eller annan moderat tull. Excellensen småler, när jag säger moderat, men jag *menar* moderat. Det skall därvidlag icke vara överdrift utan så att utlandet hålles borta och den inhemska produktionen beredes företräde.

Ja, jag skall icke mycket orda om arvsskatten. Den har redan blivit behandlad på vida bättre sätt än vad jag kunnat göra, men jag skulle vilja säga till herr finansministern, som nyss yttrade något om vad som skulle inträffa, när de goda tiderna återvända etc.: om regeringens linje följes, återvända icke de goda tiderna. De komma aldrig! Det problemet behöver aldrig besvara oss. Herr finansministern nickar bifall, som jag tacksamt noterar. De komma icke tillbaka!

På sid. 41 i »inkomsterna» finner man rusdrycksförsäljningsmedlen från detaljhandelsbolagen beräknade till 19 miljoner kronor. Det skulle intressera mig att höra från finansministern vid något tillfälle vad de driftskostnader, som erfordras för att få in det nettobeloppet, gå till, eller med andra ord vad denna apparat kostar i drift. Det skulle också intressera att höra, om finansministern följt den erinring, som jag gjorde till en föregående finansminister. Jag bad honom nämligen se till att de medel, som där skulle in till statsverket, bleve inlevererade och icke placerades i hus för systembolag och restauranger i konkurrens med enskild drift. Vi äro så noga för minsta sak, när därtill använts av statsmedel. Då provas och gnuggas det i statsutskottet och riksdagen. Det skulle glädja mig, om det hade satts stopp för detta, men då så icke skett, vill jag hemställa, att finansministern ser till, att medlen komma in fullt och helt. Skall det vara några byggen för statens eller annans räkning för statsmedel bör det på vanligt vis passera riksdagen och statsutskottet, så att vi få lov att tala om det.

Man vill ha över drift i statens regi. Jag kan icke låta bli att göra en reflexion. Det har varit svåra tider för statens järnvägar. Beträffande allt vad ingenjörskunskap kan frambringa skötas statens järnvägar förstklassigt, allting är bra i det fallet, men man kan icke annat än beklaga, att utvecklingen gått därhän, att hela det investerade kapitalet avkastar i denna stund $4\frac{1}{2}$ miljoner kronor, om jag rätt uppfattat siffrorna. Det är ju så, herr statsråd? Det står här på sid 47. Då är kapitalet över 1,000 miljoner kronor. Därav är då något bortskrivet. Omkring 668 miljoner kronor tror jag det var som ansetts böra vara det som skall förräntas. Det andra är nedlagt i kulturbätor och på andra uppgifter. Avkastningen blir i alla fall icke fullt en halv procent. Jag tycker det i alla fall är en sak, som vi icke skulle kunna lämna obeaktad. Det har i alla fall litet grand visat sig vad följden blir för statsverket, när mycket stora medel investeras på det sättet. Bland de stora utgiftsposter, som nu äro föreslagna, finna vi på sid. 4 och 5 i »utgifter för kapitalökning» på en rad 75 miljoner kronor och på en annan 50 miljoner kronor. Jag har den känslan, att mycket därav kommer att användas på ett sätt, som förkväver en mycket viktig känsla hos människorna och icke minst hos ungdomen, att arbeten skola förrättas i tävlan, där de bästa komma fram. Det är inriktat för mycket åt annat håll. Det kommer att bli i viss mån en privilegierad klass, som får arbetet, när man tar bort det där momentet av tävlan. Jag har sett sådant. I somras på en resa i England vilket starkt intryck fick jag icke av dessa — jag vill säga — olyckliga människor, som ha sitt kontanta

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

understöd men stå och hänga i stora skaror utanför Public Houses och icke taga sig till något nyttigt utan ha det kravet på samhället, som finansministern skrivit på papperet, att av det gemensamma förrådet skall försörjningen ske. Min mening är den, att man skall försöka i största möjliga utsträckning och under olika former ge arbete. Jag fick häromdagen från England en förteckning på en massa saker, som skulle kunna utföras, men här stöta vi på någonting annat, och det är den fackföreningspolitik, som icke tillåter, att det och det arbetet fullgöres, därför att det bara är en viss grupp, som har rätt att göra det. De andra äro liksom varg i veum. De få icke lov att göra det. Om man skulle kunna komma till en förståelse på den punkten och dessa regler rubbas, så att ett moment av tävlan kunde komma in, skulle vi kunna enas på den linjen, eders excellens. Där är en verklig uppgift. Under dessa tider av arbetsbrist vädjas det till det allmänna om miljoner kronor, som skola tagas ut av skattemedel och nu även av arvsmedel. De skulle kunna avlyftas i form av arbete. Låt det bli tävlan, ty en sådan bringar det hela i ett helt annat läge än det system, som regeringen föreslagit. Regeringen vill inte göra en differentiering. Här skall nödhjälpen gå upp i nivå med avtalsenliga löner. Följaktligen skapas härigenom många gånger förhållanden, speciellt på landsbygden, då beredskapsarbetena rent av äro bäst avlönade, ty jordbruket kan inte hålla takten eller tävla därmed. Jordbrukarna ha inte den möjligheten att bottenskrapa förråden, som herr finansministern har.

Herr finansministern berörde förhållandena i England. Han gjorde för övrigt en jämförelse beträffande det landets skattepolitik. Där ha faktiskt reserverna på många håll förintats genom den katastrofala arvsskattepolitiken. Den skattepolitik, som där är förd, främst på tillskyndan av Lloyd George, vilket också omnämndes av amiral Lindman, har haft en mycket stor andel i de rådande förhållandena. Detta är ingenting att sträva efter. Man kan framhålla det såsom ett avskräckande men ingalunda efterföljansvärt exempel. Jag skulle i stället vilja säga till herr finansministern, att England i hög grad är ett exempel på vikten av förståelse för vad näringslivet är, vad det betyder att det skapas välstånd på olika håll och på olika händer, och att detta välstånd bevaras generation från generation. Detta är en tillgång, som under gångna tider hållit England kvar i den stora maktställning landet haft. Men var alldeles förvissad, att om det går för långt åt andra hållet, kommer en motsats till denna maktställning att bli följden. Därom råder inte den ringaste tvekan.

En sak glädde mig i statsverkspropositionen, och det var, att nu finga vi bifall till en motion, som vi väckte för många år sedan rörande rusdrucksmedelsfonden. Nu går den in i den allmänna budgeten. Det har verkligen glatt mitt sinne. Här står en liten detalj på sidan 12 i bilaga 5 i »utgifterna för kapitalökning», nämligen »lånefonden för inköp av gasgeneratorer till motordrift». Därom vill jag med några ord, herr talman, om jag inte tar tiden för mycket i anspråk — det gäller ju en viktig fråga — framhålla, att vad vi kunna göra i detta land för att främja tillverkningen av tråkolsgasdrivna bilar, det böra vi göra. Här finns en möjlighet på den vägen att i mycket hög grad lösa arbetslöshetsproblemet, och vi kunna dessutom i avsevärd grad redan nu med befintliga konstruktioner frigöra oss från beroendet av bensin. Jag har många gånger gjort denna reflexion: varje bilägare är ålagd, att, i händelse staten behöver det, ställa sin bil till förfogande, men huru länge kunna bilarna drivas, om vi inte ha en inhemskt bränsle? Här ha vi en väg, som löser många ekonomiska problem av anmärkningsvärd räckvidd. — Det talas vidare på sid. 10 om undersöknings- och förberedande gruvarbeten m. m. inom Västerbottens län. Detta hoppas jag kommer till stånd, men jag skall i detta sammanhang be att få peka på en sak, som vi haft diskussion om i denna

Vid remiss av statsverkspropositionen. (Forts.)

kammare förr, nämligen om djupborrningarna i Skåne, vilka på den tiden icke vunno riksdagens gehör. Nu visar det sig — dagspressen förmåler det — att därnere finns det, som vi ville borra djupt efter på den tiden men inte fingo, nämligen värmekällor av olika slag.

Herr finansminister, blott ett par ord angående handelskamrarna i riket. Jag beklagar, att det inte ansetts önskvärt eller möjligt — önskvärt är det säkerligen, men kanske inte möjligt — att inränga dem under något, låt vara blygsamt statsbidrag, ty det blir i alla fall skillnad på deras verksamhet, om de på detta sätt äro av staten auktoriserade. De få en annan auktoritet, som jag tycker är så mycket rättvisare. Samtidigt som man i statsverkspropositionen läser om, att regeringen strukit dem från det lilla statsbidrag de åtnjuta, vet man ju, att remisser från kommerskollegium basera sig på de utlåtanden, som handelskamrarna avgiva, och då vore det inte mer än rimligt, att dessa små anslag fortfarande finge utgå.

Jag skall, herr talman, kanske inte upptaga tiden längre, men skulle till sist endast vilja säga, att när herr finansministern i går talade om att varken 160 miljoner eller 240 miljoner kronor är någon överväldigande summa, när det gäller att gjuta nytt blod i det svenska näringslivet — jag tror att orden föllo ungefär så — så gjorde jag denna reflexion. Jag underskattar ingalunda den för landet nödvändiga och nyttiga verksamhet, som de lärda männen utöva, och som herr finansministern med sin stora begåvning ständigt utövar, men jag är ingalunda säker på, att om herr finansministern varit med i det privata livet och deltagit i tävlan med andra om skapandet av dessa värden, som han nu så lekande och lätt tar ifrån det svenska folket genom olika former av beskattning, han i så fall icke skulle betrakta problemet på annat sätt. Jag skulle önska, att herr finansministern på lediga stunder anlade någon liten drift — ja, jag menar ville driva någon praktisk verksamhet i tävlan med andra; om sedan efter en mansålder herr finansministern hade ett litet kapital över, då skulle jag verkligen vilja pejla djupet i hans känslor för den händelse det vid den tiden funnes en finansminister, som ville ta ifrån honom och hans efterkommande, vad han själv nu vill ta ifrån svenska folket.

Jag ber få yrka remiss till vederbörande utskott.

Vidare yttrades ej. Ifrågavarande proposition hänvisades till statsutskottet, varjämte densamma remitterades, i vad den anginge pensions- och indragningsstaterna, till bankoutskottet, samt, såvitt den rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet.

Till vederbörande utskott skulle jämväl överlämnas de i anledning av propositionen inom kammaren avgivna yttrandena.

§ 2.

Föredrogs Kungl. Maj:t proposition, nr 2, med förslag till tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1932/1933; och hänvisades propositionen, såvitt den rörde jordbruksärenden, till jordbruksutskottet samt i övrigt till statsutskottet.

§ 3.

Härefter föredrogs var efter annan följande på kammarens bord vilande motioner; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 24 av herr *Thorell m. fl.*; och

nr 25 av herr *Olofsson* i Digernäs;

till tillfälligt utskott motionen nr 26 av herr *Pettersson* i Dahl *m. fl.*;
till bevillningsutskottet motionen nr 27 av herr *Andersson* i Leabo *m. fl.*;
till tillfälligt utskott motionen nr 28 av herr *Eriksson* i Toftered *m. fl.*;
till bankoutskottet motionerna:
nr 29 av fröken *Wellin*;
nr 30 av herrar *Petersson* i Broaryd och *Andersson* i Leabo; och
nr 31 av herrar *Andersson* i Igelboda och *Eriksson* i Sandby;
till tillfälligt utskott motionerna:
nr 32 av herr *Bengtsson* i Kullen; och
nr 33 av herr *Hallén m. fl.*;
till jordbruksutskottet motionerna:
nr 34 av herr *Herou m. fl.*;
nr 35 av herr *De Geer m. fl.*;
nr 36 av herrar *Bengtsson* i Kullen och *Johanson* i Hallagården; och
nr 37 av herr *Carlström m. fl.*; samt
till bevillningsutskottet motionen nr 38 av herr *Lovén*.

§ 4.

Föredrogos var för sig följande Kungl. Maj:ts å kammarens bord liggande propositioner, och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 28, angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark; och

nr 29, angående anslag till understöd åt kemiska stationer; samt

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 40, med förslag till förordning med bestämmelser om införselmonopol å mjölk och mejeriprodukter; och

nr 39, med förslag till förordning om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1933.

§ 5.

Härefter föredrogos var efter annan följande på kammarens bord vilande motioner; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 39 av herr *Ström m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionen nr 40 av herr *Jacobsson m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 41 av herrar *Lindskog* och *Erlander*;

nr 42 av herr *Carlström m. fl.*;

nr 43 av herr *Olsson* i Ramsta;

nr 44 av herr *Sandberg m. fl.*; och

nr 45 av herrar *Nilsson* i Landeryd och *Johanson* i Huskvarna;

till bankoutskottet motionerna:

nr 46 av herr *Lindskog*;

nr 47—50 av herrar *Fast* och *Andersson* i Löbbo;

till behandling av lagutskott motionen nr 51 av herr *Hermansson m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 52 av herr *Carlström*;

nr 53 av herrar *Johansson* i Bro och *Olsson* i Golvvasta;
nr 54 av herrar *Gustafson* i Kasenberg och *Johanson* i Huskvarna;
nr 55 av herrar *Olsson* i Mellerud och *Gustafson* i Kasenberg; och
nr 56 av herr *Holmgren*;

till statsutskottet motionen nr 57 av herr *Wallerius m. fl.*; samt
till bankoutskottet motionen nr 58 av herr *Wallerius m. fl.*

§ 6.

Föredrogs vart för sig och lades till handlingarna bankoutskottets memorial:

nr 1, med överlämnande av fullmäktiges i riksbanken till bankoutskottet avgivna berättelse; och

nr 2, med överlämnande av fullmäktiges i riksgäldskontoret till innevarande riksdag avgivna, till bankoutskottet avlämnade berättelse.

§ 7.

Vidare föredrogs riksdagens kanslideputerades memorial, nr 1, angående antagande av tjänstemän i riksdagens kansli.

Vad kanslideputerade anmält och hemställt godkändes.

§ 8.

Slutligen föredrogs herr *Lundquists* i Rotebro vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet få framställa spörsmål angående dramatiska teaterns ekonomiska förvaltning; och blev berörda anhållan av kammaren bifallen.

§ 9.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.*, nr 94, om bidrag till Svenska stadsförbundet för uppehållande av dess finansråds verksamhet;

herr *Norling*, nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till byggande av ödebygdsvägar i vissa län;

herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors*:

nr 96, om avslag å under första huvudtiteln äskade anslag;

nr 97, om höjning av militärmanskapets dagavlöning; och

nr 98, om viss ersättning till värnpliktige vid inställelse till inskrivning;

herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.*, nr 99, om avslag å under fjärde huvudtiteln äskade anslag m. m.;

herr förste vice talmannen *Bengtsson*, nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 34, med förslag till förordning om kvarlåtenskapsskatt m. m.;

herr *Hultman*, nr 101, om underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa åt förre soldaten Anders Fält;

herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors*:

nr 102, om förbud mot indrivning av skatt genom införsel i lön;

nr 103, om upphävande av andra stycket 15 kap. 22 § strafflagen; och

nr 104, om förpliktelse för företag och enskilda personer, som hava arbete i sin tjänst, att vid slutad militärtjänstgöring återtaga de anställda m. m.;

herr *Werner* i Höjen *m. fl.*, nr 105, om höjning av det av Kungl. Maj:t äskade anslaget till reseersättningar åt lantmåteripersonal, som sysselsättes med lantmåteriförrättningar;

herr *Mattsson*, nr 106, om understöd till Virestadssjöarnas sänkningsföretag;

herr *Heiding m. fl.*, nr 107, om anslag till kostnader för berberisbuskens utrotande; samt

herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors*, nr 108, om omedelbart offentliggörande av alla hemliga fördrag och överenskommelser med andra stater.

Ovannämnda motioner bordlades.

§ 10.

Justerades protokollsutdrag.

§ 11.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Riksdagsmannen Herr Nils Persson är på grund av sjukdom (prostatism) tills vidare oförmögen att fullgöra sitt riksdagsuppdrag vilket intygas.

Stockholm 19 jan. 1933.

Robert Dahl,
med. dr, livmedikus.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Isacsson</i>	under	5 dagar	fr. o. m.	den	20 jan.,
» <i>Bergström</i>	»	7	»	»	20 »
» <i>Andersson</i> i Malmö	»	10	»	»	20 »
» <i>Borg</i>	»	3	»	»	21 »
» <i>Österström</i>	»	8	»	»	21 »
» <i>Hagman</i>	»	2	»	»	23 »
» <i>Andersson</i> i Falkenberg	»	5	»	»	24 »
» <i>Gustafson</i> i Kasenberg	»	3	»	»	20 »
» <i>Andersson</i> i Prästbol	»	6	»	»	21 »
» <i>Norling</i>	»	4	»	»	21 » och
» <i>Jacobsson</i>	»	2	»	»	22 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11.18 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 21 januari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 16 innevarande januari.

§ 2.

Herr talmannen meddelade, att herr Falk under gårdagen intagit sin plats i kammaren.

§ 3.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen:

av herr statsrådet *Wigforss* propositionerna:

nr 42, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 24 och 31 §§ förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

nr 35, angående återuppförande av ett nedbrunnet exercishus i Karlskrona m. m.;

nr 36, angående pension åt en förutvarande båtsman;

nr 37, angående understöd åt avlidne lotsbiträdet S. V. Sanders minderåriga barn; och

nr 38, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden; samt

av herr statsrådet *Sköld* propositionerna:

nr 47, angående särskilt statsbidrag till kostnaderna för laga skifte i Karesuando kyrkby;

nr 48, angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond; och

nr 49, med förslag till lag om ändring i 8 § skogsvårdslagen den 15 juni 1923 (nr 212).

Ovannämnda propositioner bordlades.

§ 4.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition, nr 41, angående avstående av vissa hamnområden inom Klädesholmens municipalsamhälle.

§ 5.

Härefter föredrogs var för sig följande på kammarens bord vilande motioner; och remitterades därvid

till konstitutionsutskottet motionen nr 59 av herr *Westman m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 60 och 61 av herr *Magnusson* i Kalmar m. fl.;

nr 62 av herr andre vice talmannen *Magnusson m. fl.*;

nr 63 av herrar *Åqvist* och *Ljunggren*;

Andra kammarens protokoll 1933. Nr 5.

- nr 64 av herr *Olsson* i Gävle *m. fl.*; och
 nr 65 av herr *Törnkvist* i Karlskrona;
 till bevillningsutskottet motionen nr 66 av herr *Lindman m. fl.*;
 till jordbruksutskottet motionen nr 67 av herr *Lindman m. fl.*;
 till bevillningsutskottet motionerna nr 68 och 69 av herr *Lindman m. fl.*;
 till behandling av lagutskott motionen nr 70 av herr *Lindman m. fl.*;
 till bevillningsutskottet motionerna:
 nr 71 av herr *Olsson* i Golvvasta *m. fl.*;
 nr 72 av herr *Wallén m. fl.*; och
 nr 73 av herr *Holmström*;
 till bankoutskottet motionerna:
 nr 74 av herr *Olovson* i Västerås;
 nr 75—77 av herr *Bäcklund*; och
 nr 78 av herr *Lithander*;
 till behandling av lagutskott motionerna:
 nr 79—81 av herr *Karlsson* i Grängesberg *m. fl.*; och
 nr 82 av herr *Åqvist*;
 till jordbruksutskottet motionerna:
 nr 83 av herr *Nilsson* i Antnäs *m. fl.*;
 nr 84 och 85 av herrar *Johanson* i Huskvarna och *Gustafson* i Kasenberg;
 nr 86 av herr *Strindlund m. fl.*;
 nr 87 och 88 av herr *Larsson* i Hede *m. fl.*;
 nr 89 av herr *Persson* i Falla *m. fl.*;
 nr 90 av herr *Olsson* i Golvvasta *m. fl.*;
 nr 91 av herr *Hagman m. fl.*; och
 nr 92 av herr *Magnusson* i Skövde;
 till tillfälligt utskott motionen nr 93 av herr *Karlsson* i Munkedal;
 till statsutskottet motionerna:
 nr 94 av herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.*;
 nr 95 av herr *Norling*;
 nr 96—98 av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors*; och
 nr 99 av herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.*;
 till bevillningsutskottet motionen nr 100 av herr förste vice talmannen *Bengtsson*;
 till bankoutskottet motionen nr 101 av herr *Hultman*;
 till behandling av lagutskott motionerna nr 102—104 av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors*; samt
 till jordbruksutskottet motionerna:
 nr 105 av herr *Werner* i Höjen *m. fl.*;
 nr 106 av herr *Mattsson*; och
 nr 107 av herr *Heiding m. fl.*

Ang. återkallande av en motion. Vid härpå skedd föredragning av motionen nr 108 av herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors*, om omedelbart offentliggörande av alla hemliga fördrag och överenskommelser med andra stater, begärdes ordet av

Herr **Hagberg** i Luleå, som yttrade: Herr talman! För viss formell ändring i motionens yrkande ber jag att få återtaga motionen.

Denna hemställan bifölls.

§ 6.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Pehrsson* i Göteborg, nr 109, om ändrad lydelse av av 2 § lagen om kyrkofullmäktige och kyrkonämnd i Göteborg;

herr *Herou m. fl.*, nr 110, om uteslutande ur riksdagsordningen och de kommunala författningarna av bestämmelserna om att rösträtt och valbarhet ej tillkommer den som är i konkurstillstånd;

herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors*:

nr 111, med förslag att Sverige skall utträda ur Nationernas förbund; och

nr 112, angående offentliggörande av alla hemliga fördrag och överenskommelser mellan Sverige och andra stater;

herr *Gustavson* i Sala:

nr 113, om viss ändring i gällande bestämmelser angående statsbidrag till skolbibliotek; och

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anordnande av slöjd i folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola;

herr *Hansson* i Rubbestad *m. fl.*:

nr 115, angående ändrade bestämmelser beträffande fortsättningsskolans organisation;

nr 116, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till operan; och

nr 117, om skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att bidrag av lotteri-medel för teaterverksamhet icke vidare måtte beviljas;

herr *Olofsson* i Digernäs *m. fl.*, nr 118, angående statens övertagande av dövstumundervisningen;

herr *Laurén*, nr 119, om anslag till parallellavdelningar vid tekniska fackskolan i Eskilstuna;

herr *Laurén m. fl.*, nr 120, om anslag till konsulentverksamhet för gymnastikundervisningen vid folk- och småskolor *m. fl.* läroanstalter;

herr *Meyerhöffer*, nr 121, om medgivande att eldaren och gårdskarlen vid kommandants- och fortifikationsbyggnaderna i Boden Johan Birger Johansson må för uppflyttning i högre löneklass tillgodoräkna sig viss tidigare anställning;

herr *Aqvist m. fl.*:

nr 122, om anslag för bidrag till arbetsledarkurser; och

nr 123, om inrättande av en avbetalningslänefond för mindre jordbruk och småindustri;

herr *Olsson* i Blädinge, nr 124, angående utredning i syfte att statstjänstemännens löner måtte i högre grad än för närvarande göras beroende av priserna å jordbrukets produkter;

herrar *Lithander* och *Christiernsson*, nr 125, om befrielse för förre mästerlotsen K. Roos från skyldigheten att till statsverket inleverera viss lotsningsersättning;

herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå:

nr 126, om anslag till arbetarnas idrottsförbund;

nr 127, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till kyrkliga ändamål *m. m.*; och

nr 128, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag angående anslag under rikstatens fjärde huvudtitel *m. m.*;

herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors*:

nr 129, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till polisväsendet m. m.;

nr 130, om anslag till inrättande av yrkesskolor för arbetslös ungdom; och

nr 131, om anslag till lönekomensation för gruvarbetarna vid Luossavaara-Kiirunavaara gruvaktiebolag m. m.;

herr *Sandström*, nr 132, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

herr *Hamrin*, nr 133, om efterskänkande av kronans fordran på ränta å vissa borgmästaren Oscar Dahlbäck m. fl. ådömda ersättningsbelopp;

herr *Jonsson* i Mörbylånga m. fl., nr 134, angående utredning rörande en vägförbindelse med bank och bro mellan fastlandet och Öland;

herr *Holmgren* m. fl.:

nr 135, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till upplysningsarbete för freden;

nr 136, om anslag till befrämjande av det frivilliga skyttewäsendet; och

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående vissa anslag under riksstatens fjärde huvudtitel, m. m.;

herr *Persson* i Falla m. fl., nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

herr *Kilbom* m. fl.:

nr 139, om viss statsgaranti beträffande industriprodukter för exportkredit till Sovjet-Unionen och andra köpare;

nr 140, om viss statsgaranti beträffande lantbruksprodukter för exportkredit till Sovjet-Unionen och andra köpare; och

nr 141, angående sänkning av arvoden för bankofullmäktige m. fl. arvodes-tagare;

herr *Lövgren* m. fl., nr 142, om anslag till lindrande av nöd bland och annan hjälp åt befolkningen i Norrbottens län;

herrar *Lövgren* och *Lindberg* i Umeå, nr 143, angående viss ändring i grunderna för erhållande av lån ur studielånefonden;

herr *Andersson* i Stockholm m. fl., nr 144, om upphörande av arbetslöshetskommissionens verksamhet m. m.;

herr *Andersson* i Stockholm, nr 145, om avskedsersättning åt förre tygarbetaren J. A. Österlund;

herr *Andersson* i Stockholm m. fl., nr 146, om ändrade avlöningsbestämmelser för militära befattningshavare på övergångsstat;

herr *Bengtsson* i Kullen m. fl., nr 147, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag angående uppdelning av Skånings, Valle och Vilske härads domsaga å angränsande domsagor;

herr *Bengtsson* i Kullen, nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

herr *Olsson* i Kullenbergstorp m. fl.:

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen nr 2 gjorda framställning om anslag till arbetslöshetens bekämpande; och

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

herrar *Mårtensson* och *Frankenberg*, nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående statsbidrag till undervisning i slöjd vid folkskola, mindre folkskola eller särskild slöjdskola;

herr *Ossbahr m. fl.*:

nr 152, om anslag till uppehållande av rasbiologiska institutets verksamhet; och

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till hovrätterna;

herr *Ossbahr*, nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående anslag till nedre justitierevisionen;

fru *Gillner-Ringenson m. fl.*:

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående ändrade grunder för utgående av statsunderstöd till parallellavdelningar vid kommunala mellanskolor; och

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag angående ändrade grunder för utgående av statsunderstöd till parallellavdelningar vid högre folkskolor;

herrar *Högström* och *Hultman*, nr 157, om anslag till bidrag för uppförande av bostäder åt provinsialläkare å landsbygden;

herr *Lindmark m. fl.*, nr 158, om tillfälligt extra tilläggsbidrag åt mera betungade väghållningsdistrikt att utgå av automobilskattemedel;

herr *Olsson* i Gävle *m. fl.*:

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till främjande av nykterhetsnämndernas verksamhet; och

nr 160, om statsbidrag för upprätthållande av rikskommitténs mot den olagliga rusdryckshanteringen verksamhet;

herrar *Anderson* i Norrköping och *Jacobsson*, nr 161, om anslag för påbörjande av till- och ombyggnad av posthuset i Linköping;

herr *Holmdahl*:

nr 162, angående vissa anslag till Nationalmuseum; och

nr 163, angående anslaget till understöd åt folkbiblioteksväsendet;

herr *Johanson* i Huskvarna, nr 164, om ändring av de allmänna villkoren och bestämmelserna för lån från industrilånefonden;

herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*, nr 165, om anslag till Internationella byrån i Lausanne mot alkoholismen;

herrar *Johanson* i Huskvarna och *Ljunggren*, nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om ändring av bestämmelserna rörande statsverkets fond av rusdrycksmedel;

herr *Blomquist*, nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om inrättande av en ny befattning vid Ulleråkers sjukhus;

herr *Lundqvist* i Rotebro, nr 168, om höjning av anslaget till årlig taxering;

herr *Lundqvist* i Rotebro *m. fl.*, nr 169, om anslag till Järvafältets elektrifiering;

herr *Nilsson* i Hörby *m. fl.*, nr 170, angående avlösning enligt bestämmelserna för frälseskatteränta av vissa avgifter till Lunds domkyrka samt s. k. hospitalränta;

herr *Nilsson* i Göteborg *m. fl.*, nr 171, om höjning av anslaget till handelsgymnasier;

herr *Leffler m. fl.*, nr 172, om inrättande av en ny ordinarie lektorstjänst vid tekniska elementarskolan i Borås;

herr *Christiernsson m. fl.*, nr 173, om anslag till inköp av äldre fartygstonage för nedskrotning m. m.;

herr *Heiding m. fl.*, nr 174, angående anslagen till vissa vägbyggnader;

herr *Holmström m. fl.*, nr 175, angående anslaget till understödjande av gymnastik och idrott;

herr *Lindman m. fl.*:

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om inskränkningar i de värnpliktigas övningar; och

nr 177, om avslag på Kungl. Maj:ts proposition, nr 8, med förslag till lag om frikallelse, helt eller delvis, för vissa värnpliktiga från värnpliktens fullgörande under fredstid;

herr *Andersson i Rasjön m. fl.*, nr 178, om införande av stämpelavgift på av rusdrycksförsäljningsbolag utfärdad motbok;

herr *Osberg*, nr 179, angående statlig beskattning av donations- och stiftelsemedel m. m.;

herr *Olsson i Blädinge m. fl.*, nr 180, om införande av tull å vissa torkade eller saltade frukter och bär;

herr *Lithander m. fl.*:

nr 181, om höjda tilläggstullar å kaffe; och

nr 182, om höjning å tullen å vissa porslins- och fajansvaror;

herr *Lithander*, nr 183, om införande av tull å fotbollar;

herr *Lithander m. fl.*, nr 184, om tillverkning till avsalu inom landet av porter med 18 procents inbryggningsstyrka;

herrar *Hagberg i Luleå och Brädefors*:

nr 185, om införande av stark progressiv beskattning på de stora inkomster na m. m.; och

nr 186, angående införande av en ny fastighetsbeskattning m. m.;

herr *Petersson i Broaryd m. fl.*, nr 187, om införande av en tillverkningsavgift å inom landet tillverkat margarin och tull å importerat margarin;

herr *Holmgren*, nr 188, angående tullen å cellulosaacetat och kemiskt renad aceton;

herr *Lundell m. fl.*, nr 189, om beskattning av mineralvatten och kolsyrade, alkoholfria läskedrycker m. m.;

herr *Bengtsson i Kullen m. fl.*, nr 190, om införande av tull å sackarin och andra konstgjorda sötningsmedel;

herr *Bengtsson i Kullen*:

nr 191, om viss ändring av tullen å ris; och

nr 192, om upphävande av skatten å motorsprit;

herr *Olsson i Kullenbergstorp*, nr 193, om utsträckning av giltighetstiden för förordningen angående utförselbevis för råg och vete;

herr *Johanson i Hallagården m. fl.*, nr 194, angående sänkning av stämpelavgiften vid köp av fast egendom;

herr *Olson i Göteborg*, nr 195, om införande av tull å ammoniumsulfat;

herr *Hillgård*, nr 196, om höjning av tullen å rör och rördelar;

herr *Nyblom m. fl.*:

nr 197, om införande av en importavgift å ved, virke och timmer av fur, gran och björk; och

nr 198, om upprättande av en lånefond för främjandet av vedeldning i hyreshus;

herr *Magnusson* i Skövde:

nr 199, om tull å liljekonvaljerötter; och

nr 200, om tull å wolframjärn;

herr *Nylander*:

nr 201, om höjning av tullen å kardbeslag;

nr 202, om höjning av tullen å aducerade rördelar;

nr 203, om viss ändring av bestämmelserna rörande tullen å armatur; och

nr 204, om ändring av tullen å spiralslanger;

herr *Weijne*, nr 205, om skattefrihet för s. k. invalidmotorvagnar;

herr *Hagberg* i Malmö *m. fl.*:

nr 206, om höjning av tullen å dam- och flickkappor samt eventuellt klädningsar; och

nr 207, om ändring av tullen å hattar;

herr *Hagberg* i Malmö, nr 208, om ändring av tullen å snören och snörmakeriarbeten *m. m.*;

herr *Leffler*, nr 209, om tilläggstull å lösa glas till isoleringsflaskor och kompletta isoleringsflaskor;

herr *Leffler m. fl.*, nr 210, om höjning av tullen å fickur samt boetter till ur;

herr *Liedberg m. fl.*:

nr 211, angående införande av vissa tilläggstullar; och

nr 212, om införande av accis å margarin;

herr *Heiding m. fl.*, nr 213, om höjning av tullen å hästar;

herr *Lindman m. fl.*:

nr 214, angående vissa åtgärder till fortsatt stödjande av den inhemska sockerbetsodlingen; och

nr 215, om införande av en skatt å chocklad och chokladvaror *m. fl.* sötvaror;

herr *Brännström m. fl.*, nr 216, angående en effektiv importreglering i fråga om vissa oarbetade trävaror *m. m.*;

herrar *Laurén* och *Wallén*, nr 217, om höjning av tullen å ledbultkätting;

herr *Eriksson* i Stockholm, nr 218, om understöd från Vadstena krigsmanshuskassa åt musiksergeanten Karl Axel Erik Cederblad;

herr *Meyerhöffer*, nr 219, om pension åt kronojägaränskan Ida Maria Eriksson;

herr *Hansson* i Trollhättan, nr 220, om underhåll från Vadstena krigsmanshuskassa åt förre soldaten A. Skoglund;

fru *Östlund m. fl.*, nr 221, om pension åt förra städerskan änkan Hulda Kristina Muhrberg;

herr *Hage*, nr 222, om årligt understöd eller livränta åt förre järnvägsarbetaren Carl Emil Groth;

herr *Holmgren*, nr 223, om tilläggspension åt ritaren Ivar Adolf Svensson;

herr *Törnkvist* i Karlskrona, nr 224, om årligt understöd åt förra sjuksköterskan Lilly Nordström;

herr *Lövgren*:

nr 225, om pension åt förre arbetsförmannen Anton Lidman;

nr 226, om pension åt banarbetaren Johan Aron Sandberg; och

nr 227, om pension åt förre indelte soldaten Albert Johansson Wall;

herr *Andersson* i Stockholm:

nr 228, om pension åt förre daglönaren Axel Hjalmar Gustavsson;

nr 229, om pension åt städerskan Ebba Lundin; och

nr 230, om pensioner åt skrädderiarbetaren Axel Vilhelm Svensson och grov-
arbetaren Anders Petter Andersson;

herr *Olsson* i Golvvasta, nr 231, om årligt understöd åt förre dragonen Carl
Arvid Löf;

herr *Elmroth*, nr 232, om pension från Vadstena krigsmanshuskassa åt förre
soldaten Gustaf Löfkvist;

herr *Persson* i Trången, nr 233, om understöd från Vadstena krigsmans-
huskassa åt förre fältjägaren Olof Sjöqvist;

herr *Johanson* i Huskvarna, nr 234, om understöd från Vadstena krigsmans-
huskassa åt förre grenadjären Johan Adolf Ek;

herr *Ström*, nr 235, om underhåll från flottans pensionskassa åt förre båts-
mannen Alfred Andersson Ekelund;

herr *Lundqvist* i Rotebro, nr 236, om årligt understöd åt förste kontrollö-
ren Thure Henrik Neumans änka;

herr *Lindman m. fl.*:

nr 237, med förslag till lag om offentlig arbetslöshetshjälp åt oförvällat ar-
betslösa;

nr 238, om bibehållande vid behandlingen av frågan om anslag till arbets-
löshetens bekämpande av systemet med s. k. reservarbeten m. m.;

nr 239, angående vissa under nionde huvudtiteln åskade anslag till arbets-
löshetens bekämpande m. m.;

nr 240, med förslag till lag om ändrad lydelse av 22 kap. 1 och 11 §§ straff-
lagen; och

nr 241, om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § giftermålsbalken;

herr *Pettersson* i Rosta, nr 242, om viss ändring i 90 § lagen om fattig-
vården;

herr *Jonsson* i Eskilstuna m. fl., nr 243, om viss ändring i 21 kap. 3 § la-
gen om delning av jord på landet;

herr *Lundqvist* i Rotebro m. fl., nr 244, angående ändrade bestämmelser i
fråga om revisorers tillsättande;

herr *Lundqvist* i Rotebro, nr 245, om viss ändring i gällande bokföringslag;

herr *Christiernsson*, nr 246, angående upphävande av gällande lag angående
ansvarighet för skada i följd av automobiltrafik m. m.;

herr *Andersson* i Lindome, nr 247, angående viss ändring i lagen om rätt
i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet
område;

herrar *Brädefors* och *Hagberg* i Luleå:

nr 248, om förbud mot vräkningar på grund av obetald hyra i vissa fall;

nr 249, om förbud i viss utsträckning mot avskedande av arbetare och anställda, sysselsatta inom industri m. fl. näringar eller vid statliga och kommunala inrättningar m. m.;

nr 250, om upphävande av lagarna om kollektivavtal och om arbetsdomstol; och

nr 251, om fastställande av vissa bestämmelser avseende ändringar i eller tillägg till gällande lagstiftning rörande sjöfarten;

herrar *Hagberg* i Luleå och *Brädefors*:

nr 252, om vissa ändringar i lagen om arbetstidens begränsning; och

nr 253, om moratorium m. m. beträffande alla småbönders och arbetares bankkulder;

herr *Spångberg m. fl.*:

nr 254, angående lagstadgat förbud mot användande av militär vid sociala konflikter eller till s. k. ordningstjänst;

nr 255, angående vissa ändringar i lagen om polisväsendet i riket;

nr 256, angående revision av lagen om allmän pensionsförsäkring;

nr 257, om höjning av det i lagen om allmän pensionsförsäkring angivna pensionstillägget; och

nr 258, angående vissa ändringar i lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.*:

nr 259, om inställande av alla värnpliktsövningar från och med den 1 mars 1933; och

nr 260, om viss ändring i sjöarbetstidslagen;

herr *Andersson* i Lindome *m. fl.*, nr 261, om anslag till fraktlindring för konstgödsel;

herr *Osberg*, nr 262, angående ändrade grunder för den statsunderstödda egnahemslåneverksamhetens organisation;

herr *Pettersson* i Rosta, nr 263, angående uppdelning på två terminer av betalningen av annuiteter till statens odlingslånefond;

herr *Linnér*, nr 264, om anvisande av medel för utrotande av berberisbusken;

herr *Linnér m. fl.*, nr 265, om anordnande av en särskild för fiskare avsedd försäkring av redskap mot skada för olycksfall under fiske;

herr *Andersson* i Dunker *m. fl.*:

nr 266, angående anslaget till befrämjande i allmänhet av nötboskapsaveln; och

nr 267, angående förbud mot saluhållande m. m. av gädda av mindre längd än 40 centimeter;

herr *Thorell m. fl.*:

nr 268, om bidrag från statens avdikningsanslag till Frihamra-Täby torrlägningsföretag; och

nr 269, om visst betalningsanstånd m. m. beträffande ett till Gullungens torrlägningsföretag utlämnat lån;

herr *Strindlund*, nr 270, om anslag till anskaffande av lämplig skogsmark att tilläggas Offers försöksgård;

herr *Lundén*, nr 271, angående statens avdikningsanslag;

herr *Hage m. fl.*, nr 272, om statsbidrag till byggande av nybyggesvägar;

herr *Persson* i Falla *m. fl.*, nr 273, om anslag till byggande av statliga spannmålslagerhus *m. m.*;

herr *Lövgren*, nr 274, om ersättning till kronojägaren Oskar Andreas Larsson för vissa honom åsamkade kostnader för inackordering av hans skolpliktiga barn;

herr *Ahl*, nr 275, om viss ändring i lagen angående köttbesiktning och slakthus;

herr *Bengtsson* i Kullen *m. fl.*, nr 276, angående vattenfallsstyrelsens taxor för elektrisk kraft å landsbygden;

herr *Johanson* i Hallagården, nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag rörande traktamentsersättningar till lantmåteripersonal, som sysselsättes med lantmåteriförrättningar;

herr *Jönsson* i Boa *m. fl.*:

nr 278, angående det allmänna anslaget till hushållningssällskapen;

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag rörande traktamentsersättningar till lantmåteripersonal, som sysselsättes med lantmåteriförrättningar;

herr *Nyblom m. fl.*:

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för vissa skogsvårdsarbeten å enskilda skogar;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om ett statens skogsutdikningsanslag;

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag för nyodling *m. m.* å ofullständiga jordbruk;

nr 283, om införandet av vedeldning vid vissa statens värmeanläggningar;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till en statlig lånefond för inköp av gasgeneratorer för motordrift; och

nr 285, angående visst villkor att föreskriva vid beviljandet av tillstånd att vid kapplöpning använda totalisator;

herr *Johansson* i Bro, nr 286, angående beredande av möjlighet för byamännen i Norr Salbo by att återfå visst dem frändömt markområde;

herrar *Johanson* i Huskvarna och *Gustafson* i Kasenberg, nr 287, om nedläggning av räntesatserna för vissa bostadslån;

herr *Svedman m. fl.*, nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till fraktlindring för kalk;

herr *Gustafson* i Vimmerby *m. fl.*, nr 289, om anslag till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket;

herr *Nilsson* i Hörby *m. fl.*, nr 290, om vissa åtgärder till stöd för spannmålsodlingen;

herr *Brännberg m. fl.*, nr 291, angående sådan författningsändring, att ejdern på rikets västkust helt fridlyses;

herr *Christiernsson m. fl.*, nr 292, angående vissa synpunkter att beaktas vid utredningen om ny jaktlagstiftning *m. m.*;

herr *Lindman m. fl.*:

nr 293, angående åtgärder för ett bättre utnyttjande av landets skogstillgångar;

nr 294, med visst förslag angående disponerandet av ifrågasatta anslag till arbetslöshetens bekämpande; och

nr 295, angående åtgärder mot statsfientlig verksamhet;

herr *Lindberg* i Stockholm *m. fl.*:

nr 296, angående åtgärder till förhindrande av skenförsäljningar av svenska fartyg; och

nr 297, angående viss ändring i sjömanshus- och mönstringsförordningen;

herr *Lindberg* i Stockholm, nr 298, angående vissa ändringar i gällande mönstringsförordningar;

herr *Lindberg* i Stockholm *m. fl.*, nr 299, angående en omorganisation av sjömanshusens arbetsuppgifter;

herr *Hansson* i Trollhättan *m. fl.*, nr 300, angående besättandet av vissa sjukvårdsbefattningar;

herr *Lithander*, nr 301, angående åtgärder till förhindrande av att riksdagens ledamöter beklädas med avlönade uppdrag vid statliga monopolföretag *m. m.*;

herrar *Andersson* i Dunker och *Johansson* i Bro, nr 302, angående ersättande av inom statsförvaltningen anställd extra och tillfällig personal med å övergångsstat uppförd personal;

herr *Elmroth*, nr 303, angående viss ändring i gällande motorfordonsförordning;

herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*:

nr 304, angående skärpt lagstiftning till förhindrande av sådana olycksfall vid motortrafik, vilka föranledas genom förtäring av starka drycker; och

nr 305, angående ytterligare åtgärder för bekämpande av smuglingen av alkoholvaror;

herrar *Ström* och *Nilsson* i Göteborg, nr 306, angående viss ändring i förordningen angående befäl på svenska handelsfartyg *m. m.*;

herr *Brännberg m. fl.*, nr 307, angående vissa statens åtgöranden till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrin;

herr *Nilsson* i Göteborg *m. fl.*, nr 308, angående beredande åt kommunal förvaltningsmyndighet i stad av ett avgörande inflytande vid beviljandet av tillstånd till linjetrafik inom stadens planlagda område; samt

herr *Christiernsson*:

nr 309, angående inrättandet av en central myndighet för bilbesiktningsväsendet; och

nr 310, angående viss ändring i motorfordonsförordningen.

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

§ 7.

Herr statsrådet *Schlyter* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 43, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 och 6 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 202) om begränsning av rätten att avverka skog å intecknad fastighet; och

nr 44, med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 20 juni 1924 angående förverkande i visst fall av spritdrycker och vin.

Dessa propositioner bordlades.

§ 8.

Ordet lämnades härefter på begäran till herr **Ström**, som anförde: Herr talman! Arbetstidens reglering har i vårt land, såväl som i de flesta andra länder, skett genom ingripande från statsmakternas sida. Motiveringarna för

Interpellation.

Interpellation. (Forts.)

dessa ingrepp ha varit dels allmänna, såsom nödvändigheten av att skydda arbetarna för överansträngning och andra med lång arbetstid förenade fysiska och sociala faror, dels sådana, gällande speciellt för vissa grupper, såsom för transportarbetaregrupperna behovet att skydda och öka trafiksäkerheten. Med hänsyn härtill ha också de flesta transportarbetaregrupper inryckts antingen under lagen om arbetstiden å svenska fartyg (sjöarbetstidslagen) eller lagen om arbetstidens begränsning som omfattar industrins m. fl. arbetargrupper.

Vissa grupper kvarstå dock, som icke fått sin arbetstid reglerad på lagstiftningens väg. Bland dessa är bogserbåtspersonalen, som endast delvis faller under sjöarbetstidslagens bestämmelser. Enligt denna äro maskindrivna fartyg under 20 nettoton undantagna från lagens tillämpning. Större delen av bogserfartygen i våra hamnar äro under denna storlek, varför besättningarna på dessa icke ha någon lagstadgad arbetstid, varför denna ofta är mycket lång.

I de norrländska hamnarna t. ex. varierar den ordinarie arbetstiden mellan 70—84 timmar i veckan och i Stockholm är den 66 timmar per vecka. Utöver denna arbetstid kunna emellertid besättningarna åläggas utföra övertidsarbete under obegränsad tid. I Göteborgs hamn är den ordinarie arbetstiden 10 timmar per dag, vartill kommer obegränsad övertid. Det är sålunda icke ovanligt, att en besättning kan ha upp till 100 övertidstimmar per månad, ja, det har till och med förekommit, att övertidsarbetet uppgått till 130 å 140 övertidstimmar och vid vissa tillfällen har besättningen fått arbeta 36 timmar i följd.

Dessa bogserbåtar trafikera i stor utsträckning hamnområden, där det förekommer en mycket intensiv trafik, som ställer stora fordringar på befäl och manskap. Om personalen genom lång arbetstid och därmed följande överansträngning får sin arbetsförmåga väsentligen nedsatt, betyder detta att trafiksäkerheten minskas och riskerna för olyckor ökas. Den arbetstid, som tillämpas, måste med hänsyn till arbetets karaktär och risker betecknas som oskäligt lång. Det är därför nödvändigt, att en reglering av denna sker. Eftersom bogserbåtspersonalen icke bor ombord å fartygen, och deras arbetsförhållanden i övrigt äro ungefär samma, som för de arbetargrupper som inrymmas under lagen om arbetstidens begränsning, borde denna tillämpas även för ifrågavarande personal.

Förra året framfördes motionsvis krav på en reglering av arbetstiden. Svaret blev då att frågan är under utredning i samband med utredningen av förändring av sjöarbetstidslagen. Faran av ett uppskjutande av lösningen av denna för trafiksäkerheten och personalen viktiga fråga torde emellertid göra det nödvändigt att få fram förslag i denna riktning till årets riksdag.

I anslutning till vad jag anfört anhåller jag om kammarens tillstånd, att till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet få rikta följande fråga:

Kan man förvänta att regeringen, till årets riksdag, framlägger lagförslag om reglering av arbetstiden för bogserbåtspersonalen?

Ifrågavarande anhållan bordlades.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr Olsson i Mora	under 2 dagar fr. o. m. den 22 jan.,
› Hultman	› 5 › › › 21 ›
› Olsson i Golvvasta	› den 23 jan.

herr <i>Jönsson</i> i Boa	under 4 dagar fr. o. m. den 23 jan.,	
» <i>Näslund</i>	» 9 » » » 22 »	
» <i>Persson</i> i Fritorp	» 4 » » » 23 »	
» <i>Jönsson</i> i Revinge	» 3 » » » 21 »	
» <i>Wiklund</i>	» 6 » » » 23 »	
» <i>Johnsson</i> i Norrahammar	» 6 » » » 23 »	
» <i>Olsson</i> i Ramsta	» 3 » » » 21 »	
» <i>Weijne</i>	» 2 » » » 22 »	och
» <i>Svensson</i> i Landskrona	» 6 » » » 23 »	.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2.47 e. m.

In fidem
Per Cronvall.

Lördagen den 21 januari.

Kl. 8 e. m.

I anledning därav att tiden för avgivande av sådana motioner, som tillhörde ständigt utskotts behandling, med denna dag utginge, voro kammarens ledamöter kallade att jämväl nu sammanträda; och leddes förhandlingarna vid detta sammanträde av herr förste vice talmannen.

§ 1.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Andersson* i Falkenberg *m. fl.*, nr 311, om anslag för utlämnande av stödlån till hantverkare;

herr *Andersson* i Falkenberg, nr 312, angående anslaget till centralbiblioteken;

herr *Ossbahr*, nr 313, om användande i viss utsträckning av anslagen till arbetslöshetens bekämpande för arbeten inom försvarsväsendet;

herr *Hällgren*, nr 314, om anslag till ombyggnad av fyren å Listers huvuds södra udde;

herr *Pettersson* i Dahl, nr 315, angående noggrannare föreskrifter för ordförande och nämnd vid de årliga hästpremieringarna;

herr *Sandberg* *m. fl.*, nr 316, om statsbidrag till arbetsstugornas bibliotek;

herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*, nr 317, angående vissa frågor rörande anslagen till nykterhetens främjande;

herr *Johansson* i Tväråselet *m. fl.*, nr 318, om viss ändring av bestämmelserna rörande statsbidrag för inackordering av skolbarn;

fru *Gustafson* *m. fl.*, nr 319, angående statsbidraget till kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och yrkesbestämda högre folkskolor;

herr *Bengtsson* i Kullen, nr 320, om uteslutande ur staten för kammarkollegiet av vissa befattningar *m. m.*;

herrar *Hansson* i Vännäsby och *Sandberg*, nr 321, om anslag till byggande av enkla bygdevägar;

herr *Lindmark* *m. fl.*, nr 322, om höjning av det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget till byggande av enskilda utfartsvägar *m. m.*;

herr *Pehrsson* i Göteborg *m. fl.*, nr 323, om utförande av konserveringsarbeten å Bohus fästningsruin;

herr *Flyg m. fl.*:

nr 324, om avslag å Kungl. Maj:ts förslag om anslag för gäldande av Sveriges andel i kostnaderna under år 1933 för Nationernas förbund *m. m.*; och

nr 325, om Sveriges utträde ur Nationernas förbund;

herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.*, nr 326, angående grunderna för dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst;

herr *Lundqvist* i Rotebro, nr 327, om höjning av det av Kungl. Maj:t föreslagna anslaget till förbättring av hamnförhållandena vid Landsorts lotsplats *m. m.*;

herr *Nilsson* i Hörby *m. fl.*:

nr 328, om viss ändring i Kungl. Maj:ts förslag beträffande fördelning av automobilskattemedlen; och

nr 329, angående penningbidraget till värnpliktiga, som uttagas för tjänstgöring under längre tid än 140 dagar;

herr *Mosesson m. fl.*, nr 330, angående anslagen till enskilda anstalter för yrkesundervisning;

herr *Pehrsson* i Bramstorp *m. fl.*:

nr 331, angående beredande av rätt för vägdistrikt att i den allmänna vägunderhållskostnaden inräkna bidrag till underhåll av vissa enskilda vägar *m. m.*; och

nr 332, om anslag till utjämning av kostnaderna för uppehållande av folkskoleväsendet;

herr *Hansson* i Hönö *m. fl.*, nr 333, om införande av importtull å färsk långa;

herr *Persson* i Fritorp *m. fl.*, nr 334, om ändring i gällande bestämmelse om tull för potatis;

herr *Johansson* i Edsbyn, nr 335, om viss ändring av bestämmelserna rörande beskattning av inkomst av skogsbruk;

herr *Johanson* i Huskvarna *m. fl.*, nr 336, om införande av en provisorisk omsättningsskatt å viner;

herrar *Johansson* i Tväråselet och *Nyblom*, nr 337, om viss ändring av bestämmelserna rörande tiden för val av taxeringsnämnd;

herr *Lundell m. fl.*, nr 338, angående tullsatserna för automobiler och motorcyklar *m. m.*;

herr *Cruse m. fl.*, nr 339, om införande av nöjesskatt för motorfordons-tävling;

herr *Wallén m. fl.*, nr 340, om sänkning av kaffetullen;

herr *Aronson m. fl.*, nr 341, om införande av en accis å vissa kraftfodermedel *m. m.*;

herr *Andersson* i Stockholm *m. fl.*, nr 342, angående revision av skatte-lagstiftningen;

herr *Petersson* i Lerbäcksbym *m. fl.*, nr 343, om ändring i vissa avseenden av bestämmelserna rörande nöjesskatt;

herr *Nilsson* i Hörby *m. fl.*, nr 344, om ändring i gällande bestämmelser om tull å potatis;

herr *Björling m. fl.*, nr 345, om höjning av skatten å cigarretter och snus;
herr *Moseson*, nr 346, om höjning av tullen å fyrverkeriarbeten m. m.;

herrar *Ericsson* i Sörsjön och *Johnsson* i Norrahammar, nr 347, angående viss ändring av grunderna för rätt till understöd ur Vadstena krigsmanshuskassa;

herr *Persson* i Tidaholm, nr 348, om pension åt förre arbetaren Bror Henning Ekfelt;

herr *Arne mark*, nr 349, om årligt understöd åt änkan Elin Carolina Alexandra Westerman, född Kihlbaum;

herr *Lundqvist* i Rotebro, nr 350, om dyrtidstillägg till de hos riksdagens kamrar, ständiga och tillfälliga utskott samt kanslianställda tjänstemän och vaktbetjante;

herr *Lundqvist* i Rotebro *m. fl.*, nr 351, om årligt understöd samt viss engångsersättning till änkefru Emma Kleberg;

herr *Hammarlund*, nr 352, om pension åt fanjunkaren Otto Lundblad;

herr *Pehrsson* i Bramstorp, nr 353, om pension åt änkan Goda Charlotta Elisabet Leufvén och hennes dotter Maria Kristina Amalia Leufvén;

herrar *Molander* och *Englund*, nr 354, angående viss ändring i lagen om försäkring för olycksfall i arbete;

herr *Johansson* i Edsbyn, nr 355, angående utredning rörande viss ändring i lagen om delning av jord å landet;

herr *Flyg m. fl.*:

nr 356, angående upphävande av strafflagens bestämmelser rörande ådömande av påföljd jämlikt 2 kap. 19 § nämnda lag; och

nr 357, angående upphävande av stadgandet i 17 kap. 32 § rättegångsbalken, att brottmål må i vissa fall kunna lämnas till framtiden;

herr *Ström m. fl.*, nr 358, angående reformering av gällande hyreslagstiftning;

herr *Andersson* i Leabo *m. fl.*, nr 359, om ändrad lydelse av 59 § lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

herr *Hansson* i Hönö *m. fl.*, nr 360, om anslag till kapitalökning för fonden för fiskerinäringens befrämjande;

herr *Sandberg m. fl.*, nr 361, om anslag för bidrag till nyodling m. m. å ofullständiga jordbruk;

herrar *Ericsson* i Sörsjön och *Olsson* i Rödningsberg, nr 362, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser för älgskadefonden;

herr *Osberg*:

nr 363, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till fåravelns befrämjande; och

nr 364, om förstärkning av egnahemslånefonden m. m.;

herr *Johansson* i Bro:

nr 365, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser för lån ur kraftledningslånefonden m. m.; och

nr 366, angående vissa ändringar i gällande bestämmelser för lån ur vattenkraftslånefonden m. m.;

herr *Hage m. fl.*, nr 367, angående uppdelning på två uppbördsterminer av vissa ränte- och kapitalavbetalningar till egnahemslånefonden;

herr *Magnusson* i Skövde, nr 368, om anslag till biskötselns befrämjande;
 herrar *Skoglund* och *Anderson* i Norrköping, nr 369, angående inrättande
 av ett särskilt rådgivande organ för lantbruksfrågor under rådande kris;

herrar *Andersson* i Leabo och *Petersson* i Broaryd:

nr 370, om anvisande av medel till ett statens skogsutdikningsanslag m. m.;
 och

nr 371, om anvisande av medel till ett anslag för arbetslöshetens bekäm-
 pande genom vissa vägbyggen m. m.;

herr *De Geer m. fl.:*

nr 372, om inrättande av en fond för understödjande av anläggning av enkla
 skogsvägar å skogar i enskild ägo; och

nr 373, angående inskränkning i byggandet av s. k. skenfria vägkorsningar
 m. m.;

herr *Pehrsson* i Göteborg, nr 374, angående ändring i gällande bestämmelser
 rörande användandet av skogsvårdsavgiften för avverkning av skog å kyrklig
 fastighet;

herr *Pehrsson* i Göteborg *m. fl.*, nr 375, angående åtgärder till motarbetande
 av den antireligiösa propagandan m. m.;

herr *Hansson* i Hönö *m. fl.*, nr 376, angående åtgärder för införande av
 standardfrakt för färsk makrill;

herr *Hammarlund*, nr 377, angående förbud mot viss reklam för utländska
 lotterier; samt

herr *Johanson* i Hallagården *m. fl.*, nr 378, angående en ökning av betal-
 ningsmedlen i syfte att åstadkomma prisförhöjning å inhemska varor.

Samtliga ovannämnda motioner bordlades.

§ 2.

Till bordläggning anmälades bankoutsrottets utlåtande, nr 3, i anledning av
 Kungl. Maj:ts proposition om gillande av den riksbanken meddelade befrielsen
 från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld.

§ 3.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Bäcklund</i>	under 4 dagar fr. o. m. den 22 jan.,
» <i>Andersson</i> i Grimbo	» 5 » » 23 »
» <i>Skoglund</i>	» 2 » » 23 »
» <i>Osberg</i>	» 6 » » 23 »
» <i>Johansson</i> i Edsbyn	» 14 » » 24 » och
» <i>De Geer</i>	» 3 » » 24 » .

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 8.14 e. m.

In fidem
Per Cronvall.